

Str. 9 / Pogovor
Maja Kastelic s svojimi
ilustracijami tudi v Bologni

Str. 10 / Trst
TKS prizorišče zanimivega
srečanja z Markom Kravosom

Str. 20 / Ajdovščina
Razstava ob 50. obletnici smrti
Vena Piona

Ljudska trgatev v Števerjanu

foto dd

Bliža se referendum

Reformi stoterih laži recimo složno in prepričano NE!

Igor Gabrovec

Volvici bomo spet poklicani, da se izrečemo na referendumu. V nedeljo, 20., in v ponedeljek, 21. septembra, bomo s pritrdilnim ali odklonilnim glasom odločali o nedavni spremembi ustave, s katero se je večina parlamentarcev izrekla za zmanjšanje števila poslancev od sedanjih 630 na 400 in senatorjev od sedanjih 315 na 200 članov. Le navidezna reforma je v resnici pravo skrupucalo, kakršnih smo sicer v sodobnem političnem življenju že kar nevarno vajeni. Gre za uresničitev najbolj populistične enačbe, da je število parlamentarcev in z njimi povezani stroški osnova in razlog za vse probleme današnje izmučene Italije. Pred tem so bile že problem Gorske skupnosti, za njimi Pokrajine. Oboje smo na primer v naši deželi že izničili ter kmalu ugotovili, da se problemi niso rešili. Kje pa. Ustvarile so se grozne vrzeli pri storitvah, ki sta jih obe ustanovi morda res nepopolno, a vendarle zagotavljali. Stroški pa se niso zmanjšali. Toliko, da le nekaj let za tem ponovno razmišljamo o ponovni uvedbi Pokrajin, ponekod pa se, zlasti v goratem predelu, tudi Gorske skupnosti v novih oblikah ohranjajo ali postopno ubujajo. Na Tržaškem in Goriškem sta bili Pokrajini trdna osnova in povezovalec za majhne občine, ki so danes prepuščene same sebi. Tudi Kraške gorske skupnosti se spominjamo kot motorja pri spodbujanju razvojnih programov in marsikatera večja investicija na področju razvoja kmetijskih in podeželskih dejavnosti, pa tudi gradnji pomembnih družbenih objektov, izhaja iz tistega časa. Oboje pomembno na območju, kjer živimo Slovenci. Majhen detalj: povsod v Italiji so Pokrajine obstale. Tu smo jih razcefrali in danes jih bomo tako ali drugače verjetno ponovno šivali. Na norost vsega tega smo kot slovenska stranka vedno opozarjali, a nas je logika številčk povozila. Bili smo na pravi strani, sprejete pa so bile napačne rešitve.

str. 2

Ob bližnjem referendumu

Znižanje števila parlamentarcev ja za nas nesprejemljivo!

Krovni organizaciji SKGZ in KSSO z veliko zaskrbljenostjo gledata na ustavno spremembo znižanja števila parlamentarcev, o kateri je sklican referendum 20. in 21. septembra. Znižanje števila parlamentarcev, ki ga reforma predlaga s spremembo čl. 56, 57 in 59 italijanske ustave, naj bi sicer imelo namen krčenja stroškov politike, kar pa ni sprejemljivo v trenutku, ko tovrstna sprememba prizadene predstavništvo v parlamentu, ki predstavlja zelo občutljivo vprašanje. Krovni organizaciji SKGZ in SSO ne odstopata od načela, da mora biti parlamentarno predstavništvo v demokratičnih državah urejeno na način, da omogoča čim večjo družbeno in teritorialno zastopanost. V tem smislu bi morala biti urejena tudi zastopanost slovenske narodne skupnosti, o kateri že obstaja določilo v zaščitnem zakonu 38/2001, ki še čaka na konkretno uresničitev.

/str.10

Ana Roš: Sonce in dež

“Samo na visoka drevesa padajo strele ... tako pač je!”

Izšla je težko pričakovana kuharska monografija Sonce in dež posoške kuharske mojstrice Ane Roš iz Hiše Franko v Starem selu pri Kobaridu. Lani je Hiša Franko pristala na 38. mestu prestižne lestvice 50 najboljših restavracij na svetu, letos pa je sledilo še priznanje dveh Michelinovih zvezdic. The Wall Street Journal je knjigo Ane Roš uvrstil med najboljše oblikovane izdelke prve polovice leta, Forbes jo je dvakrat omenil kot najboljšo branje leta, pri New York Timesu pa je bila monografija Sonce in dež knjiga tedna. Ana Roš je danes eden najbolj vplivnih in navdihujočih talentov globalne kulinarne scene. Njeno knjigo so v četrtek, 10. septembra, predstavili na Turistični kmetiji Klinec v Medani.

/str. 18

Katja Ferletič

EPK 2025

Cilj dveh Goric je postati evropsko, čezmejno, dinamično, odprto, mednarodno somestje, prijazno za ljudi in zanimivo za obiskovalce, trdi Vesna Humar

3 Gorica / KCLB

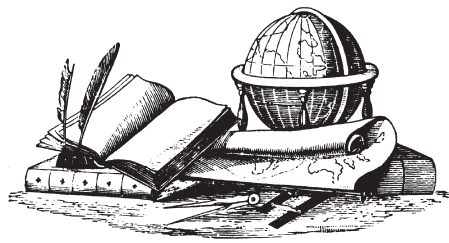
Dr. Sara Brezigar in dr. Devan Jagodic sta na Srečanju pod lipami spregovorila o stanju slovenske narodne skupnosti v Italiji v luči poslanstva in delovanja SLORI-ja

6 Pogovor

Ob začetku novega šolskega leta, ki bo gotovo drugačno od prejšnjih, smo se pogovorili z ravnateljico DTZ Žiga Zois v Trstu, dr. Majo Lapornik

13

S 1. STRANI Bliža se referendum

Reformi stoterih laži recimo složno in prepričano NE!

Kaj ima vse to opraviti z referendumom? Na primer sklepi. Referendum bo veljaven ob kateremkoli številu volivcev, saj ni predviden prag. Majhna in verjetno glasnejša, bolj motivirana ali vsaj bolj jezna

oškodovala. Predvideni rez števila izvoljenih ni zaobjet v temeljito reformo delovanja zbornic, ki bi privedla do resničnih in racionalnih izboljšav. Število komisij in njihove vloge ostajajo nespremenjene, kar resno

polotoka. Predvideni prihranek za davkoplačevalce, ki ga snovalci in podporniki kampanje za pritrtilen glas na referendumu vseskozi obešajo na veliki zvon, bo samo pol od napovedanega in predstavlja le 0,007 odstotkov državnih izdatkov. Nekdo je izračunal, da bo zmanjšanje števila parlamentarcev za eno tretjino privedlo do zmanjšanja stroškov zanje v višini približno osemdesetih milijonov letno. Porazdeljeno na število prebivalcev pomeni, da bi z žrtvovanjem demokracije prihranili približno vsak po eno kavo letno. Se to izplača? So nam to novodobni populistki dovolj jasno povedali? Končam z nami – Slovenci, ki vsaj petnajst stoletij živimo na območju od Milj do Trbiža. V zameno za eno kavo letno za vsakega italijanskega prebivalca bo najbrž zaščiten slovenska narodna skupnost v FJK ostala brez zastopnika v Rimu. Se ne bom sprenevedal: do danes smo 'svojega' v Rimu imeli, le da so ga izbirali drugi. Raje kot nič, seveda. Po zaslugi občutljivosti, računic, preproste izbire velike vsedržavne italijanske stranke smo vso povojno obdobje, vse do današnje Tatjane Rojc, v parlamentu računali na osebo, ki je vsekakor izhajala iz naših vrst, poznala je naše problematike, naše potrebe in pričakovanja, bolj ali manj učinkovito je vse to prenašala v kolesja rimskih mlinov. Korak naprej bi bil, ko bi nova volilna zakonodaja, po možnosti tudi z novimi ustavnimi garancijami, uvedla pravico, da Slovenci sami izberemo, in torej demokratično izvolimo svoje zastopnike v Rimu, kot to delajo Italijani v Sloveniji. Kot to delajo, zaradi logike števil in razmerij, Nemci na Južnem Tirolskem in še vedno v dobri meri Francozi v Aosti. Vsega tega pa pri nas vsaj za zdaj NI.

Resnica je, da bomo ta konec tedna odločali za slep skok v neznanu. Zmanjšali naj bi nivo demokracije brez vsakega resnega prihranka ali pridobitve učinkovitosti. Naši statutarno avtonomni deželi bodo še dodatno skrajšali vrstico in lažje nadeli nagobčnik. Dulcis in fundo pa bi vrh vsega še izničili še najbolj skromno možnost, da ohranimo svoj glas v Rimu. Zaradi vsega tega in številnih drugih razlogov, o katerih lahko, če hočemo, beremo vsepovsod, reformi stoterih laži recimo složno in prepričano NE!

manjšina bo odločilna. Če ljudi na pločniku danes sprašujemo o politiki, kaj šele o vsebini referenduma, navadno vedo povedati bolj malo. Debatni temi sta zdaj koronavirus in vse, kar je z njim povezano, ter vprašanje ilegalnih priseljencev. Ostale teme so v ozadju, seveda če izvzamemo bolj popularne športne dogodke, ki vsakega pritegnejo na svoj konec. O politiki in politikah pa tako: vse je za nič, politiki so v najboljšem primeru nesposobni, navadno pa kar skorumpirani in tatovi. In da živijo z veliko žlico. Od tu enačba, da manj jih je, boljše bo. Ko bi preprostega državljan vprašali, ali naj v zameno za znatno nižanje davkov uvedemo absolutistično monarhijo, potem bi se marsikdo tudi odločil zanjo. Ali da število parlamentarcev znižamo na, recimo, petdeset. In da jih izberemo po naključju, z žrebom. Ne provociram, ko zagotavljam, da bi marsikdo kimal z glavo. Statistike nam govorijo o širokih slojih državljanov, ki ne berejo, se ne informirajo, argumente in sklepe neselektivno srkajo z virtualnih družbenih omrežij, kjer se laž bolj poenostavljeno in večkrat bolj prepričljivo predstavi in širi. Morje 'fake news', lažnih vesti, in sovražni govor se vzajemno oplajata in krepita. Zaskrbljenost je zato močna in upravičena. Skrbeti nas mora ne le število izvoljenih parlamentarcev, temveč tudi posledica dejstva, da bodo po sedanji praksi le-ti izbrani s strani vedno ožjega kroga strankarskih veljakov izključno velikih in nacionalnih strank. Izjema je morda le Južna Tirolska, ki jo sprememba ustave dejansko (kot navadno, o razlogih kdaj drugič) ne bo

ogroža normalno delovanje zbornic. Obe zbornici ostajata enakovredni. To pomeni, da se dvojna ali večkratna ponovitev vseh zakonodajnih postopkov ne spreminja. Učinkovitost in delovanje zbornice se ne povečujeta z zmanjševanjem njenih članov, prej obratno. Znano je, da so okrnjena zborniška telesa precej manj operativna. Številčno okrnjeni parlament je bolj podvržen nevarnostim podkupovanja in avtokratičnosti. Državljeni bodo v tem primeru izgubili svojo moč, ki bo prešla, kot zapisano, na peščico političnih strank, ki jih vodi peščica ljudi. Parlament, ki ga že danes ljudje čutijo kot oddaljenega, se bo tako še bolj oddaljil. Predlagana reforma bo privedla do večji volilnih okrožij, kar bo v volilnih kampanjah terjalo bistveno višje stroške. Posledica tega bo, da se bodo v volilno kampanjo lahko spuščale samo velike, bogate stranke. In le kandidati, ki imajo nekaj pod palcem. Ošibilo se bo razmerje med volivci in izvoljenimi. Majhne dežele, kakršna je Furlanija Julijska krajina, bodo de facto imele samo predstavnike zmagovitega pola. Dežela FJK je nadpovprečno oškodovana, saj jo rez števila izvoljenih prikrajša do štiridesetih procentov sedanjega števila. Po novem naj bi bila FJK v Rimu zastopana s 4 senatorji (namesto sedanjih 7) in 8 poslanci namesto sedanjih 13. Politične manjšine bodo izničene. Izničena bo tudi možnost nastopanja manjših strank, ki pa so izraz ne le politične, temveč tudi družbene, kulturne, narodne, jezikovne in teritorialne raznolikosti Apeninskega

SOVODNJE OB SOČI Dr. Helena Jaklitsch na obisku

ZSŠDI priredilo tradicionalno srečanje Dobrodošli pri nas

Ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch se je 12. septembra 2020 udeležila tradicionalne prireditve Dobrodošli pri nas, športnega srečanja delegacij iz zamejstva in matice, ki jo

letošnjega srečanja. Na slovesni razglasitvi rezultatov je zbrane ministrica tudi pozdravila in nagovorila. Med drugim je dejala: "Kot ministrica, pa tudi kot vaša sonarodnjakinja naj vam zagotovim, da smo resnično

poudaril, kako pomembno je, da smo povezani. Ministrici se je zahvalil za njeno angažiranost in energijo, ki jo namenja za delo v dobro vseh Slovencev v zamejstvu, pa tudi po svetu. Ob tej priložnosti je ministrico

letos organizira Združenje Slovenskih športnih društev v Italiji (ZSŠDI) v Sovodnjah ob Soči. Športna prireditev Dobrodošli pri nas je namenjena športnemu povezovanju in druženju slovenskih športnih društev, ki delujejo v zamejstvu vseh štirih sosednjih držav, pa tudi matice. Ministrica si je ob tem ogledala finalno nogometno tekmo in finale v ženski odbojki. Ženski odbojarski turnir je bil sicer novost

ponosni na vas, na vaše delo, ki ga kot skupnost tako zavzeto opravljate z željo ohraniti slovensko srce, pa tudi zdrav duh in zdravo telo. Naj vam zagotovim, da ste nam tudi z gled zvestobe in vztrajnosti, ki ne omahne pod težo preizkušenj. Za vse to smo vam hvaležni". Ob obu dogodka se je ministrica sestala s predstavniki izvršnega odbora ZSŠDI. Predsednik združenja Ivan Peterlin je ministrico pozdravil in

povabil na slovesnost ob 50. obletnici delovanja združenja, ki jo bodo praznovali meseca decembra. V pogovoru so navzoči predstavili tudi nekatere izzive, s katerimi se soočajo pri svojem delu, opozorili so na težave, ki jih imajo zaradi nepriznavanja licenc trenerjev, ki prihajajo iz Slovenije, v Italiji, obenem pa poudarili skrb, ki jo namenjajo mladim in ohranjanju ter rabi slovenskega jezika v njihovih športnih društvih.

Povejmo na glas

Za ohranitev lepega sobivanja

Janez Povše

Vsekakor se nahajamo sredi velike prelomnice, kjer je zelo pomembno, kako se odločamo, in to predvsem na globalni ravni, ki seveda vključuje vse lokalne danosti. Verjetno je skoraj odveč ponovno spomniti na troje mogočih izzivov, čeprav je zaradi potrebne jasnosti neizbežno. Kot smo jih na tem mestu že večkrat osvetlili, namreč koronavirus, podnebne spremembe oziroma poškodovano okolje ter migrante, dejstvo je, da so se povezano postavili pred nas, se pravi pred celotno človeštvo kot neznansko razsežna in nevarna gora, ki nam je v nekem smislu zaprla pot. Zaprla pot v prihodnost, saj te gore ne moremo ali še ne moremo obvladati, ker še nismo od nje močnejši in nismo našli prijemov in načina, da bi jo z naše poti odstranili. Znašli smo se v nemajhni zadregi, saj je več kot na dlani, da ovire, ki nas zaustavljajo, da ne moremo naprej, lahko premagamo le globalno, z drugimi besedami svetovno solidarno, za kar pa nimamo potrebne izkušnje. Trdno smo navajeni, da živimo v svojih prostorih, na svojih celinah, v svojih narodih in državah, ne da bi bili prisiljeni zares stopiti vsi skupaj. Zato je razumljivo, da se spopada z najnovejšimi izzivi nismo sposobni lotiti čez noč, kar pa je pri vsej stvari najbolj bistveno, ne moremo naprej v prihodnost, sedanji problemi so preveliki in tako smo dobesedno prikovani na mesto. To pa je stanje, ki je izjemno neugodno in skriva v sebi nemalo pasti, kot pač uči zgodovina.

Vselej kadar se je človeštvo ali vsaj njegov del znašlo v slepi ulici in ni moglo stopiti naprej, vselej je prišlo v posebno stisko, ki je povzročala zelo hude posledice. Kadar ni mogoče naprej, in torej prihodnost umanjka in se vse ustavi, pričena v tako prikovano sedanost vdirati preteklost. Preteklost prične oživljati in se obnavljati, v zaustavljeno sedanost poriva stare boje, stare obračune, z vedno večjo udarnostjo prikazuje pretekle podobe in dogodke znova in znova. Odpira stare rane, ponavlja stare spore, obračune in želje po maščevanju ter želi spremeniti sedanost v ujetnico vsega težkega in mračnega. In vse to na kolektivni in istočasno osebni ravni, vse zaradi zaprte poti v prihodnost. Skratka, ko je pot v prihodnost zaprta, se v človeku poveča in povečuje tesnoba, ni mogoče ne naprej ne nazaj, in ker ni rešitve pri roki in ker od nikoder ni moči za odstranitev ovir, ki so prekrizale pot, je ogromno možnosti, da se odnosi med ljudmi poslabšajo, da je prijetno in lepo sobivanje vse bolj ogroženo in postaja vse manj prijetno in lepo. Manjkajo samo še politike, ki splošno nelagodje izrabijo in utemeljijo, pa ni več daleč vzdušje mržnje in sovraštva. Tega pa v današnjem času nikakor ne smemo dovoliti, odločno se moramo boriti proti vsemu, kar bi naše vendar še razumevajoče sobivanje spodkopavalo, upreti se velja vsem vrstam zaostrovanja. Prijetni medsebojni odnosi so pač daleč največ, kar imamo, brez njih bi bili obupno revni, svetloba bi se od nas odmaknila.

GO! LIVE Predstavitev kandidature Nove Gorice skupno z Gorico za EPK 2025

Gorici ne bosta več "s hrptom obrnjeni ena proti drugi"

Evropska prestolnica kulture je ustvarjalni in umetniški, pa tudi razvojni projekt, ki bi lahko bil odločilen za prihodnji razvoj Goriške. To je zgled dejanske integracije za Evropo, zgodovinska priložnost, ki lahko prinese "mednarodni preboj" in "blagodejen cunami" na kulturnem, družbenem in tudi gospodarskem področju. Prejšnji četrtek so kandidaturi Nove Gorice skupno z Gorico za EPK 2025 predstavili na dogodku GO! Live v Hiši filma Kinemax na goriškem Travniku. Na večeru, ki ga je povezovala koordinatorka ekipe GO! 2025 Vesna Humar, je goriški občinski odbornik za kulturo Fabrizio Oreti kot prvi govornik poudaril, da "živimo v zgodovinskem trenutku, ki bo ostal zapisan v knjigah". Skupaj delamo za kandidaturu, ki lahko sproži vsestranski razvoj našega ozemlja, saj je kultura tesno povezana tudi z gospodarskimi dejavnostmi. "To je čudovita izkušnja in priložnost". Kot rad pravi župan Zibera, je to "največja priložnost zadnjih 20 in naslednjih 20 let". Zaradi tega "se bomo zanjo zagrizeno borili", da bi bili "dve Gorici vedno bolj povezani, saj enotnost in kontaminacija sta naše pravo bogastvo". Podžupan mestne občine Nova Gorica Sašo Kogovšek je podčrtal, da "kultura in sodelovanje premagata vse prepreke". V nedavni koronakrizi se je že spet izkazalo, kako sta obe Gorici prepleteni, veliko nam pomeni, da prosto prehajamo mejo. Kandidatura je "projekt, ki nudi

optimizem, zgled in je primer novega poglavja integracije". Odraža tudi duh časa, zrelost našega čezmejnega območja, da naredimo nekaj skupaj, da postanemo iz periferije obeh držav center, prestolnica, da to prestolnico utemeljimo na skupnem imenovalcu - kulturnem ustvarjanju. Kandidatura je neke vrste katalizator procesov, ki so se že odvijali. Zamenjava sistema, vstop v EU in shengensko območje so bili pomembni trenutki, a "potrebovali smo čas, da smo prišli iz obdobja celjenja ran v obdobje, ko se čutimo zrele za neko dejansko integracijo". EPK pospešuje procese, združuje ljudi z obeh strani meje na konkretnih projektih. Ta kandidatura je resnično čezmejna, slovensko-italijanska. Poleg tega Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje EZTS omogoča, da financirajo projekt na obeh straneh meje. "Odpiramo se novi uspešni zgodbi", je z veseljem dejal podžupan. Taka zgodba je, poleg arhitekturnega natečaja, tudi predvajanje filmov in risank s slovenskimi podnapisi v goriškem Kinemaxu, za kar nosijo zasluge Hiša filma in obe občini. "Verjamem, da nam bo v močnem kulturnem, umetniškem in družbenem naboju v somestju uspelo, saj v Evropo posredujemo močno sporočilo, da je moč, če le hočemo in združimo moči". Tudi direktor EZTS Ivan Curzolo je dejal, da je ta čas resnično zgodovinski, saj se tudi na upravni ravni soočamo z novimi izkušnjami. "Kakorkoli se bo kandidatura

iztekla, so te izkušnje, srečanja in prijateljstva veliko bogastvo, ki ga bomo posamezniki in upravne enote nosili v sebi". Ne glede na rezultat je kandidatura z duhom, ki ga je vzbudila, že sama po sebi zgodba o uspehu! Humarjeva je nato dala besedo arhitektom. Še isti dan je namreč predstavništvo dveh občinskih uprav, EZTS-ja in ekipe GO! 2025 v jutranjih urah uradno sprejelo mednarodno žirijo, ki je v naslednjih dneh ocenila 56 predlogov, ki so se udeležili mednarodnega arhitekturnega natečaja za ureditev Trga Evrope. Ta že nekaj časa usmerja posebno pozornost svetovne javnosti v naš čezmejni prostor in hkrati obeta veliko promocijo skupne Goriške v luči EPK-ja. V Kinemaxu je bilo prisotnih vseh šest članov žirije, pred mikrofonom pa so stopili trije arhitekti. Predsednik žirije Roger Riewe je dejal, da je projekt pravi izziv že za arhitekta, sploh pa je zelo zanimiv v evropski perspektivi: pomemben je, ker je evropska ideja danes pod udarom. "To se je videlo tudi pred nekaj meseci, ko so v Bruslju morali deliti denar". Naša celina doživlja globoko in nevarno krizo, "ki je ne smemo podcenjevati". Zato v Evropi danes potrebujemo čim več takih projektov. Nato sta spregovorila še dva koordinatorja razpisa, Tomaž Kancler in Luciano Lazzari. Slovenski arhitekt je povedal, da pred dvema letoma, ko so govorili o prenovi Trga Evrope, niso vedeli, ali bo tam nastal stolp, ali bodo postavili simboličen kamen, ali bo nastal objekt, ki bi služil izvajanju

programov EPK, ali bodo odstranili železniške tirne, ali bodo postavili mostovž čez železnico itd. Ko se je začela pripravljati programska naloga, so ugotovili, da

sedež v Parizu. "Pričakovanja takega natečaja so vedno velika", na ta način "dobimo neko inovativnost, nekaj novega, neko kvaliteto". Velike arhitekture, kot npr. sydneyska

navdušenja mnogih". Ta "blagodejni cunami" naj prinese temu prostoru "sijajno priložnost"! Kandidatura za EPK želi sprožiti cunami tudi na družbenem in gospodarskem področju, je dodala Humarjeva. Nekaj kratkih misli o tem, kako lahko razvojni projekt oz. mednarodni preboj prinese blagostanje, so povedali Antonella Pacorig (predsednica Federmoda goriške pokrajine), Federico De Luca (LeNuoveVie, slaščičarna L'Oca Golosa) in Mattia Vecchi (Gledališko združenje Tenerife, režiser in producent), ki so znali preseči meje in biti z inovacijo in zagnanostjo na različnih področjih uspešni v tem prostoru. Na koncu so si udeleženci večera ogledali nekaj učinkovitih videoposnetkov: GO! 2025 - Life by the border o obmejnem življenju v času lockdowna, ki je bil pri nas posebno težka izkušnja, pisan izbor izjav Virtualne kavarne GO! 2025, promocijske posnetke Alana Marca z znamenitimi "ambasadorji" (nogometas in trener briškega rodu Edy Reja, mladinski evropski prvak v kajaku Tine Kancler, gostinec Joško Sirk in alpska smučarka Ana Bucik) in kratkometražni film Connected No Matter What Jana Devetaka. Nekaj besed sta pred zdravico na dvoru Darko Bratina povedala še člana ekipe kandidature, koordinator Lorenzo De Sabbata in vodja Neda Rusjan Bric. "Lepo je videti, ko se sanje spreminjajo v meso", je dejala "srce in duša projekta".

Danijel Devetak

prenova trga ne pomeni samo postaviti na tisto mesto neko arhitekturo, ampak ustvariti nekaj generator razvoja, ki je bil pred desetletji prekinjen. Kot človek, ki prihaja od zunaj, je opazil, da se mesti tam končujeta, tisto območje se nekaj desetletij ni razvijalo. Zato se jim je zdelo "pomembno, da se ustvari nekaj, kar bi generiralo prihodnji razvoj, to, kar se bo dogajalo tudi po letu 2025". Da mesti ne bosta več "s hrptom obrnjeni eno proti drugemu", ampak se bosta "vmili" eno k drugemu. Odlična je zato bila odločitev za mednarodni arhitekturni natečaj pod okriljem Svetovne zveze arhitektov UIA, ki ima

opera, center Pompidou, La Defense, aleksandrijska knjižnica idr. so sadovi mednarodnih natečajev pod okriljem UIA. Na tak način bomo v Novi Gorici in Gorici ustvarili arhitekturni simbol, ki bo postavil ta prostor na arhitekturni zemljevid sveta. Arh. Lazzari je povedal, da ga je že od vsega začetka navduševala ideja o "šivanju" obmejnega prostora, sploh pa vizija, ki presega običajne, kratkoročne vizije politikov. "Našel sem osebe, ki gledajo v prihodnost". V tem času ločevanje nujno potrebujemo razloge za večjo kohezijo. Natečaja se je udeležilo 56 arhitektov, "bilo bi jih še več, ko bi birokracija ne pokončala

Srečanje na skupnem trgu dveh Goric

Na delu je žirija, ki bo nagradila projekte za oblikovanje Trga Evrope

Vsredo, 9. septembra, je na Goriško prispela mednarodna žirija, ki bo ocenila 56 projektov, ki so se prijavili na mednarodni natečaj za obnovo Trga Evrope / Transalpine med obema Goricama. V naslednjih dneh so člani žirije določili zmagovalca, ki bo uradno razglašen v četrtek, 17. septembra, ob 10. uri na Trgu Evrope. Upravitelji dveh Goric, predstavniki EZTS GO in ekipe GO! 2025, ki pripravljajo kandidaturu Nove Gorice in Gorice za evropsko prestolnico kulture 2025, so 10. septembra zjutraj uradno sprejeli žirijo na skupnem goriškem trgu. Prvi jih je nagovoril goriški župan Rodolfo Zibera. Poudaril je, da ima skupni trg izjemno pomembno vlogo za rast in razvoj somestja. Gorica in Nova Gorica sta namreč "eno samo mesto". Prostor, ki ga je do pred nekaj leti

ločeval zid, so razdelili "politični dogodki". Zdaj pa ne le politiki, temveč v

študentov, mladi so zelo sposobni in, če jih kdo vodi, se učinkovito povezujejo z

projekti res dobri, izbor bo gotovo težak. "Občani somestja se nadejamo, da

enotnem mestu, na področju treh občin, in si želijo nekaj več, kar je tudi čustveno zelo pomembno. Osebu EZTS-ja, ki ima opraviti pretežno z upravnimi zadevami, je v veliko zadovoljstvo, ko vidijo konkretne rezultate. Koordinatorica ekipe GO! 2025 Vesna Humar je predstavila žirantom še druge člane svoje skupine in povedala, da je skupni trg za vse nas zelo pomemben, zato so ga tudi poimenovali "epicenter". S tega trga, ob stičišču dveh mest in dveh držav, se simbolično, kot žarki, širijo vsebinski elementi kandidature. Priložnost evropske prestolnice kulture je korak, je še dejala Humarjeva, "ki nas bo pripeljal do končnega cilja obeh mest: da bo to evropsko, čezmejno, dinamično, odprto, mednarodno somestje, prijazno za ljudi in zanimivo za obiskovalce, ki k nam

prihajajo iz vsega sveta". Predsednik žirije, avstrijski arhitekt Roger Riewe, je na koncu dejal, da je res velika odgovornost izbrati enega izmed predloženih projektov kot podporo skupni kandidaturi za EPK. To je toliko pomembnejše danes, je dodal, ko je evropska ideja v celotni Evropi pod vprašajem, saj ni tako močna, kot bi želeli. "Vi pa skušate narediti korak naprej do večje evropske integracije". Skupaj se torej moramo konkretno zavzemati za močnejšo evropsko idejo, vrednoto, ki jo moramo priznavati in podpirati. Po četrtekovem jutranjem srečanju je žirija nadaljevala z ogledom čezmejnega območja od nekdanjega mejnega prehoda v Solkanu do Rožne Doline. Delo so nadaljevali za zaprtimi vrati v Glasbeni šoli Nova Gorica.

DD

prvi vrsti občani dveh mest želijo rasti skupaj, je še z veliko zavzetostjo povedal Zibera. "Čaka vas težko in odgovorno delo, zaupamo vam!", je še dejal in jim zaželel dobro delo. V Gorici je zelo živa in plodovita prisotnost univerzitetnih

družbenim tkivom. Vodja kabineta župana Nove Gorice Gorazd Božič je dodal, da sta novogoriški in goriški župan zelo usklajena v skupni viziji prostora. Kar se tiče ocenjevanja projektov, je žirantom dejal, da njihova naloga ne bo lahka, saj so

bomo na koncu videli nekaj res konkretnega in lepega". Direktor EZTS Ivan Curzolo je podčrtal, kako dobro je na meji - kljub težavam in zdravstveni krizi - konkretno sodelovanje ne le med županoma, temveč na splošno med občani, ki živijo v

Misel na 25. nedeljo med letom

Bog gleda drugače

Že prejšnjo nedeljo smo žugotavljali, kako si je treba privzeti drugačno mišljenje, ki nam prinaša drugačno gledanje. Gre za odpoved človeški oz. zgolj človeški logiki, da bi čim bolj gledali z Božjo logiko. Kakor so lepo učili srednjeveški cerkveni učitelji, sloneč na nauku cerkvenih očetov pred njimi, Bog svojo milost nasloni na človeško naravo, le-te pa ne izniči ali uniči, temveč jo izpopolni, jo dvigne na višjo raven. Padla človeška narava sama po sebi ne more kaj prida dobro delovati, kakor nam pove apostol Pavel v pismu Galačanom (Gal 5,16-21). Pravi, da mi sicer želimo delati stvari tako, kakor Bog hoče, torej po Božjem Duhu, vendar pa meso, torej naša padla narava, temu nasprotuje. Kakor nas lepo uči katoliški nauk, že na splošni človeški ravni karkoli dobrega mislimo, želimo, govorimo in delamo le zato, ker nam to omogoča tista splošna Božja milost, ki se ji zaradi tega reče dejanska ali pomagajoča. Tako je učil tudi sv. Tomaž Akvinski, dejansko pa do tega lahko pride vsak človek. To je tudi tista milost, ki človeka more pripeljati do

spreobrnjenja, da bi živel po posvečujoči milosti v naročju svete matere Cerkev, tako da se hrani z zakramenti in molitvijo. Govorimo torej o življenju po naravnem zakonu oz. tem, kar dr. E. Michael Jones imenuje "nižji logos". Gre za zakone, ki jih je Bog postavil v naravo samo, a

seveda ta raven sama po sebi še ni dovolj za celostni razvoj in življenje človeka, je le osnova. To smo videli zadnjč glede odpuščanja in povračila za slaba dejanja, a tudi tokrat ni kaj dosti drugače. Priliko o delavcih v vinogradu, ki prihaja ravno o pravem času, ima samo apostol in evangelist Matej, da bi še dodatno razložil zadnji stavek iz prejšnjega poglavja:

"Mnogi prvi pa bodo zadnji in mnogi zadnji prvi" (Mt 19,30). Spet torej spopad dveh logik, ki se med seboj, kakor nas v omenjenem poglavju pisma Galačanom opozarja sv. Pavel, tolčeta med seboj. Sveti Križostom nam lepo pravi, da gre za to, da bi morali delavci biti predvsem osredotočeni na svojo nalogo, šele nazadnje na svojo hrano, za katero tudi dobijo svoje plačilo, a v priliki sami vidimo, kako se že med delom ukvarjajo predvsem s plačilom oz. s tem, kakšno bo. Zato se upravičeno postavlja vprašanje, ali tudi ti, ki so cel dan v vinogradu, pravzaprav resnično delajo, ali so torej res pri stvari? Bog vidi v človeška srca, zato se nazadnje izkaže, da so pravzaprav vsi delali približno enako časa oz. so zadnji delavci najbrž morali narediti še več, saj so se, kakor nas opozarja omenjeni cerkveni oče, sramovali časa, ki so ga preživeli brez pravega dela, ko so vstopali v hišo po plačilo. Zato pa nas sprašuje takole: "Kako se ne bi ti sramovali vstopiti v cerkev in stati pred Božjim obličjem, ko pa nisi naredil nič dobrega v Božjih očeh?"

Ljudje zapravimo ogromno časa ali ga porabimo v napačni smeri prav zato, ker ne živimo v zavesti te Božje navzočnosti in Božje sodbe, pri kateri so tudi Marija, angeli in svetniki. Z njimi bi se morali primerjati, kako kaj živimo. Vendar mi o tej stvarnosti in resničnosti ne razmišljamo kaj preveč, ne takrat, ko gre v vsakdanjem življenju za duhovno stvarnost, ne takrat, ko gre pri svetem bogoslužju za resnično navzočnost. Kakor torej v življenju potrošimo in zapravimo ogromno časa in moči po nepotrebnem, tako potem velja tudi v cerkvi, če sploh tja gremo ... Če hočemo tako priti do bolj Božjega pogleda in logike, bo treba pošteno garati, da stvari v potrebnem redu in režimu v svojem dnevu in tednu postavimo na svoje pravo mesto. Kot rečeno pred nekaj tedni, se duša najde samo, če se izgubi v Kristusu in njegovi podobi, ki je naš bližnji, v tem zaporedju, če pa se najde drugod, se izgubi. A dokler živimo, nam sporoča evangelij, se da še poskrbeti, da se ne bi večno izgubila, in torej pogubila.

Andrej Vončina

Šolska maša na Škofjski gimnaziji Vipava

Da bi imel naš križ smisel

Na praznik Povišanja sv. Križa smo imeli v šolskem parku Škofjske gimnazije Vipava, ki jo obiskuje tudi nekaj zamejskih dijakov, sveto mašo ob začetku šolskega leta, ki je ni bilo 31. avgusta, kakor je običajni datum. Razlogi za to so znani. Somaševanje je vodil upokojeni koprski škof, msgr. Metod Pirih, ki nas je prav lepo nagovoril, sloneč na evangelijskih besedah našega Gospoda: "Če hoče kdo hoditi za menoj, naj se odpove sebi in vzame svoj križ ter hodi za menoj". Sam navajam Markovo besedilo, a najdemo podobnega pri vseh treh "sinoptikih". Škof Metod je tako najprej dejal, da ima vsak človek najprej svobodno izbiro, ker vera nikdar ne more biti prisila, da se odloči, če hoče za Kristusom ali ne. Ni pa, po drugi strani, na izbiro križ, ker je to del življenja vsakega človeka po

padcu prvega človeka. Na izbiro nam, na primer, ni bila dana niti sedanja bolezen in vse, kar je z njo povezano. Navedel je apostola Pavla, ko pravi, da je križ "Judom v pohujšanje in poganom v nespamet" (1 Kor 1,23). Dejal je, da je danes kar veliko tovrstnih Judov in Grkov, ki, iz enih ali drugih razlogov, križa ne sprejemajo. Mi pa moramo, kljub vsemu, verjeti, da ima, ker je Kristus križ spremenil in orodje odrešenja, vse to, kar je za nas križ, smisel. Če bomo svoj križ nosili za Kristusom in z njim, bo ta osvetlil in osmisli našo življenje. Naj bo torej to naše posebno šolsko leto, v katerega smo zakorakali, četudi je in bo polno križev in težav, polno upanja vere in Božje luči, ki nam prihaja po Sv. Duhu. Vsega tega želimo seveda profesorji, zaposleni in dijaki tudi vsem drugim šolskim ustanovam.

Andrej Vončina

SLIVJE Zahvalna sv. maša in blagoslovitev

Po 77 letih postavljeno znamenje

Vbrkinski vasi Slivje je med drugo svetovno vojno župnik Viktor Berce, po rodu iz Dornberka, večkrat uspešno posredoval pri okupatorju za rešitev ljudi pred internacijo in požigom, kot se je to žal zgodilo v drugih brkinskih vaseh (Podbeže, Tominje ...). Takrat so se na praznik

Razingar in v njem upodobil glavne simbole katoliške vere: križ, evangeliste in zakramente. Po zasnovi Toneta Kralja je osrednji del znamenja trinitaričen. Na eni strani je slika Marije, na drugih pa sv. Martina in postaja križvega pota, kjer Simon pomaga Jezusu nositi križ. Križ

zaobljubljeno sveto znamenje. Ob škofu in domačem župniku Niku Čuku je somaševalo več duhovnikov, prepeval pa cerkveni pevski zbor Brezovica, ki ga je ob spremljavi Urške Vitez in Andreje Tomažič Hrvatini vodila Bogdana Hrvatini. Sledil je tudi kulturni program, ki sta ga oblikoval kvartet Utrip in Elza Premrl, Sara Mezgec pa je predstavila pričevanje o nemških grožnjah in nasilnih obiskih vasi, ki so vodili k zaobljubi za postavitev kapelice. Škof Bizjak je izrazil veliko veselje in hvaležnost, da je bila zaobljuba izpolnjena, in zaželel, da bi se ob njem radi zaustavljali.

Ozadije in spomin na postavitev

Marijinega oznanjenja, 25. 3. 1943, zaobljubili, da ji bodo po končani vojni v zahvalo za rešitev postavili kapelo, za katero je načrte prispeval Tone Kralj. Zadnji slivarski župnik Vid Premrl, (Slivje je namreč s preureditvijo župnij v koprski škofiji pridruženo župniji Hrpelje-Kozina), se je ob finančni pomoči županje občine Hrpelje-Kozina Daše Likavec Svetelšek, po 77 letih uspešno zavzel za izpolnitev dane zaobljube. Zaobljubljeno znamenje je v lipiškem kamnu izdelal kamnosek Tadej

pa upodablja vse totalitarizme. Koprski škof msgr. dr. Jurij Bizjak je 28. avgusta 2020 z domačini obhajal zahvalno sveto mašo in blagoslovil ter predal svojemu namenu

znamenja je Pavel Peter Bratina zaobjel v novi knjigi Na slovenskih in božjih stražah, o kateri je avtor spregovoril po maši in blagoslovu.

Jba

Kaj nam hoče povedati koronavirus? (20)

Primož Krečič

Diagnoza

Ob sumu boleznih se v človeku sprožijo **mnogi mehanizmi, raziskovanja in ugibanja, pa tudi strahovi in celo panike ali obupi**. Njegovo telo ali psiha sta ogrožena ali prizadeta, ne bo mogel več tako brezskrbno živeti in opravljati svojega dela. Sprašuje se, kaj se v njem dogaja in zlasti, zakaj je prišla bolezen, kaj je storil narobe, zakaj se ni trudil in seveda, zakaj se je to zgodilo prav njemu, ko so drugi veliko slabši? **Odprijo se tudi vprašanja po rešitvi**, kdaj bo ozdrvil, kje je zdravilo, koliko bo moral trpeti in kdo mu bo pomagal? Tudi koronavirus je prinesel grožnje in strahove, **kaj če koga okužimo, zlasti starejšega, da umre zaradi nas ali da bi morali še drugi v karanteno** in izgubiti toliko časa, denarja, službo, da bi se jim ustavilo življenje? Po drugi strani pa se mlajši ljudje še kar zabavajo po hrvških nočnih zabavah ali tudi pri nas ni veliko boljše. Koronavirus je udaril tja, kjer je sodobna družba najbolj napuhnjena, razpuščena in nezavarovana. **Udaril je v rano potrošniške prakse**.

Ob tem se moramo zavedati, da je življenje celota in sta odraz tega **dobro počutje, mir in zdravje**. Ni dovolj skrbeti le za zunanjo podobo telesa in za fizično kondicijo, potrebna je sproščenost in odprtost duševnosti ter občutek ljubezni in sprejetosti. Modrost, ki spodbuja zmernost pri telesu, urejeno čustveno življenje in bližino ljubezni, največ pripomore k zdravju in dobremu počutju. Zato **se ne smemo zanemariti na telesu in ne pustiti obremenjujočih odnosov, strahov, ran zaradi pomanjkanja ljubezni in izdaj**. Kar je potlačeno in neozdravljeno, pride na dan, ko najmanj pričakujemo.

Marsikatero bolezen bi lahko preprečili, čeprav je bolezen skrivnost, kot je skrivnost življenje in zdravje, pa tudi minljivost in umrljivost. **Vendar je mogoče v ljubezni, veri in sprejetosti črpati moč za ozdravitev in življenjski pogum**. Podpora v ljubezni in urejenih odnosih prinaša upanje in podpira boj. Črnogledost in brezvoljnost

se zdravijo z ljubeznijo, čeprav so marsikdaj potrebne dolge poti osvoboditve, poslušanja in ustvarjanja zaupanja. O tem govorijo mnoge življenjske zgodbe. Prilika o usmiljenem Samaritanu predstavlja človeka, ki je pomagal revežu v stiski, da mu je ovil rane in jih razkužil, vendar ga je ozdravil predvsem s svojo skrbjo in ljubeznijo.

Ljubezen je izvir človeškega bivanja. Če je v svojem temelju sprejet in ljubljen, more živeti, se razvijati, biti zdrav in ustvarjati odnose. Ljubezen prinaša smisel in omogoča preživetje tudi v največjih preizkušnjah. **Najgloblja bolečina je pomanjkanje ljubezni**. Ljudje so lahko bolni, morda za rakom ali koronavirusom ali še kaj hujšega, vendar morajo pri tem ozdraviti njihovo ljubezen, sprejetost, voljo. Potem se je mogoče boriti s fizičnimi težavami v svojem telesu. **Jezus Kristus, Božji Sin v človeku, je predvsem razodetje ljubezni**. Pri ljubezni se pogosto privleče zlo, ki ustvarja ovire, da ne bi ljubili naprej. Njegova ljubezen je šla do konca in presegla vse ovire zla. Na križu je odpustil celo morilcem in ostal zvest v najhujšem napadu zla. S tem je **spremenil bolečino in umiranje v dar za novo življenje**.

Če ljudje zbolijo, gredo k zdravniku, ta jih pregleda, poišče simptome in predpiše določene terapije, tablete ali celo operacijo. Pove tudi, da se morajo izogibati določene hrani in sprejeti disciplino. **Včasih so ta zdravljenja dolga in zahtevna**. Toda pri vsem tem prihaja naproti Gospod z njegovim darom ljubezni. Ko je nekdo pripravljen umreti za drugega, ga ni več strah in dobi novo upanje za boj ter prenašanje težav. Ljudje, ki se borijo sami, izgubijo voljo in se ne borijo več. **V ljubezni se v druge prelije življenje, da se začne proces osvoboditve in prečiščenja**. S tako podporo in notranjo držo se morejo pogumno soočiti z boleznijo in premagati napore zdravljenja. Gospod je še posebej blizu tem stanjem in jih obdaja s svojo bližino, usmiljenjem ter odpuščanjem. **Vsa ljubezen Boga se sklanja k ozdravitvi človeških src in teles**.

Edith in Alberto
Oskrba ostarelih
Rimini

▲ another place

**Še naprej
bomo sanjali o načrtih.
In jih bomo
uresničevali skupaj.**

**Obstaja država, ki ni nikdar nehala
skrbeti za najšibkejše.
To je Italija, ki namenja osem
tisočink katoliški Cerkvi.**

8xmille.it

SREČANJA POD LIPAMI Dr. Sara Brezigar in dr. Devan Jagodic pod lipami

“Slovenci v Italiji smo na zamejskost navezani”

Kdo smo in kam gremo? Slovenska narodna skupnost v luči poslanstva in delovanja SLORI-ja je bil naslov Srečanja pod lipami, ki ga je v petek, 11. septembra, vodila Ilaria Bergnach v šotoru ob Kulturnem centru Lojze Bratuž. Po besedah dr. Sare Brezigar, predsednice SLORI-ja, je naša skupnost povprečna manjšinska skupnost, ki se sooča z istimi izzivi, s katerimi se soočajo tudi ostale manjšinske skupnosti, Slovenci v Italiji pa nedvomno sodimo med najboljše organizirane. Izzivi so najbolj prisotni na jezikovnem področju, na področju šolstva, na področju ustvarjanja občutka skupnosti in na področju komunikacije. Direktor inštituta dr. Devan Jagodic je prepričan, da naš potencial označuje ukoreninjen občutek pripadnosti lastnemu ozemlju, zgodovini in kulturno-jezikovnemu okolju: “Slovenci v Italiji smo na zamejskost navezani”. Naš potencial prihaja do izraza še posebno na kulturnem in športnem področju, razpolagamo z izjemno bogato mrežo vzgojno izobraževalnih ustanov v slovenskem jeziku. Kar se tiče strukturnih šibkosti, jih Jagodic prepoznava predvsem v negativnem demografskem

trendu – smo skupnost, ki je povsem integrirana v družbeno demografski kontekst, podvržen izrazito negativnim trendom, negativnemu naravnemu prirastku, staranju in izseljevanju prebivalstva. Mladi, izobraženi kadri odhajajo v tujino v iskanju boljših službenih perspektiv in to bo za našo skupnost lahko usodno. “Naša skupnost ima v tujini ogromno človeškega kapitala, ki ga ne znamo izkoristiti”, je pripomnila predsednica. Šibkost je tudi proces jezikovne in kulturne asimilacije, ki tiho poteka še naprej. V naših vodilnih kadrih Jagodic vidi pomanjkanje strateškega razmišljanja in načrtovanja: “V zadnjih letih smo tudi na največjih institucionalnih nivojih nastopali nepovezano, improvizirano, brez nekih strateških ciljev”. Sara Brezigar je izpostavila tudi dejstvo, da je Videmska področje, ki zaradi svoje jezikovne situacije potrebuje posebno obravnavo. Gre za jezikovna in identitetna vprašanja: kako krepiti, kako oživljati, kako ustvarjati to skupnost – “tu je stvar celotnega konteksta videmske pokrajine, specifična ni samo v jeziku in samo z jezikovnim pristopom ne pridemo bistveno

dlje”. SLORI opazuje, kaj se dogaja v okolju, in zbira veliko kvantitativnih podatkov predvsem o slovenskem šolstvu v Italiji. Sara Brezigar ugotavlja, da otrok, ki prihajajo iz slovenskega okolja, je čedalje manj, vedno

ko bomo morali strateško razmišljati, kakšno solo si želimo za naprej”. Pri vseh jezikovnih vprašanih skupnosti veliko pomaga program SLORI Jezik, ki uporablja programski način obravnave jezika. Zelo veliko je povpraševanje po storitvah

več pa je otrok, ki imajo starše italijanske narodnosti. Težave v tem so prišle na dan zlasti med časom epidemiološke krize, ko je šola postala za nekatere družine edini stik s slovenskim jezikom – “Kot skupnost se nismo nikoli pretirano ukvarjali s tem, ali se starši otrok v slovenskih šolah učijo tudi slovenščino”. Po mnenju predsednice je zelo pomembno, da skušamo ohraniti kakovost jezika: “Prišli bomo do trenutka,

brezplačnega lektoriranja krajših besedil za javnost. Po mnenju dr. Jagodica imajo vsi tisti, ki nastopajo v javnosti, določeno družbeno odgovornost in se morajo zavedati, da ima jezik, ki ga uporabljajo, neposreden vpliv na bralca in na širše sociolingvistično okolje. Na področju jezikoslovja, terminologije in prevajalstva obstaja tudi sodelovanje na ravni strokovne izmenjave mnenj in uvajanja neke

standardizirane terminologije med strokovnima skupinama, ki delujeta na SLORI-ju in v Centralnem uradu za slovenski jezik pri deželi FJK. Cilj je poenotenje načina prevajanja italijanskih upravnih besedil. Trenutno je v ta namen v pripravi tudi nova spletna stran, na kateri bo na voljo veliko jezikovno-tehnoloških storitev in orodij. Pri tem je Brezigarjeva opozorila, da je SLORI financiran za raziskovanje, za take storitve pa so potrebne druge rešitve. Učinkovit prenos raziskovalnih spoznanj v prakso je velik izziv za SLORI, ki ima za to svojo samostojno publicistično dejavnost in izdaja številne knjige. Večji publicistični projekt je zadnja knjiga, zbornik o Slovencih v Italiji, ki je izšel v treh jezikih in pri katerem je sodelovalo veliko strokovnjakov z različnih področij, uredili pa sta ga Norina Bogatec in Zaira Vidau. Gre za pregled na stanje v skupnosti na različnih področjih njenega družbenega življenja in delovanja. Govorca sta izpostavila vlogo sodelovanja med ustanovami. SLORI je s Kmečko zvezo in SDGZ npr. lani izpeljal anketo, zbral podatke pri 266 podjetjih, ki so sestavni del naše gospodarske sfere, in spoznal, da pridobljena slika

ne kaže velikih odstopanj glede na lastnosti deželne in italijanskega gospodarstva. Ugotovili so dokaj nizko izobrazbo med zaposlenimi (le 12% jih ima univerzitetno diplomu); ta podatek kaže na to, da se najbolj kvalificirani kadri ne vključujejo v naš gospodarski sistem, naša skupnost verjetno ne zna izkoristiti intelektualnega potenciala, ki izhaja iz naših šol. Organizacija skuša vzpostaviti in gojiti dobro sodelovanje s primarnimi ustanovami z iskanjem sinergij in vodenjem skupnih projektov. S krovnicima organizacijama so odnosi zelo dobri, “obe deželni vodstvi nas danes dojemata kot neko strokovno telo, ki je lahko v oporo pri prevzemanju določenih odločitev”, je povedal Jagodic, ki je priznal, da v določenih krogih SSO-ja SLORI ni bil nikoli docela sprejet, zadržanje in nezaupanje pa sta neutemeljena, saj je to pluralna enota, ki nastopa v imenu znanstvene neodvisnosti. “SLORI postaja oporna točka za obe krovni organizaciji”, je dodala Barbara Brezigar, ki meni, da se zaupanje gradi na stikih; to je daljši proces, ki pa gre danes v pravo smer.

Kat

ŠTEVERJAN Druga vaška trgategv 2020

Skupen napor žive skupnosti

Uspех prvega reprezentančnega vina in preizkušnje zadnjega leta so Števerjance še bolj strnili v skupnost, ki s svežimi silami gleda v prihodnost. V čudovitem poznopoletnem dnevu je občinska uprava v sodelovanju z Vinoteko Števerjanski griči v nedeljo, 13. septembra, priredila skupno vaško trgategv. V zgodnjih popoldanskih urah je na Križišču mrgolela manjša množica veselih ljudi v belih majicah, mnogi so imeli slamnik na glavi (in zaščitno masko na obrazu). Grozdje v koših so položili na s senom in nageljni okrašen voz, na traktorju je sedel občinski odbornik Marjan Drufovka, ki v družbenem in prosvetnem življenju na vasi snuje vedno nove načrte in ima poseben talent za povezovanje ljudi. Iz zaselka Križišče so v krajšem spredu ob zvokih harmonike Samueleja Miana in kitare Mihe Corsija, ki sta igrala znane slovenske in števerjanske narodno-zabavne melodije, po cesticah sredi trt, češenj, jablan in kostanjev

Franca Padovan in Ivan Vogrič

prispeli do kleti Ivana Vogriča na Ušju. Organizatorji so namreč odločili, da bodo predelavo grozdja in nadaljnjo vinifikacijo tokrat zaupali njemu. Okrog 50 vinogradnikov iz števerjanske občine je prineslo košare oz. zaboje z grozdom, ki so ga nato vrgli v repkalnik. Pripravili bodo mešano vino iz avtohtonih in krajevnih sort, tokaja, rebule in malvazije.

V kleti se je županja Franca Padovan vsem navzočim zahvalila za pomoč in udeležbo pri drugi vaški trgatvi. V rokah je ponosno držala lansko, prvo reprezentančno vino, vidno zadovoljna, da bodo izkušnja letos ponovili in nadgradili. “Hvala vsem, ki v ta projekt verjamejo, in še zlasti Ivanu Vogriču, ki je dal na razpolago svojo klet. Tudi letos bomo pili in ime naše občine popeljali

po vsem svetu”. Vogrič, ki že več desetletij rad sodeluje pri skupnih pobudah, je izrazil upanje, da bi se projekt nadaljeval v prihodnje. Dodal je, da bi v kakšni boljši letini vinogradniki lahko zbrali tudi večje količine grozdja in pripravili “škrtin”, 700 litrov, ki bi jih dali na stran in začeli pripravljati šele po enem letu, “kot po starem”.

Občinska uprava je odprta za nove izzive in zamisli, je še dejala Padovanova, ki je tudi povedala, da so zaradi koronske krize tokrat morali upoštevati zakonske predpise in prirediti program. “Glavno je, da smo tu in da s projektom gremo naprej!” Iz srca se je zahvalila vsem, ki pridelujejo vino in skrbijo “za našo slovensko, briško zemljo. To je najpomembnejše!” Zbrani so ji zaploskali in, ob glasbi in petju, skupaj nazdravili – živa skupnost ljudi, v katerih se pretaka ljubezen do zemlje in življenja ter ki verjamejo v sodelovanje in skupno prihodnost.

DD

Fotografije na www.noviglas.eu

IN MEMORIAM Misijonarka

S. Maria Pacor

S. Maria z družino leta 1951

Dne 23. avgusta je v kraju Arteaga v Mehiki Gospod življenja poklical k sebi s. Mario Pacor iz reda salezijanskih sester. Rodila se je v verni slovenski družini, po rodu s slovenskega Krasa, v Romjanu 24. junija 1924 kot šesta izmed desetih otrok. V težkih časih je šel njen oče več let v ZDA, še prej je bil obrtnik, ki so ga dobro poznali tudi po Fulraniji. Med drugo svetovno vojno je v dekletu dozorel duhovni poklic, zaradi česar se je odločila, da svoje življenje posveti Bogu in revnim. Župnikovo pomočjo je bila sprejeta v družbo hčera Marije Pomočnice: najprej je bila v Coneglianu, nato v noviciatu v kraju Corredo

Vicentino, kjer je izrekla prve zaobljube avgusta 1947. Krajši čas je bivala v Padovi, nato tri leta v Gorici; tedaj si je zaželela iti v misijone. Sredi julija 1951 je šla v Mehiko, kjer je dve leti kasneje imela trajne zaobljube. Tam je ostala skoraj 70 let. Goreče je ljubila Boga, s svojim velikim srcem je bila v salezijanskim krogih predana najrevnejšim. Na poseben način je skrbelo za dekleta, ki jih je sprejemala in jih uvajala v razne poklice. Nikdar ni pozabila na rodne kraje, saj je sodelovala tudi z goriškimi misijonskim uradom. Dne 12. septembra so se spomnili pri večerni maši v Romjanu. Bog naj ji bo bogat plačnik! Naj počiva v miru!

KATOLIŠKA KNJIGARNA Predstavitev knjige Pot iz zelene doline Knjiga, v kateri ima narava poglavitno vlogo v besedi in sliki

V galeriji Ars na goriškem Travniku se je začela nova sezona srečanj z avtorji. V nadstropju nad Katoliško knjigarno se je v sredo, 10. septembra, zbralo lepo število ljudi, ki so ob upoštevanju vseh zakonskih predpisov za preprečevanje širjenja koronavirusa pazljivo prisluhnili Rafku Dolharju, ki je spregovoril o svoji najnovejši knjigi *Pot iz zelene doline*. Izšla je pri založbi Mladika, avtorja in njegovo delo je po uvodnem pozdravu Mirjam Simčič predstavila urednica Nadia Roncelli.

“Rafko Dolhar je zdravnik, ki je predan pisanju in naravi oz. goram, saj se je rodil na Trbižu pri Kanalski dolini, v družini, v kateri je bil oče zdravnik, planinec, publicist in tudi steber slovenstva”, je povedala gospa Nadia. Dolhar je maturiral v Trstu, študij medicine pa je opravil v Padovi, bil je profesor na tržaški univerzi in se aktivno ukvarjal s politikom, je član Društva slovenskih pisateljev in Društva književnikov Primorske ter avtor številnih publicističnih in knjižnih del na temo planinstva. Knjiga *Pot iz zelene doline* nosi podnaslov *avtobiomozaik, saj gre pravzaprav za mozaično delo, v katerem se dnevniški zapisi prepletajo s spominskimi in*

kratkoproznimi besedili. Prvi del knjige sestavljajo krajši, leposlovni, bolj lirični zapisi, v drugem delu, ki se začne z obdobjem univerzitetnega izobraževanja, pa prevlada dnevniška oblika. Pripoved se začne 8. septembra 1943, ko so Kanalsko dolino zasedle nemške čete, “tja daleč seže avtorjev spomin, ki so ga verjetno

Nadia Roncelli in Rafko Dolhar

hrupni, nasilni zvoki okupacije prebudili v zavest”, je povedala urednica. V naslednjih poglavjih se avtor spominja otroških let v objemu zelene Kanalske doline, zasneženih vršacev in enkratnih gorskih sprehodov. Njegovo pisanje je neposredno, iskreno, začuti se njegova predanost naravi in njeni presenetljivi lepoti. V knjigi pripoveduje tudi o svojem prihodu v Trst, k Sv. Ivanu, kamor ga je oče poslal, da bi obiskoval slovensko šolo. Prihod v Trst je bil prelomen dogodek v avtorjevem življenju, saj ločitev od rodne kraja ni bila lahka – “Tudi

pot iz doline, iz neslovenskega ambienta, v slovenski ambient v Trst, iz italijanske šole v slovensko, ni bila sama po sebi umevna”, je povedal. Vzporedno z italijanskim izobraževanjem je Dolharjev oče poskrbel, da se je sin doma vadil slovensko pisati in brati. “Pisal sem v zvezek, oče mi je popravljal s plavim svinčnikom

izletih v okolico Benetk, o lastnih razmišljanjih, načrtih, odnosu do očeta in žensk. V drugem delu knjige, v katerem prevladujejo dnevniški zapisi, je razpoloženje manj vedro, avtor si postavlja dvome, pripovedovanje se prepleta z meditacijo. V spremni besedi v knjigo je psiholog Danilo Sedmak tem poglavjem posvetil veliko pozornosti. Miselno in čustveno se pisanje Rafka Dolharja razjasni, ko se avtor posveča spominom o svojem političnem udejstvovanju v stranki Slovenska skupnost in zatem o opravljanju zdravniškega poklica. Avtor je povedal, da je bil po zaslugi svojega očeta rešen asimilacije. Ker je svojo dolino zapustil, ga je pekla vest, zato je čutil potrebo in dolžnost, da se ukvarja z družbenopolitičnim delom, na sredini predstaviti pa se je spomnil marsikatero svoje politične izkušnje. Zapis krasijo barvne fotografije sveta Julijcev iz bogatega avtorjevega arhiva – ljubezen do fotografije pa je avtorju posredoval že oče. Rafko Dolhar se je v Trstu in lepi kraški okolici vživel, v tej knjigi pa lahko še občutimo neko rahlo domotožje po zeleni Kanalski dolini, kateri se skuša pokloniti.

neprimerne izraze in popolne napake z rdečim. Potem sem moral vse zapise prepisati. Prišel sem v Trst v šolo in sem že znal pisati in brati slovensko”, se je spomnil avtor, ki je še povedal, da je v otroških letih najraje pisal o družinskih nedeljskih izletih v planinski svet. Ti zapisi so kasneje postali radijska predavanja, lektorirani pa osnova za njegove prve planinske knjige. V Trstu se je avtor že v dijaških letih začel zanimati za politiko, v knjigi pa med drugim piše tudi o padovanskem obdobju univerzitetnega izobraževanja, o pomembnih

Obvestila

Na srečanju pod lipami v četrtek, 17. septembra, bosta senatorka Tatjana Rojc ter deželni svetnik in tajnik SSK Igor Gabrovec v pogovoru s pravnikom Jakobom Leopoliem govorila o ustavnem referendumu za potrditev znižanja števila parlamentarcev. Srečanje bo ob 20.30 pod šotorom na dvorišču Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici.

Pogovori na trgu sv. Hilarija: goriška nadškofija prireja niz srečanj “prepletanje besed v času covid-19”. Na tretjem srečanju, ki bo na trgu pred mestno stolno cerkvijo v sredo, 23. septembra, z začetkom ob 20.30, bosta na temo meje govorila glavni urednik gospodarske strani dnevnika *Avvenire* Marco Girardo in naš odgovorni urednik Jurij Paljok. Pogovor bo vodil Guido Baggi. Udeleženci morajo spoštovati navodila v času covid-19 in nositi masko; v primeru slabega vremena bo srečanje potekalo v stolnici. Toplo vabljeni! V torek, 29. septembra, ob 20.30 bo **Slovensko stalno gledališče Trst v goriškem Kulturnem centru Lojze Bratuž** uprizorilo

“sentimentalno” komedijo K(ong)ronske zdrahe. Predstava, za katero je besedilo, sceno, kostume in režijo poskrbel Igor Pison, je izvenabonmajška in nima italijanskih nadnapisov. V njej ločujoča se zakonca Paolo in Mitjo igrata Nikla Petruška Panizon in Žan Papič. Rezervacija vstopnic je obvezna pri blagajni KCLB 0481 531445.

Čestitke

V teh dneh je nono Bruno praznoval okrogel življenjski jubilej. Zdravja in sreče mu želijo Jakob, Mitja in Maja ter vsi domači.

Sožalje

Ob izgubi drage **Milke Tomažič** izrekamo vsi pri društvu SKPD Frančišek B. Sedej sinovoma Branku s Franko in Marku z Nadio ter vnukom Lizi, Sari, Luki in Katji iskreno sožalje.

Ob boleči izgubi drage **mame in none MILKE**, izraža sinovoma Markotu in Brankotu ter njihovim družinam, občuteno sožalje, Zveza slovenske katoliške prosvete.

Zapustila nas je naša draga
MILKA TOMAŽIČ VD. TERČIČ.
Žalostno vest sporočajo sinova Marko in Branko
ter sestra Marta z družinami.

Topla zahvala gre vsem, ki so počastili njen spomin.

Ob smrti drage mame
MILKE

izrekajo predsedniku Marku Terčiču
in njegovi družini ter ostalim sorodnikom
iskreno sožalje

člani Mešanega pevskega zbora Lojze Bratuž

Ob izgubi drage mame
MILKE TOMAŽIČ por. TERČIČ
izrekamo podpredsedniku Marku Terčiču
iskreno sožalje

Kulturni center Lojze Bratuž

Člani zbora Veseljaki v koči sv. Jožefa v Žabnicah Pevski teden v gorskih višavah

Visoki Julijci kar vabijo na oddih in sprostitve v objemu vrhov. Zato se je skupina mladih zbora Veseljaki iz Doberdoba odločila, da se v tednu po Velikem šmarnu udeleži pevskih dnevo v sklopu Hrast-Kampa; potekali so v vabljivi koči sv. Jožefa v Žabnicah. Upoštevaajo vse varnostne predpise glede koronavirusa,

jo pravkar obnavljajo. Še najbolj občuteno pa je bilo, ko so se povzpeli na Sv. Višarje in s svojim ubranim večglasnim petjem pritegnili v cerkev Višarske Matere Božje kar lepo število poslušalcev in poželi njihovo odobravanje. Za tako skupino mladih pa se spodobi, da tudi pobliže spoznajo in se sprijaznijo z lepoto gora; zato so za korakom navdušenega

dolino in edinstven pogled z višine na obe ledeniški jezera, ki sta bili l. 1971 razglašeni za Narodni park Belopeških jezer. To pa ni bil edini izlet: z vodiči so se pevci odpravili v nekdanji rudnik svinca in cinka v Rablju, ki je v času polnega razcveta nudil kruh kar 1.500 delavcem, večinoma iz Slovenije, saj je 5-kilometrski rov

povezal Rabelj z Logom pod Mangartom. Tudi v Rabeljskem jezeru so se nekateri ohladili, saj sprostilnih trenutkov res ni manjkalo: bodisi v naravi kot v koči ob kulinarčnih dobrotah, ki so si jih sami pripravili. V okolici koč pa so se sprehajali po krajših poteh, šli so npr. na ogled nekoč delujočega mlina v kraju razvodje, spoznali so okolico in tamkajšnje ljudi.

so vsak dan pridno vadili pod mentorstvom svoje zborovodkinje Lucije ter urili vokalno tehniko in večglasje s Hilarijem Lavrenčičem. Svoje znanje so preizkusili pred občinstvom zadnji dan, ko so peli pri sv. maši v Žabnicah, kjer je prisotnih še nekaj Slovencev iz Kanalske doline. Svoje pevske vrline so izkazali tudi v mali, a nadvse zanimivi gotski cerkvi sv. Doroteje, ki

planinca Hilarija opravili krožno pot v Mangartski dolini: iz Spodnjega Belopeškega jezera, skozi bukov gozd do vznožja Male in Visoke Ponce, do gozdarske kočice Ponca, ki jo obdajajo stoletni macesni, pa še naprej do postanka pri Zacchiju in z nadaljevanjem ter vrnitvijo pri zgornjem Belopeškem jezeru. Pot odlikuje prekrasen razgled na steno Mangarta ter na

SREČANJA pod lipami

Slovenija - naš skupni dom

SLOVENSKA DIPLOMACIJA DANES IN JUTRI

OB 30. OBLETNICI PRVIH DEMOKRATIČNIH VOLITEV V SLOVENIJI SE BOMO POGOVARJALI O VLOGI SLOVENSKE DIPLOMACIJE IN KLJUČNOSTI NJENEGA POSLANSTVA PRI SKRBI ZA SLOVENCE ZUNAJ MEJA MATIČNE DRŽAVE.

Gost večera generalni konzul RS **Vojko Volk**

ČETRTEK, 24. SEPTEMBER 2020, OB 20.30
Kulturni center Lojze Bratuž v Gorici

Katoliška knjigarna v sodelovanju z Goriško Mohorjevo družbo

vabi na predstavitev knjige

Z udarno pestjo
Sandro Oblak

Odnos ljudske oblasti do resničnih in namišljenih domačih nasprotnikov na Idrijskem in Cerkljanskem (1943-1950)

V sredo, 23. septembra 2020, ob 10. uri v galeriji Ars nad Katoliško knjigarno v Gorici.

Z avtorjem se bo pogovarjala urednica prof. Marija Češut.

JAK
JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIŽO RS

Dogodek je del kulturnega programa knjigarne, ki ga financira Javna agencija za knjigo Republike Slovenije

VRH SV. MIHAELA Večer o EKOljkarstvu

Naravi prijazno oljkarstvo je velik izziv in zadoščenje

Tudi letos je Zadruga "Brajda" v sodelovanju z Jusom Vrh in KD Danica priredila zanimiv večer o oljkarstvu z agronomom in pokuševalcem olja dr. Milošem Čotarjem. Letos je bilo predavanje nekoliko bolj tehnično, manj romantično, kot je na začetku povedal predavatelj, saj je lani prikazal neke vrste zgodovinski okvir oljkarstva, kako se je to drevo razširilo pri nas, kako ga je treba saditi in obrezovati. V torek, 8. septembra, pa je v KD Danica predaval predvsem o izzivih biološkega oljkarstva oz. EKOljkarstva, kot je sam dal naslov predavanju, o škropljenju, boleznih, gnojenju itd. Po uvodnem pozdravu Marka Černica je Čotar povedal, da so ljudje prepričani o tem, da je oljka malozahtevna rastlina, kar je delno res, predvsem če jo primerjamo s trtami. Če pa si želimo delati racionalno, imeti zadoščenje in če se že odločimo, da jo posadimo, je prav, da tudi kaj vemo o njej. Če zanemarjamo drevo, bo težko usahnilo, bo pa zaraščeno (saj ima značilnosti grmičevja), ne bo imelo zdravih plodov, bo dobilo boleznij ipd.

V oljkarstvu imamo dve veliki liniji, *konvencionalno*, ki se je razvila v zadnjih desetletjih, na podlagi sintetičnih gnojil in fitofarmaceutskih sredstev, ki so privedla do vseh negativnih učinkov kmetijstva, ki bi moralo biti tisto, ki živi in dela

v sozvočju z naravo. Danes pa je med glavnimi krivci onesnaževanja in izginotja biodiverzitete. Druga linija pa je *ekološka*, o kateri je bil govor na večeru. Ta se odpoveduje vsem fitosanitarnim sredstvom sintetičnega tipa. Če si želimo se ukvarjati z oljkarstvom naj se vsaj ukvarjamo tako, da obdržimo pridelek zdrav in prijazen okolju, je mnenja agronom, ki je dodal, da taka oblika

alternativnega oljkarstva postane takoj zabavna in tudi velik izziv. S problematiko okolja so se v zadnjih letih začele ukvarjati pomembne evropske in svetovne institucije, ki vedno bolj podpirajo ekološko kmetijstvo in seznanjajo ljudi s tem načinom dela. Pri ekološkem kmetovanju so pomembni pojmi, kot so zavest, disciplina (rednost postopanja), znanje (publikacije, članki, predavanja), opazovanje, radovednost, prilagodljivost, in seveda ne sme zmanjkati optimizem.

Agronom je s projekcijami šel skozi sončno leto in pokazal prisotnim, kateri so najpomembnejši dejavniki in kako se je treba obnašati v oljčniku v določenih mesecih. Začel je z januarjem in februarjem, ko v oljčniku ni treba skrbeti v bistvu za nič, oljka miruje. Pokazal je sliko zasneženega oljčnika in obžaloval, da snega pri nas v bistvu skoraj ni več, kar je za oljke negativno, saj ima sneg blagodejen učinek na zemljo, prezimovanje koristnih žuželk in pri ohranjanju vode. Marca in aprila obrezujemo drevesa, reze skrbno namažemo z

mazilom in poškopimo oljčnik z bakrom. V teh mesecih je tudi pomembno opazovanje, ki igra pomembno vlogo pri ekološkem oljkarstvu. Ko opazujemo, imamo priložnost preveriti, kako je naše drevo preživelo zimo, in ocenjujemo nekatere bolezni, ki so glivične narave, kot so npr. pavje oko, oljkov rak, siva pegavost in pozneje med majem in junijem tudi oljkov molj. V tem obdobju je tudi pomembno gnojenje, saj vsako leto odnesemo oljki nekaj hranilnih snovi. Na trgu dobimo vreče gnojila prav za oljke, ki imajo že primerno količino dušika, fosforja, kalcija, magnezija, železa in bora. Poglavje zase v teh mesecih so bioaktivatorji, ki jih agronom zelo upošteva. Gre za vejo kmetijstva, ki skrbi za tisto življenje v oljčniku, ki je popolnoma nevidno, t. i. mikrobiološki nivo v oljčniku. Bioaktivatorji so ekstrakti alg, ki imajo zelo dober učinek na rastlino, listi postanejo bolj mastni in skorja močnejša. Preden začne drevo cveteti, je pomembno, da ga poškopimo z borom, med cvetenjem (maja-junija) pa pustimo oljko pri miru.

RADIO SPAZIO
vrata proti vzhodu

(od 18. septembra do 24. septembra 2020)

Radijska postaja iz Vidma oddaja na ultrakratkem valu s frekvencami za Goriško 97.5, 91.9 Mhz; za Furlanijo 103.7, 103.9 Mhz; za Kanalsko dolino 95.7, 99.5 Mhz; za spodnjo dolino Bele 98.2 Mhz; za Karnijo 97.4, 91, 103.6 Mhz; na internetu www.radiospazio103.it. Slovenske oddaje so na sporedu vsak dan od 20.00 do 21.00. Spored:

Petek, 18. septembra (v studiu Niko Klanjšček): Zvočni zapis: posnetki z naših kulturnih prireditvev - Glasba iz studia 2.
Sobota, 19. septembra (vodi Ezio Gosgnach): Okno v Benečijo: oddaja

v benečanskem, terskem, rezijanskem in zilljskem narečju.

Nedelja, 20. septembra ponovitev oddaje Okno v Benečijo.

Ponedeljek, 21. septembra (v studiu Katja Volpi): Steklarstvo in medicinarstvo.

Torek, 22. septembra (v studiu Matjaž Pintar): Utrinki v našem prostoru - Glasbena oddaja z Matjažem

Sreda, 23. septembra (v studiu Danilo Čotar): Samotni pastir: Modri vitez Vid Dornberski. Izbor melodij.

Četrtek, 24. septembra (v studiu Andrej Bavcon): Četrtek večer z glasbo Zanimivosti obvestila in humor.

Meseca junija, ko začnejo rasti plodovi, se začnejo tudi nove skrbi. Marmorirana smrdljivka zadnja leta ustvarja kar veliko preglavic kmetovalcem. Že junija je treba opazovati s feromonskimi vabami najhujšega sovražnika oljke, in sicer oljčno muho. Čotar je opozoril, da je zelo običajna napaka začeti prepozno opazovati muhe, saj pičijo, preden vidimo znake pika na plodu, ter dodal, da je letina oljk res odlična, imeli pa smo tudi odlične okoliščine za muho (zmerno toplo poletje, dosti vlage in padavin). Zelo pomembni so zato tempistika,

monitoriranje in ne nazadnje Spinosad, ki je glavno biološko sredstvo v boju proti muhi. Gre za ekstrakt plesni, ki je pomešan z vabo. Na koncu je agronom obrazložil še, kako deluje Kaolin/Zeolit, ki je prišel v širšo uporabo komaj v zadnjih letih in glede katerega se delijo mnenja o učinkovitosti. Snov, ki je v bistvu glina, je še v fazi eksperimentiranja. Na oljki naredi belo plast, ki naj bi delno obvarovala sad pred pikom muhe, ima pa tudi dobre učinke proti sončenju in posledično proti suši.

ŽR

ROŽNA DOLINA Dan judovske kulture

Pozabljen kulturni biser v Rožni Dolini

Gotovo je pripomogel tudi lep, sončen dan, da se je v soboto, 5. septembra, na dan judovske kulture, zbrala precejšnja skupina ljudi s te in one strani nekdanje meje ob judovskem pokopališču v Rožni Dolini. Društvo humanistov Goriške je organiziralo spominsko srečanje s strokovnim vodstvom. Po pomnikih judovske kulture je udeležence vodil zgodovinar Renato Podbersič. V nekdanji mrtvaški vežici, ki so jo obnovili in jo preuredili v prostor za predavanja, je spregovoril Miha Kosovel o Carlu Michelstaedterju, filozofu na meji. Po pozdravu gostov iz Prekmurja, iz Lendave, v kateri je bila nekoč velika judovska skupnost, je Podbersič povedal, da so goriški Judje od osemnajstega stoletja dalje pokopavali svoje umrle v Rožni Dolini. Na pokopališču je pokopanih okrog devetsto Judov. Pred tem pa so jih pokopavali nedaleč od ulice Ascoli v Gorici. Ko so v povojnih letih začeli graditi Novo Gorico, je bilo v načrtih tudi to, da pokopališče uničijo, vendar ga je rešil Moša Pijade iz Beograda, eden od ustanoviteljev Komunistične partije Jugoslavije takoj po prvi svetovni vojni in

pozneje Titova desna roka, ki je bil po rodu Jud. Tako kot kristjani tudi Judje verjamejo v obstoj posmrtnega življenja in v poslednjo sodbo. V judovskem mišljenju mora biti pokopališče v naravnem okolju in imeti zraven pot, da se popotniki, ki hodijo mimo, spomnijo svojih pokojnih. Nagrobniki so razpršeni vsepovsod, nekateri še stojijo, drugi slonijo na zemlji in so poraščeni z mahom, ni prave meje med enim in drugim. Zakaj tako? Zgodovinar je obrazložil, da judovska vera zatrjuje, da mora vse ostati, kot je, nič se ne sme spremeniti, ker je Bog-Jahve tisti, ki določa usodo posameznika, in Jahve že ve, zakaj se je nagrobnik zvrnil, zato ga ni treba popravljati. Če bi sorodniki pokojnika hoteli kaj popravljati na nagrobniku, bi morali vprašati dovoljenje judovsko skupnost, ki skrbi za pokopališče. To pokopališče spada v območje tržaške judovske skupnosti, kajti v Gorici te skupnosti ni več. Med vojno so bili namreč skoraj vsi goriški Judje pobiti. Ostalo jih je zelo malo in judovstvo zahteva, da mora skupnost imeti vsaj deset moških, če hoče imeti svoje pokopališče ali obrede. Pokop je zelo preprost: po pravilih je treba

umrlega pokopati takoj, na dan smrti. Pokojnika zavijejo v pogrebni prt in mu v znak žalovanja dajo molitveni šal z odrezanimi robovi (Talled): to označuje, da so vsi ljudje enaki. Pot v pokopališče je vodila čez potoček, ki predstavlja reko Jordan, saj je v Talmudu zapisano, da mora mrlič prekoračiti reko, preden ga pokopljejo. Na pokopališču je pokopanih tudi nekaj

judovskih vojakov, ki so se bojevali na soški fronti. Zadnji pokopi na tem pokopališču segajo v leto 1947, po zaprtju meje namreč ni bilo več mogoče tu pokopavati umrle; zaradi tega so jih pokopavali na judovskem pokopališču v Gradišču ob Soči. Tam so pokopali pred mesecem dni

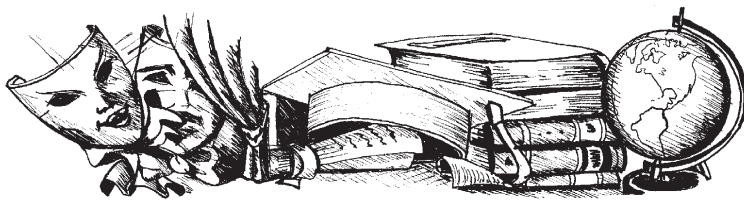
tudi zadnje Judinjo, Livio Rosenbaum. Zanimivo je tudi to, da tisti Judje, ki se preselijo, lahko še danes odnesejo s seboj nagrobnike svojih rajnih. Najstarejši nagrobnik v Rožni Dolini je iz šestnajstega stoletja in pripada stari rodbini Morpurgo; prinesli so ga iz Maribora, ko so se preselili sem. Na nagrobnikih so imena tudi drugih znamenitih družin, kot so na primer Luzzato, Jona, Reggio, Michelstaedter, Richetti. Na pokopališču je veliko grobov protagonistov judovske zgodovine. Med temi lahko omenimo Carolino Luzzato, ki je bila utemeljiteljica časnikarstva ne samo krajevno, v Gorici, ampak širše v Italiji. Urejala je več časopisov, kot na primer Il Corriere di Gorizia, ki je bil najbolj protikatoliški, a tudi najbolj protislovenski časopis sta predlomu stoletja. Pokopana sta tudi dva znana rabina po imenu Abram in Izak Reggio. Pisala sta zanimive razprave o hebrejščini, filozofiji, Kabali. V Izraelu sta oba še danes zelo znana, saj sta ustanovila prve judovske centre v Italiji, neke vrste semenišča. Ustanovila sta tudi prvi judovski časopis v Gorici. Umrla sta zaradi kuge, ki je razsajala v mestu, leta 1855. Na pokopališču v Rožni Dolini je pokopan tudi

zadnji goriški rabin, Jacobo Bolaffio, ki se je preselil v Turin in zaslovel v kulturnem svetu. Prelomnico v izdelavi nagrobnikov predstavlja devetnajsto stoletje, ko smo v Italiji pričali postopnemu uvajanju hebrejskih imen, prevedenih tudi v italijanščino. Goriški Judje so namreč poleg hebrejščine izbrali kot jezik sporočanja v javnosti italijanščino, zato je tudi tukaj precej nagrobnih napisov dvojezičnih. Veliko goriških italijanskih kulturnikov je bilo Judov. Na nekaterih grobovih so sicer tudi nemški napisi. Tu je tudi grob Carla Michelstaedterja, ki si je vzel življenje leta 1910, ko je bil star le 23 let. Samomorilce so pokopavali ob rob pokopališča, a ker je bil Carlo Michelstaedter znana osebnost v takratni skupnosti, so ga pokopali z drugimi člani družine. Ta grob je najbolj obiskan. Carlo Michelstaedter je bil izreden človek. Obiskoval je nemško državno gimnazijo Staatsgymnasium v Gorici, kjer se je šolalo veliko Slovencev in kjer so poleg nemščine poučevali tudi v slovenščini in italijanščini. Univerzo je obiskoval v Firencah, a v njem je bil zmeraj prisoten goriški prostor. Bil je tudi slikar in pisatelj. Njegove pesmi, ki so

nastale v Firencah, se nanašajo na domači prostor, na hribe, Jadransko morje. Njegov oče Alberto je bil tudi znana osebnost, bil je predsednik zavarovalnice Generali. Predavatelja sta povedala, da je to srečanje tudi uvod v knjižni sejem z naslovom Mesto knjige, ki bo od 11. do 19. septembra. Ob sejmju se bodo vrstili tudi pogovori, koncerti, delavnice in okrogle mize. V petek bo prišel na Trg Evrope italijanski pisatelj Adriano Sofri, ki bo predstavil knjigo Fašistični mučenik (Il martire fascista), o učitelju, ki je v času fašizma poučeval v Vipavski dolini, v Vrhpolju, in pljuval v usta učencem, ki so govorili slovensko. Na okrogli mizi bodo Branko Marušič, Kaja Širok, Luka Lisjak, Jernej Šček in Nevenka Troha spregovorili o poskusih slovensko-italijanske politične sprave ob 20. obletnici poročila Slovensko-italijanski odnosi. Na letošnjem festivalu se bodo poklonili tudi književniku, po katerem nosi ime osrednji novogoriški trg in glavno prizorišče festivala, Francetu Bevkju ob 130. obletnici njegovega rojstva in 50-letnici smrti. Sledili bodo tudi vodeni sprehodi z glasbo in recitacijami.

Karlo Nanut

POGOVOR Maja Kastelic, ilustratorica

Ko ilustracije pripovedujejo

V prijetno poletno vročih prostorih Mladinskega oddelka Narodne in študijske knjižnice v Trstu "berem" brezbesedno slikanico Deček in hiša. Za ilustracije iz svoje prve avtorske slikanice je Maja Kastelic na 11. slovenskem bienalu ilustracij prejela plaketo Hinka Smrekarja in se uvrstila v prestižni izbor Illustrator's Exhibition bolonjskega sejma. Knjiga Deček in hiša je leta 2015 prejela nagrado Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico in Levstikovo nagrado ter leto kasneje Ibby častno listo. Uvrščena je med Bele vrane - izbor 200 najboljših otroških in mladinskih knjig z vsega sveta, ki ga vsako leto pripravlja Münchenska Mednarodna mladinska knjižnica (Internationale Jugendbibliothek München), mednarodno zbirko brezbesednih slikanic Final Destination Lampedusa, ter med Zlate hruške ljubljanske Pionirske knjižnice, dobro znan slovenski izbor najkakovostnejše otroške literature, po njej pa je nastala tudi lutkovna predstava Lutkovnega gledališča v Mariboru. Živost in veselje do odkrivanja sta značilnosti malega protagonista zgodbe. Radovedni deček spodbuja otroško domišljijo k odkrivanju lastnega okolja, k stremeljenju po opazovanju stvari. Prijatelj muc dečka povabi na odkrivanje hiše in ga nato spremlja pri tem raziskovanju. Nešteti predmeti, slike, knjižne omare, lepo obložena jedilna miza, stopnice, po katerih se vzpenjata iz sobe v sobo, ustvarjajo javljivo in skrivnostno vzdušje, ki pritegne otrokovo pozornost. Dečkovo potovanje po hiši

se konča s presenetljivo najdbo in igro. Intraikonično besedilo je tako bistveno in tako pomembno, da ustvarja v percepciji otroka, s kompleksnejšimi referencami pa tudi odraslega, izrazit estetski in vsebinski užitek. Knjiga Deček in hiša spada v zbirko Velike slikanice in je izšla pri založbi Mladinska

knjiga v Ljubljani leta 2015. **Čenjena Maja, bi se predstavili? Kje ste odraščali, kaj ste študirali, kje ste se izpopolnjevali?**

Odrasla sem na Dolenjskem, na robu vasice blizu Trebnjega. Imela sem čarobno otroštvo in čudovito prijateljico, s katero sva se vse dneve potepali, se igrali, brali in si izmišljevali najbolj krasne dogodivščine. Kasneje sem končala gimnazijo in se vpisala na študij slikarstva na Akademiji za umetnost in oblikovanje, nato pa še na magistrski program Filozofije in teorije vizualne kulture Fakultete za humanistične študije v Kopru. Mnogo let sem sodelovala pri restavriranju stenskih poslikav, medtem ko sem

na področju ilustracije v formalnem smislu nekakšen nadvse strasten samouk.

Kako je nastala knjiga, brezbesedna slikanica Deček in hiša?

Leta 2012 sem si, medtem ko sem sicer restavriral, opravljala magisterij in skrbela za dva majhna muččka, vzela dva tedna premora in naredila tri ilustracije z namenom, da jih pošljem na Slovenski bienale ilustracije. Potem ko so bile nagrajene s priznanjem Hinka Smrekarja, sem se opogumila in zasnovala celotno 'lojtro' za knjigo ter pisala na založbo Mladinska knjiga. Takoj smo se dogovorili za sestanek, nato pa mi je vzelo še dobri dve leti, da sem knjigo dokončala z novimi ilustracijami in nekoliko spremenjeno zgodbo. Nastala je knjiga, ki je zelo osebna in mi ogromno pomeni, saj mi je zares spremenila življenje in omogočila, da danes lahko delam nekaj, kar obožujem.

Bili ste čudežni otrok. Kako doživljate to svojo posebno nadarjenost iz otroških let?

Ne vem, čudežni otrok? Nič posebnega nisem bila, sem pa od nekdaj oboževala knjige, moja prijateljica me je zgodaj naučila brati in verjetno mi zato v šoli nikoli ni bilo težko. Risala sem kot vsak drug otrok, medtem ko domišljajske svetove, ki sva si jih risali v mislih, še danes nosim v glavi. To je tisto čudežno otroško, česar se spomnim in iz česar črпам pri svojem delu.

Prejeli ste nagrade in priznanja, kaj vam pomenijo?

Nagrada je priznanje za dobro delo in v tem smislu je vedno lepo, za status samozaposlenega umetnika pa tudi nujno, biti opažen, sploh če gre za strokovne in mednarodne nagrade

ter povabila. Obenem pa to pomeni tudi odgovornost, zviševanje lestvice za prihodnje delo, nekakšno stalno pričakovanje, tudi (ali pa predvsem) od samega sebe.

Predstavili ste otrokom svoje ilustracije, sodelovali ste z učenci. Opišite njihov odziv, situacije, svoj odnos z otroki, s katerimi ste sodelovali.

Iskren otroški odziv me od vsega najbolj gane. Sicer nastopanje ni najljubše od mojih opravil, se mi pa kljub temu zdi nadvse pomembno iti med otroke in med njimi širiti navdušenje ter znanje o knjigah in umetnosti. Za otroke so slikanice pogosto prvi stik z umetnostjo in v najzgodnejšem obdobju oblikujejo njihovo likovno občutljivost, empatijo, domišljijo ..., zato se mi zdi neznansko pomembno, kaj dobijo v roke. Veliko izjemnih ljudi je reklo, da je branje z otrokom nekaj najboljšega, kar lahko naredimo zanje. Verjetno pa še nikoli prej to ni bil tolikšen izziv kot v današnjem splošnem pomanjkanju časa, poplavi vsakovrstnih izdelkov in ob številnih sodobnih oblikah zabave.

Ali je po vašem mnenju koristen medgeneracijski kontekst, je potreben za družbeno rast?

Vsekakor. Za družbeno rast je pomembna medgeneracijska in vsaka druga občutljivost med ljudmi. Sele ko bomo znali biti pozorni, odgovorni in strpni drug do drugega in se obenem zavedali, da smo v vsem neizogibno povezani, bomo lahko govorili o čem takem, kot je možnost rasti. Žal se danes ponovno na vse mogoče načine delimo, ti duhovni in dejanski zidovi med nami so vedno višji, splošna kultura in javni diskurz pa že dolgo nista bila

na tako nizki ravni in v takem vzdušju se je težko posvetiti skupnim izzivom človeštva, ki jih ni malo. Nepredstavljivo pomembno je, kar sporočamo otrokom, in kakšen bo svet, ki jim ga bomo predali. Zdi se, da so bile literatura in z njo povezane izobrazba, invencija in integriteta včasih bistvene za ljudi in oblikovanje njihove identitete, arhetipov, nazorov in vzorov, danes pa kulturo naslavljajo s floskulami ob pomembnejših praznikih in jo odpravljajo na rob družbene realnosti, sploh po epidemiji, medtem ko odgovorni pogosto ravnaajo mimo vsakršnih idealov ter etičnih norm, in kot da jim za kakršnokoli kulturo, ljudi in svet gladko ni mar. Zato se mi zdi, da bolj kot kdaj koli potrebujemo zahtevno publiko, nepopustljiv idealizem in otroško prepričanje o dobrem.

Kako nastajajo vaše ilustracije? Katera tehnika vam je ob ilustriranju najbolj pri srcu? Zakaj?

Najprej vedno nekaj časa razmišljam o besedilu in o tem, kaj moram ali želim sporočiti z ilustracijo. Nato naredim čisto majhne skice, da določim kompozicijo in dogajanje, potem pa jih povečam in prenesem na akvarelno papir. Zadnje čase uporabljam predvsem akrilne medije, ker sta mi všeč platenje in njihova široka uporabnost.

Predstavili ste svoje ilustracije v Italiji, na znamenitem sejmu otroških knjig v Bologni. Kako ste doživeli ta uspeh?

Izbor v Bologni je bila zame nepredstavljiva izkušnja, ki mi je odprla možnosti, o katerih ne bi upala prej niti sanjati - izide svoje slikanice in priložnosti za čudovite projekte pri res kakovostnih

založbah v tujini.

Kako se je vaše ilustriranje razvilo od prvih ilustracij do zadnjih, ki ste se jim posvetili?

Težko govorim o razvoju, tudi zato ker se vsakega projekta lotim na drugačen način. Opazila pa sem, da sem se naučila prepoznavati in sprejemati ustvarjalni proces, ki ima svoje zakonitosti in pelje od začetnega vznemirjenja in raziskovanja v neizbežno fazo negotovosti ter nato skozi eksperimentiranje in prepuščanje, ki ni vedno enostavno, pripelje pa do nekakšne jasnosti ter začasne suverenosti in naposled rezultata, ki včasih razočara, včasih pa čarobno preseže začetna pričakovanja.

Kako mislite, da se bo vaše delo razvijalo v prihodnosti?

Ne vem, upam na najbolje. Želim si delati kakovostne slikanice, najraje spet avtorske, in ustvarjati dobre zgodbe s poetičnimi, globokimi, duhovitimi detajli in osupljivimi ilustracijami.

Kaj vas navdihuje?

Umetnost, dobre zgodbe in knjige, čudovite slikanice, pogovori, sprehodi.

Katero vrednote želite s svojimi ilustracijami posredovati svojim bralcem oziroma ogledovalcem, predvsem najmlajšim generacijam?

Mislím, da si najbolj želim pripovedovati o otroškem pogledu, takem, kot se ga spomnim iz svojega otroštva, namreč o čarobnosti, smešnosti, igrivosti in o domišljiji. O moči le-te, da v pustih, navadnih stvareh vidi več in jih za nas spreminja v bolj zanimive in čudovitejše. To se mi zdi pomembno, ker vzgaja vizionarstvo, ki ga obenem z duhovitostjo verjetno danes nadvse potrebujemo.

Elena Cerkmenci

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ Predstavitev nove sezone 2020/21

Predstave bodo obarvane v slovenske barve

Spremierno uprizoritvijo Škofjeloškega pasijona, najstarejšega ohranjenega dramskega besedila v knjižni slovensčini, ki ga je napisal oče Romuald - Lovrenc Marušič, doma iz Štandreža, zrežiral pa Jernej Lorenci in ta misterij predstavil "skozi sito našega časa", se je v Prešernovem gledališču Kranj 10. septembra začela nova gledališka sezona. Predstavili so jo pa že ob koncu avgusta. Nova sezona bo kot v vseh gledaliških drugačna, saj bodo tudi v Kranju morali upoštevati vse predpise proti širitvi okužbe s koronavirusom. A želje vseh gledalcev po karanteni so doživeti spet živ stik z gledališčem, ki smo ga vsi tako zelo pogrešali.

"Nova sezona v PG Kranj bo obarvana slovensko in mladostno. Na repertoarju je pet dram slovenskih avtorjev. /.../ Omejitve glede prireditev v zaprtih prostorih so za nas poseben izziv, ki se bo pokazal v številu ponovitev vsake uprizoritve in seveda na finančni strani", je med drugim povedala direktorica PG Kranj Mirjam Drnovšek. Dejala je tudi, da v začetku novembra načrtujejo 50. izvedbo Tedna slovenske drame, ki bi moral potekati v marcu in so ga zaradi epidemije koronavirusa morali prestaviti. Dramaturginja in vodja umetniškega oddelka PG Kranj Marinka Postrak pa je obrazložila, da si v tem času, ko se svet zmeraj bolj radikalizira, želijo nadaljevati

svojo "radikalno umetniško pot". Saj sami imajo radi tako gledališče, "ki zahteva drznost in vrhunske ustvarjalce, pa tudi iskanje, iskrenost in predvsem snemanje mask, saj bodo kot odgovor na svet mask to sezono v PG Kranj v uprizoritvah maske radikalno padle". Kot povedano, je letošnjo sezono uvedel Škofjeloški pasijon, v koprodukciji z Mestnim gledališčem Ptuj. Režiser Lorenci je povedal, da je pri režiji izhajal "iz občutka krivde, greha, občutka nenehne utesnenosti in apriornega dolga, ki ga nosimo v sebi..." Druga premiera bo krstna uprizoritev besedila Naše skladišče sanj, ki je prejelo letošnjo Grumovo

nagrado. "Osrednja misel drame je, da je čas za človeka in ne za kapital", je med drugim povedala režiserka Mateja Kokol, ki je prvič gostja v PG Kranj. V decembru bodo v Kranju imeli še eno krstno uprizoritev, in sicer avtorskega projekta Kosovel Katarine Morano in Žige Divjak. Režiser Divjak meni, da je čas, ki ga zdaj živimo, strašljivo podoben času, ki ga je živel Kosovel, času, ko se je fašizem prebujal povsod okrog njega. Monologi s kavča so nastali med karanteno, ko se je umetniška ustvarjalnost tudi v kranjskem gledališču preselila na splet. "Omnibus osmih monologov", ki so jih napisali znani pisci, tudi Grumovi

nagrajenci, Rok Vilčnik - rogre, Varja Hrvatina, Simona Hamer, Tjaša Mislaj, Peter Rezman, Kim Komljanec, Simona Semenič in Nejc Gazvoda, so kratka dramska dela, zasnovana za osem igralcev kranjskega gledališča: Vesno Jevnikar, Vesno Slapar, Miho Rodmana, Blaža Setnikarja, Darjo Reichman, Vesno Pernarčič, Aljoša Ternovška in Boruta Veselka. V režiji Maše Pelko in Luke Marcena, ki sta prvič režirala v PG Kranj, so jih omenjeni igralci interpretirali z "domačega kavča". Januarja pa bodo končno zaživel tudi v odrski postavitvi. Iz monologov bodo vzpostavili dialoge in poliloge, je pojasnil režiser Luka Marcen. V PG Kranj se bo sezona

končala s premiero dela Simone Semenič Lepe vide lepo gorijo. Režiserka Maša Pelko je povedala, da besedilo "postavlja zanimivo in pomembno predpostavko, kako spol postane političen in ne samo spol, ampak tudi spolnost". V PG Kranj zatrjujejo, da bo sezona polna pokoronskega optimizma. To nakazuje že grafična podoba, ki sta jo izoblikovala akademska slikarja Tina Dobrajc in Mito Gegič. Letošnjo sezono v kranjskem gledališču posvečajo nedavno preminulemu članu ansambla, izvrstnemu igralcu Petru Musevskemu, ki je bil nekaj let tudi član novogoriškega gledališča.

IK

TKS Srečanje z Markom Kravosom

“Kot diham, tako včasih pišem, vendar ne iz nuje, da bo nekaj ostalo zapisano ...”

Tržaško knjižno središče (TKS) je bilo v petek, 11. septembra, prizorišče zanimivega srečanja s pesnikom Markom Kravosom. Pogovor z njim je oblikoval večer, ki so ga priredili organizatorji 35. mednarodnega literarnega festivala Vilenica. Srečanje, ki ga je povezoval Martin Lissiach in z branji poezij sooblikoval igralec Fulvio Falzarano, je potekalo v sodelovanju s Slovenskim klubom, Skupino 85 in TKS-jem, kjer je bil tudi na ogled izviren avtorjev portret, ki ga je narisal Simon Kastelic. Po pozdravnem nagovoru predsednika Društva slovenskih pisateljev Dušana Merca, ki je izpostavil, da je Vilenica že 35 let “brand v evropskem prostoru”, je Kravos v slovenščini oz. italijanščini predstavil svoje poglede, razmišljanja in ugotovitve o raznih vprašanjih. O Evropi je menil, da “je bila morda bolj prisotna v srednjem veku kot danes, ko imamo številne evropske institucije”. Kot besedni ustvarjalec se je njene tradicije, tudi specifičnih srednjeevropskih in drugih značilnosti, med drugim dobro zavedal ob obisku Kitajske in Južne Amerike: “Kljub brexitu in drugim težavam Evropa na globalni ravni obstaja”.

Tudi koronski čas, “ki je primerljiv s srednjim vekom, ko so bile podobne katastrofe pogoste”, naj bi potrtil veljavnost evropske ideje. Pogovor se je sukal tudi okrog avtorjevega ustvarjanja. “Kot diham, tako včasih pišem, vendar

avtorjeva posredniška vloga omogoča njihove objave in nastope v širšem slovenskem prostoru. Stari celini se vsekakor piše svetla prihodnost v prvi vrsti zaradi tega, ker se mladi med

seboj povezujejo. Beseda je na srečanju tekla tudi o avtorjevem doživljanju burne polpreteklosti Trsta: “Zaradi fašizma in poznejšega dogajanja bi lahko bil frustriran, vendar je v meni vedno prevladovalo svetlo ...” Veselje do življenja skuša Kravos širiti tudi v ustvarjalnih krogih. Pri italijanskih kolegih je naletel na pozitiven odziv: “ker nismo njim konkurenčni”, kar velja za slovenske avtorje; ponudba “okna v svet” odpravlja njihov tesnobni občutek bivanja “v nekakšnem slepem črevesu”;

ne iz nuje, da bo nekaj ostalo zapisano ...”, je objasn timer. Igrivost, po kateri je prepoznaven, sam dojema kot “orodje-orozje, ki je slovenskemu prostoru potrebno”. Kravos vanj vnaša sredozemskega duha, ki temelji na prepričanju, da velja živeti “z guštom”. Na festivalskem gostovanju je avtor spregovoril tudi o svojih prevajalskih podvigih. Pri prenosu Slataperjevega dela Moj Kras v slovenščino je Kravosa fasciniralo pisateljevo doživljanje gmajne, kamna in morja. Prevedel je tudi pesnike, ki

ustvarjajo v narečjih in manj razširjenih jezikih, “tudi zaradi tega, ker ne ciljajo na slavo”.

Kot predvideno, je gost večera pripovedoval tudi o tem, kako je preživel čas spomladanske splošne karantene. Po začetni omotičnosti se je lotil prebiranja del iz domače knjižnice: “Odkrival sem, kako velik je lahko svet tudi znotraj štirih hišnih sten, če si ga le znaš primerno opremiti ...” Hkrati se je posvečal vrtnarjenju. Čas je vsekakor skušal smiselno uporabiti. Zavedal se je svojih dolžnosti in vloge ter v treh mesecih napisal, zbral in uredil besedila, ki so povezala 7 tisoč oseb, kolikor jih je na Slovenskem aktivnih pri širjenju Bralne značke. Junija je izšla njegova zbirka z naslovom Poslanica v dvanajstih zlogih. Ljudje so bili takrat potrebni besede, sveže, intimne in pozitivne energije, “ki vselej nevtralizira vse toksine, ki jih širi politika”, je Kravos utemeljil svojo odločitev in udeležence srečanja spodbudil k branju. “Najnovejše znanstvene raziskave dokazujejo, da so ljudje, ki berejo, veliko bolj srečni, ker so svobodni pri svojih izbirah, otroci pa uspešnejši v družbi”, je opozoril.

Matej Caharija

S 1. strani

Znižanje števila parlamentarcev...

Slovinci v Italiji smo v Spovojnem času in tudi prej vedno imeli svojega zastopnika v italijanskem parlamentu. V letih po prvi svetovni vojni je slovensko predstavništvo zagotavljala skupna manjšinska lista Slovencev in Nemcev, po drugi svetovni vojni pa je bil slovenski parlamentarac vedno izvoljen na listi levih oziroma levosredinskih strank. Z znižanjem števila parlamentarcev bo razpolovljeno število poslancev in senatorjev, ki so bili navadno izvoljeni v Furlaniji Julijski krajini. To bo prizadelo deželno območje in tudi Slovence, saj bodo pogoji za izvolitev veliko težji, kot so bili doslej. V tem smislu predstavljajo alarmni zvonec že rezultati zadnjih dveh volitev v letih 2018 in 2013.

Krovni organizaciji SKGZ in SSO sta tudi razočarani nad dejstvom, da je v osnutku novega volilnega zakona popolnoma spregledano vprašanje slovenskega predstavništva, ki ga predvideva 26. člen zaščitnega zakona. Zaradi dolgoletne prisotnosti v parlamentu in zaradi dobrih odnosov z Republiko Slovenijo, v kateri ima italijanska manjšina zagotovljeno mesto v Državnem zboru, je za slovensko narodno skupnost tak način nižanja števila parlamentarcev krivichen in nesprejemljiv. Zato krovni organizaciji SKGZ in SSO pozivata pripadnike slovenske narodne skupnosti v Italiji, da resno razmislijo o posledicah takega nižanja predstavništva in da na referendumu glasujejo za NE.

KULTURNI CENTER LOJZE BRATUŽ
GALERIJA ARS

vljudno vabita na odprtje razstave

**IZ ZAPUŠČINE
GORIŠKIH DRUŽIN**

Predstavlja bo umetnostna zgodovinarica
dr. Verena Koršič Zorn

Galerija ARS - Travnik 25
SOBOTA, 26. SEPTEMBER 2020, OB 18. URI

DROBCI DOMAČE ZGODOVINE (126)

Dimitri Tabaj

Ildrijska kamšt (4. del)

Srečko Logar

Tako nadaljuje Tomaž Pavšič v članku o Srečku Logarju: “Ko so zaprli njegovega prijatelja Krašna in tovariše, je bil aretiran tudi Srečko Logar. Za krajši čas so ga izpustili, pa hitro spet zaprli. V rimskih zaporih (Regina Coeli, op. p.) je prebil leto in pol, na procesu, ki je bil nekakšno nadaljevanje “bazoviškega” oziroma prvega tržaškega procesa, je bil obsojen na osem let ječe, a so mu zaradi mladoletnosti kazen znižali na polovico, pozneje pa je bil deležen še splošne amnestije; prišel je na prostost, a s težkim bremenom petletnega policijskega nadzorstva. Sprevidel je, da je najbolje, da se tajno umakne v Jugoslavijo. Po raznih peripetijah je dobil službo vzgojitelja v zavodu v Ponovičah pri Litiji. Ker pri takratnih režimih ni bil preveč dobro zapisan, je v šestih letih obšel kar enajst službenih mest”. Med vojno so Logarja ujeli Nemci in spoznal je grozote gestapovskih zasliševanj in nemškega taborišča Neubradenburg. Posrečilo se mu je priti na Jesenice in potem v zdravilišče Golnik, kjer se je pridružil partizanom. Tako nadaljuje Pavšič: “V zanosnem povojnem obdobju skupnega dela in velikih pričakovanj se je ves predal dolžnostim, ki so ga klicale, pa še stoterim drugim ljubiteljskim zaposlitvam. Najprej je kot prosvetni referent na okraju, potem pa upravnik dijaškega doma, ravnatelj obrtne šole in nazadnje ravnatelj novoustanovljenega Mestnega muzeja opravljal še veliko drugih, v glavnem zastojnih, a zelo potrebnih del”.

Pavšičev članek se nadaljuje z opisom povojne

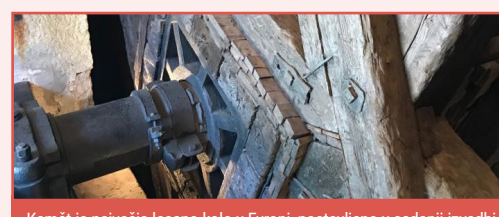
dejavnosti Srečka Logarja, ki ni bila nič manj zanimiva od predvojn: “Njegovo mladostno sokolstvo ga je pripeljalo v telovadne in smučarske organizacije, bil je začetnik turistične miselnosti na Ildrijskem, organizator šahovskih srečanj; odkrival je idrijsko preteklost in kot navdušen jamar raziskoval tudi naše podzemlje, propagiral Ravensko jamo in leta 1951 organiziral znamenite realčne slavnosti, odkrival je spominske plošče našim pomembnim rojakom, do konca svojih dni je bil povezan s planinstvom, rad je imel filatelijo, in znano je, da je slovenska filatelija sprejela nekatere njegove izvirne pobude. Srečko je zaslužil, da razmislimo o njegovem življenju in delu. Mnogo je društev in organizacij, ki jim je stal na čelu, jim vdihnil življenje ali v njih pomembno sodeloval, in vem, da bi se mu danes vsi radi zahvalili. Kamorkoli je Srečko prišel, v kakršnemkoli odboru je bil, tam se je delalo zaradi stvari in ne zaradi sej. Zaradi njegovih pobud in pridnega dela se je v Ildriji marsikaj premaknilo in glas našega rudarskega mesta je bil slišen po vsem slovenskem in tudi zamejskem svetu. /.../ Bil je torej v samem jedru tistih sil, ki so prve pokazale odpor in upor evropskega antifašizma! V svojem življenju je veliko preskusil. /.../ Srečko ne bi nikoli mogel zatajiti svoje idrijske krvi, to se je videlo v vsem njegovem skoraj strastnem zavzetanju za to, da bi svet vedel, kaj je Ildrija, in da bi vedeli, kaj bi Ildrija morala biti”. V svoje varstvo je sprejel tudi partizansko bolnico Franja in tiskarno Slovenija. Leta 1972 je prejel Valvasorjevo nagrado. Nosi tudi zaslugo, da je leta 1960 Mestni muzej Ildrija izdal knjigo Ivana Mohoriča z naslovom Rudnik živega srebra v Ildriji.

Rimski zapor Regina Coeli, v katerem je Srečko Logar prebil leto in pol na procesu, ki je bil dejansko nadaljevanje prvega tržaškega procesa. Bil je obsojen na osem let zavora, a so mu zaradi mladoletnosti kazen znižali na polovico. Ko je pozneje prišel na prostost zaradi amnestije, se je umaknil v Jugoslavijo.

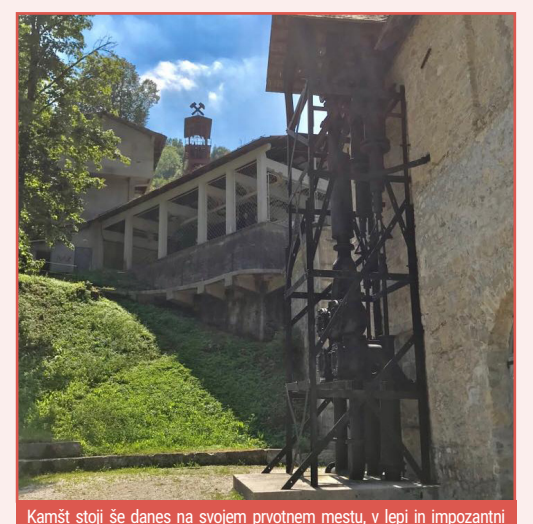
V št. 1/2011 Geografskega obzornika najdemo povsem zanimiv in zgovoren podatek, da le redko katero evropsko podjetje se lahko pohvali s tako bogatimi arhivskimi fondi kot idrijski rudnik, saj je gradivo - na primer tudi zelo stare in dragocene risbe strojev in objektov - shranjeno tudi v Ljubljani, Čedadu, Benetkah, Trstu, Vidmu, Firencah, Rimu, Celovcu, Beljaku, Gradcu, Leobnu, Banskim Štavnici, Augsburgu, Nürnbergu, Amsterdamu, Madridu in na Dunaju.

Kamšt je največje leseno kolo v Evropi, postavljeno v sedanji izvedbi okoli leta 1790 kot črpalna naprava za odvečno vodo v rudniku živega srebra (detalji kolesa).

Ildrijski rudnik s svojo več kot petstoletno zgodovino spada med najstarejše rudnike živega srebra na svetu in je od leta 2012 vpisan na Unescov seznam svetovne dediščine. Bil je svojičas drugi največji proizvajalec te rude na svetu.

Kamšt stoji še danes na svojem prvotnem mestu, v lepi in impozantni zidani stavbi v parku Mejca v bližini novejšega dela Ildrije, ki je priljubljena točka mnogih rekreativcev. Tudi od zunaj stavba ohranja del nekdanje opreme.

POGOVOR Arheologinja Verena Vidrih Perko

Temelj naše identitete je naš jezik, ki se je čudežno ohranil

Verena Vidrih Perko se je rodila na robu naše Krasa, na začetku doline reke Raše, ki se zliva v Branico; tu je preživela mladostna leta. Diplomirala in doktorirala je v Ljubljani iz arheologije, doktorski študij muzeologije pa je opravila na zagrebški univerzi. Izobraževala se je na Češkem, v ZDA, Angliji, Italiji, kjer je večkrat sodelovala pri arheoloških raziskavah antične Aquileie v Ogleju. Je kustosinja v Gorenjskem muzeju v Kranju in docentka za materialno kulturo na Arheološkem oddelku ljubljanske Filozofske fakultete. Je tudi pesnica in pravljničarka.

Je mati dveh odraslih sinov in hčere, nona šestih vnukov. Z možem Andrejem Perkom, znanim slovenskim terapevtom, živi v Kamniku.

Od kod vaše zanimanje za arheologijo? Rodili ste se v Čehovinih v Zgornji Branici in obiskovali šolo v Štanjelu na Krasu, zanimivih krajih tudi z arhitektonskega vidika. Ali je Kras vplival na vaš študij in na izbiro poklica? Kaj pravzaprav pomeni biti arheolog?

O, kako obetavno! Že na prvo vprašanje pravzaprav ne znam odgovoriti ... Ampak če bi povprašali mojega moža, bi z vidika psihoanalize najbrž odgovoril, da gre za prikrito identitetno vprašanje, za nadomestno grebenje po zemlji, namesto mukotrpnega raziskovanja samega sebe ... pa nisem edina, ki pretirano zanimanje za arheologijo na ta način razlaga. Bi znalo pa kaj držati. Od nekaj sta me čas in prostor močno omejevala in vsa moja iskanja so vedno bila poskusi širjenja danih meja. In utesnjena sem seveda bila, osebno gledano, celo ujeta v družinske, družbene in časovno - prostorske danosti. Tako je, če se rodiš sedem let po vojni, ki je domala porušila Evropo in radikalno spremenila evropsko identiteto. Bila sem vzgojena v suhem, socialističnem, lahko rečem celo komunističnem duhu, ki je z ogromnimi plašnicami na očeh (in duhu) in skrajnim nezaupanjem zrl v vse, kar ni sovpadalo z uravnalovko ukleščene (delavske) pameti. Očitno pa ni bilo moč ujeti mojega duha, nagnostko sem se že zelo zgodaj zatekla v svet literature, umetnosti in predvsem vsega, kar mi je ostajalo prikrito. Odkopati! Konkreten odgovor je takrat nudila arheologija. Ni me razočarala, ne študij z imenitnimi profesorji ne način dela, ki je mistično zazrt (in seveda znanstveno omejen) v/na preteklost. Notranje izpolnila me pa seveda ni, zato sem se kasneje usmerila v študij muzeologije, ki bi ga najlaže opisala kot

preučevanje odnosa med ljudmi in dediščino. Ta predstavlja natančen, četudi zakodiran zapis družbenih in osebnih dogajanj, misli, verovanj.

Se arheologija razlikuje od drugih znanosti? Joachim Winckelmann, ki je umrl v Trstu, je bil ustanovitelj moderne arheologije. Kaj se je spremenilo v tej stroki po dvesto petdesetih letih?

Ja, arheologija je izrazito samosvoja znanost in v tem ji vredno očetuje veliki Winckelmann, ki pa je kljub svojemu častnemu nazivu oče arheologije napisal temeljno umetnostnozgodovinsko razpravo. In na podlagi njegovih teorij se je tedanji svet zazrl v antiko in ji priličil urbanistične, arhitekturne in umetniške vsebine, podoba stavb in mest. Kot posledica tega so arheološka odkritja postala vir navdiha za novo nastajajočo Evropo nacionalnih držav z vsemi svojimi imperializmi in kolonializmi. Ja, žal je tudi res, da je prav arheologija na podlagi teorije in prakse močno podpirala rojevanje rasističnih teorij (in s tem tudi praks).

Danes arheologijo zaznamujejo izjemno natančna metodologija, raba visoko specializirane tehnologije in empirična osredotočenost na materialne ostanke preteklosti. V tem je bolj ozko vezana na naravoslovje, kar je na neki način tudi odgovor na obvoz iz časa totalitarizmov. Vendar cilj arheologije niso zgolj empirični podatki o preteklosti, temveč interpretacija preteklih družb na podlagi le-teh, česar pa ni mogoče doseči brez dobrega umevanja potreb, hotenj, in ja, tudi političnih manipulacij tedanje - in s tem tudi sedanje družbe. In prav tu je meni odločilno pomagal študij muzeologije.

Je arheologija v Sloveniji dobro zastopana in dovolj razvita? Kje so še težave?

Slovenici slovijo po odličnih empiričnih in metodoloških znanjih. Imamo nekaj svetovno znanih arheologov, mednje spada dr. Ivan Šprajc, raziskovalec južnoameriških pred kolumbijskih kultur, pa profesorica, akademičarka Biba Tržan, vredna naslednica legendarnega profesorja Staneta Gabrovca, ki je postavil kronologijo za železno dobo v jugovzhodni Evropi. Sledi cela vrsta mladih, ki posegajo na različna področja, od metalurških raziskav brona, kot npr. dr. Urankar, ali na področju daljinskega zaznavanja dr. Mlekuž in dr. Mušič, pa keramološke raziskave dr. Krajska in dr. Žerjalove, ter mnogi mladi, ki si šele utirajo pot v svetovno elito. Kaj so težave? Podobno

kot drugod, naša arheologija je premalo implementirana v sodobni družbeni diskurz. Splošno uveljavljen izraz "žličkarji" lepo odraža odnos naše javnosti do arheoloških raziskav, ki jo ljudje jemljejo kot nekaj brezveznega, prosto po Prešernu "le kaj je tebe treba bilo ...". To je seveda znak za alarm, ki pomeni, da naklanjamo javnosti premalo

pozornosti, da ne govorimo njenega "jezika" in smo posledično premalo široko razumljeni in naše vrhunsko delo je temu primerno ne-spoštovano.

Pred kratkim smo praznovali evropsko leto kulturne dediščine. Katero vlogo igra kulturna dediščina v nekem narodu?

Leta 2015, ko je bila odločitev o letu kulturne dediščine sprejeta, sem bila kot predstavnica Slovenije na sestanku vseh evropskih ministrov za kulturo v Bruslju. Zakaj me je ta "sreča" doletela? Ker tedanja ministrica (nomina sunt odiosa) ni čutila čisto nobene potrebe, da bi se najpomembnejšega evropskega sestanka v svojem mandatu udeležila. No comment! Na sestanku sem prebrala njen referat, ki sem ji ga jaz napisala ... Gospa ministrica se me je kmalu naveličala, o kulturni dediščini pa v resnici nikoli zares ni nič ne znala, še manj razumela in čisto nič naredila. Razen škode, seveda. In taka je bila večina ostalih ministrov, razen redkih izjem. In trenutni slovenski minister je ena od redkih izjem. Zaveda se presodnega pomena, ki ga ima dediščina za obstoj vsakega naroda. Je temeljni identitetni, izobraževalni, družbeni, razvojni in politični kapital vsake skupnosti. Vendar pa

politika, ki sedemdeset let zanikuje slovensko identiteto, nagnostko čuti, da ji je dediščina nevarna.

Se imamo Slovenci za kulturen narod? Znamo ceniti svojo kulturo ali vidimo v njej samo priložnost za zaslužek? Nekje ste napisali, da "narod, ki ne pozna svoje preteklosti, nima prihodnosti". Kaj pomeni

to za nas Slovence? Evgen Bavčar, umetnik in filozof, je ob srečanju na novoletnem tradicionalnem knjižnem sejmu v Novi Gorici povedal, da se Slovenci premalo ukvarjamo s svojo identiteto in da sploh ne dojamemo veličine in pomena, da imamo svojo lastno državo.

Ne dvomim o tem, da smo Slovenci kulturni narod, na svojo tradicijo in državo pa smo premalo ponosni. Včasih nisem čisto prepričana, da si jo zaslužimo, in v celoti pritrjujem grenkim Evgenovim besedam. In že nekaj let se ukvarjam z raziskovanjem, od kod Slovincem ta mlačnost do svoje lastne identitete, naroda in države. Eden od odgovorov, kar pa še zdaleč ni vse, je stoletja bivanja pod tujci, kjer smo bili Slovenci sorazmerno najmanjša skupnost. Drugi, bolj pomemben vzrok pa je skrit v grozni usodi Slovincem med drugo svetovno vojno in neposredno po njej. Če resno razmislimo posledice trojne narave druge vojne, upora proti okupatorju, komunistične revolucije in državljanske vojne, zmage totalitarističnega sistema do osamosvojitve in poosamosvojitve navidezno demokratizacijo, ki je potekala kot najbolj prikrita vrsta recidive, bo marsikaj bolj jasno. Kulturna dediščina je vrednota posebne vrste, če je družba

ne prepozna kot svoje lastne vrednote, je ni moč ohraniti še s tako dobrimi zakoni in strogimi predpisi. Kako naj skupnost, ki smo jo od leta 1945 nepretrgoma vzgajali v duhu internacionalizma in marksizma, ki zanikujeta krščanske, narodnozavedne in širše humanistične vrednote, prepozna materialne ostanke naštetega kot nekaj vrednega, kar je treba spoštljivo in s ponosom ohraniti? Olala! Smo pri srži dediščinskega problema. Naš odnos do kmeta, do predvojnega industrialca, meščanstva, aristokracije in vsega krščanskega, se evidentno zrcali v zanemarjanju in neusmiljenem propadanju materialnih nosilcev teh vrednot, torej meščanskih vil, podeželskih dvorcev, kmečke arhitekture in tradicionalne slovenske pokrajine itd. Kulturne dediščine ni brez duhovnih vrednot. Žal pa sta se nekdanji komunistični Vzhod in kapitalistični Zahod v zadnjih desetletjih prepletala v odvratni svet uničujočega pohlepa, ki samo še eskalira v divjem, nekontroliranem bogatenju, ki lahko vse uniči in vse zruši. Popolnoma vse. Moj zagrebški profesor Tomislav Šola je vedno dejal, tokrat bomo prvič v zgodovini človeštva predali zanamcem svet slabši, kot smo ga prejeli. Smo v dobi velikega pohlepa. Tako smo Slovenci z novo, lastno državo in ob vstopu v Evropo, torej ob trku z globalizacijo, prišli iz dežja pod kap.

Če ne skrbimo za svojo kulturno dediščino, nam umre narod! Se strinjate? Kako Slovenci ohranjamo kulturno dediščino? Ali smo res "družba brez spomina" in je res, da se omejujejo, siromašijo slovenska kultura in njeni razpoznavni identitetni znaki? Evropska unija vsako leto daje denar za ohranjanje te dediščine. Kako ga mi uporabljamo? Uspešno? Kje so ovire?

Ja, žal se vaše besede že uresničujejo. Ne le slovenski narod, tudi Evropa umira pred našimi očmi. Požar v cerkvi Notre-Dame, četudi, trdno verjamem, da gre za slučaj, ki ga pa je vendar treba razumeti kot metaforo in stvarno opozorilo pred izginjanjem bistva evropske civilizacije, tj. brisanjem evropskih vrednot. In če se vrnemo k Winckelmannu, rastejo te vrednote na dediščini antike (ki je, če ponovim besede Alojza Rebule, rodila tudi krščanstvo). Z antiko je najtrdneje povezan zelo klasično evropski estetsko-etični ideal kalokagathije, evropska ljubezen do lepega in dobrega, do svobodnega duha in resnice, ki ga je rodil humanizem. In vse tisto, kar

so dali literatura, umetnost, in ja, tudi arheologija in vsi tisoči drugih človeških dejavnosti, ki so bile v prid sodobnega demokratičnega sveta.

Da pa Slovenci slabo porabljam evropski denar, je znano. Za kulturno dediščino še posebej. Nekateri ministri so v svojem mandatu "izpustili" kar nekaj milijonov, ki jih unija namenja dediščinskemu projektu. Vzrok je preprost, ker so se pač na ravni državne politike odrekli s tem svojemu lastnemu vložku in za kulturo namenjen denar usmerili drugam ter s "prihrankom" močno oškodovali svoj lastni narod. Se je kaj zgodilo, se je kdo zaradi tega zagovarjal pred javnostjo? Ne! To je resen dokaz, kako nam je malo mar za svojo lastno kulturno dediščino.

Od ustanovitve samostojne države v muzejih in v galerijskih krogih je le malo sledi o poskusih, da bi pomen umetnosti, ki naj nastaja za prihodnost, oblikovali iz nacionalne preteklosti, pač pa je zavest o preteklem času in prostoru, iz katerega naj bi umetnost izhajala, nadomestila misel, da je slovenska umetnost brez prostora, nadčasovna in nedefinirana, torej se ne ukvarja s partikularnim in s specifičnostjo kulture. Kaj mislite o tem? Je tako? Mnogokrat, ko gledam police velikih mednarodnih knjigarn in na njih dela o velikih svetovnih umetnikih, redkokdaj najdem monografije o naših umetnikih.

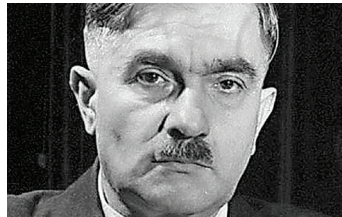
Ojej, tole o nedefiniranosti in nadčasnosti je spet ena od političnih nebuloz, da bi kvazi umetniki prišli do mastnih državnih podpor - podobno, kot nas na področju znanosti trditve o objektivnosti in politični nevtralnosti skušajo prepričati, da so vse raziskave nevtralne in nimajo nobene povezave s politikom. Pa dajva, narediva poskus! Katera umetnina se vas je najbolj dotaknila? Mene so oblikovala dela Homerja, pa Dostojevskega, Pasternaka, Thomasa Manna, Thomasa Wolfa, Aralice in Singerja, Amosa Oza, če naštejemo le tiste, ki pri priči uderejo na čistino misli. Kako so ti mojstri "uprostorjeni" in "učaseni", ni treba razlagati. Če pa se spomnimo abstraktne umetnosti, distopičnosti in podobnega, moramo priznati, da je avtorjem to uspelo zgolj v tolikšni meri, kolikor so se lahko oprli na svoj lastni izvorni prostor in čas. Vse ostalo pa je zgolj abstraktnost brez vsakršnega smisla.

/celoten pogovor dobite na naši spletni strani

Karlo Nanut

Ob 130-letnici rojstva in 50-letnici smrti Franceta Bevka Spominsko tridnevje

Slovensko narodno gledališče Nova Gorica se bo skupaj z drugimi organizacijami z obeh strani nekdanje meje poklonilo 130-letnici rojstva in 50-letnici smrti Franceta Bevka (1890–1970), najbolj plodovitega primorskega pripovednika, ki ima v Novi Gorici posebno mesto. Spomin

na njegovo življenje in delo bodo gledališni počastili s tridnevnimi dogodki. Na dan obeh obletnic, v četrtek, 17. septembra, ob 17. uri, se mu bodo ob njegovem spomeniku v Novi Gorici poklonili z bralno uprizoritvijo *Dejanje priznam. Ali kriva nisem!*, za katero so izbrali odlomke nekaterih njegovih manj znanih del, oziroma izpostavljenih del, ki jih povezuje ženska figura, Bevkovo zanimanje zanjo in njegov pisateljski poskus približevanja ženskemu občutenju. Avtorica koncepta in režiserka je dramaturginja Tereza Gregorič. Bralno uprizoritev bo dopolnila okrogla miza s

povabljenimi gosti. V petek, 18. septembra, ob 12. uri bo na Bevkovem trgu v Novi Gorici Francet Bevk predstavljen tudi kot pesnik z izborom del iz njegovega pesništva in njihovo uglasbitvijo v obliki koncerta za mlade z naslovom *Pesmi in življenje!* Avtorica koncepta in režiserka je Tereza Gregorič, avtor uglasbitve in izvajalec

klavirske spremljave je Anže Vrabc. Uprizoritev se bo razširila v pogovor o pisateljevem ustvarjanju s povabljenimi gosti. Tretji dan, v soboto, 19. septembra, bo celoto sklenil dogodek *Sprehod ob dediščini Ljubke Šorli in Franceta Bevka*, pohod po spominski poti v počastitev obletnic rojstva Franceta Bevka in Ljubke Šorli ob 110-letnici njenega rojstva. "Čezmejni" pohod se bo začel ob 9. uri izpred spomenika Franceta Bevka v Novi Gorici v Mestnem parku ob Bevkovem trgu, se vil mimo spomenika Ljubke Šorli na Erjavčevi ulici, pa še mimo Gregorčičeve cedre na

Goriščku v Gorici, nadaljeval se bo po Svetogorski ulici in zavil v ulico Ugo Foscolo. Udeleženci pohoda se bodo ustavili pri hiši, v kateri si je Ljubka Šorli z možem Lojzeto Bratužem, glasbenikom in nedolžno žrtvijo smrtonosnega fašističnega nasilja, ustvarila dom. Pri vseh postankih bo kratek kulturni program z recitacijami, nagovori ali pesmimi. Od tod bodo udeleženci šli še do Trga Evrope in nato v Goriško knjižnico Franceta Bevka. Prireditelji spominskega tridnevja, posvečenega Francetu Bevku, so SNG Nova Gorica, Zavod Scaramouche, Goriška knjižnica Franceta Bevka, Društvo humanistov Goriške (Knjižni festival Mesto knjige), JSKD Območna izpostava Nova Gorica, ZKD Nova Gorica, KS Nova Gorica, ZSKP Gorica, ZSKD Gorica, Kulturni center Lojze Bratuž, Kulturni dom Gorica, Slavistično društvo Nova Gorica, Šolski center Nova Gorica, Fakulteta za humanistiko (Univerza v Novi Gorici), Goriški literarni klub Govorica, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Kulturno društvo Slavec, Kulturno društvo Sanje Nova Gorica, Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm in Mestna občina Nova Gorica, GO! 2025 (Evropska prestolnica kulture 2025).

Prejeli smo Ob koronskem poletju

Prepričana sem, da bodo vsi potrdili, da je bilo letošnje poletje tako, kot ni bilo še nikoli. Gotovo zaradi koronske situacije, kot tudi zaradi drugih dogodkov. Zgodilo se je marsikaj na kulturnem, športnem, zgodovinskem področju. To poletje smo bili priča vrnitvi Narodnega doma Slovincem. Ta dogodek nam je popestril prvi del julija, vsaj tistim, ki nas ta del zgodovine zanima. Prav tako sta nam julij popestrila slovenski in italijanski predsednik ob poklonu bazoviškemu junakom in na bazovskem šohtu. Sledili smo lahko tudi predstavitvi le ene knjige, romana o tej temi. Mogoče bi lahko bilo kaj več zgodovinskih pričevanj o tej vsebini. V tem poletju smo bili priča dogodkom, ki so se zgodili v tržaškem deželnem svetu. Tja je vdrla skupina pripadnikov gibanja Casa Pound z grožnjami proti priseljencem. Nekateri člani deželnega sveta so se z njimi strinjali. Izjava enega izmed članov sveta, da bi na migrante streljal, je naletela na ostre obsodbe širše javnosti. Kdor je te grožnje izrekel, se je kasneje opravičil.

Nekaj časa pred tem pa je bila v enem od naših kulturnih hramov predstavitev knjige znanega zgodovinarja. Podobna izjava kot v deželnem svetu je bila izrečena tudi na tem srečanju, le da je v tem primeru zgodovinar dejal, da bi kot rojak streljal rojaka. Poslušalci pa tiho. Kaj to pomeni, da so se vsi strinjali? Ob tej izjavi se ni nihče vznemiril, o opravičilu pa prav tako ne duha ne sluha. V začetku letošnjega poletja nismo vedeli, ali bo mogoče obiskovati kulturne prireditve. Veselilo nas je, da je naš Kulturni center Lojze Bratuž priredil marsikaj zanimivega in zabavnega. Organizatorjem je potrebno izreči pohvalo. V zadnjih letih, vse od leta 2014, so naša poletja bogatila srečanja s pestro kulturno in zgodovinsko vsebino. Med nami so bili izvrstni predavatelji, skoraj vsi priznani zgodovinarji, slovenski škofje, prihodnji ministri, osebnosti iz zdomstva, ki so v svetu uspeli kot poslovneži. Poslušali smo predavanja o temah, o katerih se v Sloveniji še vedno molči, čeprav živimo v demokraciji in je od

osamosvojitve minilo že skoraj trideset let. V tem poletju smo prav te vsebine pogrešali. Upam, da nam bodo organizatorji čim prej ponudili take teme, ki so prav nam tako blizu in za našo zgodovino pomembne. Seveda je KCLB za to gotovo najprimernejši kraj. Vsi vemo, da je bil zgrajen z namenom, da bi se v njem zbirali goriški Slovenci. Zato so bile teme, ki smo jih tam poslušali, izrečene na pravem kraju. Škoda bi bilo, da bi utihnile. Za konec pa še Draga in letos ponovno tudi Draga mladih. Pred 55 leti so prav v Dragi govorili o temah, ki so bile v Sloveniji prepovedane. Pohvala organizatorjem, da so takrat vzdržali vse pritiske iz matice, pohvalo pa je potrebno izreči tudi današnjim organizatorjem ob izboru aktualnih tem. Skratka, kulturni delavci so se potrudili in nam ponudili pestre dogodke. Nekaterim je uspel strel v polno, drugim strel v prazno, nekateri bi streljali begunce, drugi rojake. Kakorkoli že, koronsko poletje je za nami. V naših srcih je pustilo nekaj grenkobe. Zato upam, da bo prihodnje leto boljše.

Ana Saksida

Po Nebeški poti - Peš od Ogleja do Svetih Višarij (7)

Kratka epizoda lažne bolečine

Še preden sem se spravil spat, sem kar naenkrat - morda je bil kriv nepremišljen gib, hiter zasuk, kaj pa vem - začutil neprijetno bolečino v zunanem, stranskem delu levega kolena. In kar ni hotela popustiti. Ostala je, se udomačila in jačala. Tudi ko sem se ulegel, se je oglasila ob vsakem najmanjšem premiku noge in zasuki s hrta na trebuh in obratno so zahtevali veliko mero previdnosti, sicer je prav nadležno zapeklo gor v možgane. Seveda me je zaskrbelo in nisem mogel prav takoj zaspati. Razmišljal sem o tem pojavu, o bolečini, in čeprav kar ni in ni hotelo nehati, se nisem mogel znebiti občutka, da gre za lažni alarm, s katerim me skuša lastno telo (notranji jaz) prepričati, naj odneham, naj prekinem s hojo in se vrnem domov, v ustaljene tirnice, na varno. Koleno sem namazal z vsebino ene od dveh reklamnih vrečk kreme Perskindol, ki sem jih imel s sabo. Potem je bilo nekoliko bolje. Ko sem se zjutraj zbudil, kar nekaj časa nisem hotel premakniti noge, ker sem se bal, kakšen bo odziv. In ko je bilo to vendarle treba narediti, je bila reakcija taka, kakršne si res nisem želel za dobro jutro. Zbolelo je. Dovolj nadležno, da mi misel na nekaj ur hoje, kar me je čakalo, ni priklicala nasmeha na obraz. Pa čeprav me je skozi okno vabilo lepo, s soncem obsijano jutro. Med pospravljanjem robe sem šepal, a se nisem vdal. Trmasto sem vztrajal, prepričan, da gre za preizkušnjo, nekakšen test, ki ga moram prestati, da gre za to, kdo bo prej odnehal, bolečina ali jaz. Vseeno pa sem se obnašal do razbolelega kolena prijazno in stopal previdno, z občutkom. Tudi ko sem z nahrbtnikom, okrašenim z gatami in nogavicami, ki se čez noč niso posušile, zapustil prenočišče, sem stopal previdno. Šepajoče. Trgovina z jestvinami je bila še zaprta, zato sem šel do bara z zoprim „kelnerjem“, mu voščil en prešeren in res od srca poslan „buon giorno“ in naročil kapucin. Zraven sem pobasal dva še topla

rogliča. To je bil zajtk. Gorivo za začetnih nekaj kilometrov. In potem sem odšepal iz Aiella. Sprva še tako, kot da imam leseno nogo, potem pa, ko se je okončina ogrela, ko so mišice in vezi začele s svojim delom, je šlo vse bolje in že pri zadnjih hišah v kraju sem hodil tako, da bi le res pozorno

oko opazilo šepanje. Izven naselja se je bolečina razgradila, izginila je, odnehala. Do konca CC se na tistem mestu ni več ponovila - kar, mimogrede, potrjuje teorijo oziroma upravičen sum, da je šlo pri vsem skupaj za lažni alarm. Zmagal sem! A vseeno še naprej hodil počasi, previdno in umirjeno. Glede na to, da je etapa

od Aiella do Krmina pretežno ravninska in meri le osemnajst kilometrov, sem si lahko privoščil „polžji sprehod“. Sonce me je spremljalo od vsega začetka in se ves čas krepilo, pridobivalo na moči. Kmalu po tem, ko sem zapustil regionalno cesto in zakorakal na kolovoz med polja, sem zgrešil

pravo pot (nekdo je moral odstraniti modri znak) in zgrešena me je vodila ob rob avtoceste in naprej vzdolž z njo. Kar dolgo je trajalo, preden mi je kapnilo, da načrtovalci poti najbrž ne bi izbrali take trase - ob prometni avtocesti - halo? Še s pomočjo vodnika, ki sem ga imel v nahrbtniku, opremljen pa je bil tudi s podrobnejšimi

Nace Novak

zemljevidi posameznih etap, sem se prepričal, da hodim v napačno smer. Ni mi preostalo drugega kot prehoditi približno pol kilometra nazaj. Ker s povratkom na izhodišče dileme nisem razrešil, saj se mi je tam ponujala le slabo shojena in neoznačena steza, ali pa naprej ob regionalni, sem se, prvič na poti, in prvič sploh, zatekel po pomoč k „satelitskemu velikemu bratu“ - zemljevidu z GPS sledmi, ki sem si ga za vsako etapo posebej naložil na pametni telefonček - čelestinček. Uporabna zadeva. Takoj sem vedel, kam mi je iti, v katero smer. Slabo shojena in neoznačena steza je bila prava odločitev. Hvala tehnologiji, ki te na načelni ravni ne maram preveč! Pokrajina po kateri sem hodil, je bila zelo podobna tisti prejšnjega dne. Polja koruze, soje. Ravnina. Veliko je bilo tudi hoje ob cesti. Nizajoč korake ob njej sem prečkal suho strugo reke Ter (Torre) in malo kasneje še skoraj suho strugo reke Idrije (Judrio). Iz kraja Medea sem se začel prvič na CC vzpenjati. Do spomenika miru Ara Pacis. Ob impozantnem spomeniku proti vsem vojnam na osamljeni vzpetini sem si privoščil kratko pavzo. V daljavi, a ne spet tako daleč, dobro vidni Cerje, Trstelj, Sveta Gora, Trnovski rob. Domači kraji. Na drugo stran pa pogled v smeri že prehojene poti, vse do zvonika bazilike v Ogleju in še naprej proti Gradežu. Sledil je spust po stezi skozi gozd v Borgnano, od tam pa spet po ravnem, ob poljih in vse pogosteje tudi vinogradih, proti Krminu. Na cilj sem kljub bolj ležernemu tempu prišel že kmalu po 13. uri. Displejček na eni od stavb ob cesti je kazal 36 stopinj Celzija. Tudi če je mogoče malo pretiraval in ni kazal prav, je bilo vroče in zato naporno pešačiti s polnim nahrbtnikom na plečih.

POGOVOR Ravnateljica dr. Maja Lapornik

Temeljito in zelo resno smo se pripravljali na začetek pouka

Ob začetku novega šolskega leta, ki bo gotovo drugačno od prejšnjih, smo se pogovorili z ravnateljico DTZ Žiga Zois v Trstu, dr. Majo Lapornik, o novih določilih, ki bodo spremljala šolsko delo, pa tudi o občutkih, ki jih sama ima v teh novih razmerah.

Kako je bilo na prvi šolski dan?

Moram priznati, da smo se na ta prvi dan, na začetek pouka v letošnjem šolskem letu res dolgo, predvsem pa temeljito in zelo resno pripravljali. Mislim, da se je naša šola zelo jasno zavedala odgovornosti, ki jo ima do naših mladih, do njihovih družin in do širšega okolja. Pravzaprav je bila že letošnja matura nekakšna generalna, uvod v letošnje šolsko leto, enako podporni pouk, ki je stekel v prvih septembrskih dneh. Prvi dan na DTZ Žiga Zois v Trstu je tako potekal zelo urejeno, povsem mirno, po načrtih, brez vsakega najmanjšega zapleta. Družinam naših dijakov smo že pred začetkom pouka posredovali nov hišni red, ki velja v sedanjih izrednih razmerah, prav tako tudi smernice, ki so nas vodile pri delu in pri organizaciji pouka

v letošnjem letu, tako da so bili dijaki že vnaprej obveščeni o vseh bistvenih novostih. V šolo so prišli pripravljani. Zelo sta me presenetili njihova resnost in zrelost: vse potrebne predpise so sprejeli z razumevanjem, jih tudi spoštovali, kot da bi bilo vse skupaj nekaj normalnega. Nositi masko, spoštovati varnostno razdaljo s sošolci, ko si bil pa vse življenje navajen, da imaš prijatelja, s katerim deliš šolsko klop – to je za mladega človeka lahko zahtevno, obremenjujoče. Pa so nas mladi tudi tokrat prijetno presenetili. Mislim, da je to tudi sad lepega odnosa, ki smo ga razvili s starši, z družinami, brez katerega si tudi te izkušnje ne bi mogla predstavljati.

Kako ste se pravzaprav organizirali? So smernice jasne? Kje je največ težav?

Smernice so bile dovolj jasne, vsaka šola pa se je seveda lahko v skladu z njimi organizirala na način, ki je najbolj primeren za stavbo in za okolje, v katerem deluje. Na podlagi vsedravnih direktiv in tečaja o varnosti na delovnem mestu je pri nas nastal novi hišni red, ki natančno predvideva, kako se

je treba obnašati v tej situaciji. Našo šolo smo tako dodobra preuredili: vsem dijakom smo lahko omogočili velike razrede, kjer varnostna razdalja res ni problem. Vhoda v šolsko stavbo sta po novem dva. Vsak

vseh pravil na področju preventive proti okužbi s koronavirusom nujno potrebni, saj sta varnost in občutek varnosti nujen pogoj ustvarjalnega, kreativnega in strokovno zahtevnega

dijak ima svojo mizico in stol, na katerih je označeno njegovo ime, da le ne bi prišlo do zamenjav. Prav tako je označen prostor, ki ga ima vsak dijak na razpolago. Profesorje smo razdelili v več manjših zbornic, tudi tajništvo domuje v več manjših prostorih. Osebo verjamem v to, da sta določena strogost in nepopustljivost pri spoštovanju in udejanjanju

dela, ki botruje vsakemu didaktičnemu procesu. Posebno vlogo igrajo v tem trenutku šolski pomočniki, ki jim gre naše priznanje. Ravnateljem na slovenskih šolah je tudi stalno, brez poletnega premora, sledil Urad za slovenske šole pri Deželnem šolskem uradu, za kar se mu zahvaljujem. Kje vidim največ težav? Morda ostaja precej

odprto vprašanje varnosti pri prevozu na šolo, a je seveda tudi to zelo različno od kraja do kraja. Za nas, ki smo šola v mestu in v katero zahaja veliko dijakov s podeželja, bi si seveda želela kakih bolj direktnih avtobusnih povezav, kar pa je bilo letos, vsaj do zdaj, precej neizvedljivo.

Ste pripravljene na morebitno okužbo? Kaj se zgodi v tem primeru? Lekcije na daljavo?

Morebitno prisotnost okuženega ali obstoj suma okužbe na šoli je normiran do vseh potankosti in ne predvideva ali ne dopušča prav nobene improvizacije, kar je seveda edino pravilno. O vseh potrebnih korakih in ukrepih odloča najprej osebni zdravnik okuženega oz. zdravstvena organizacija, ki sledi krizi koronavirusa, tako da je šola vpeta v neko verigo postopkov, ki so v takih primerih potrebni. Predvsem pa ni prepuščena sama sebi.

Govori se o dodatnem učnem in neučnem osebju na šolah ... Ste tudi vi razširili šolsko "ekipo"?

Da, naša šola je med tistimi, ki ji je bilo dodeljeno dodatno tehnično osebje, točneje tehnik za informatiko, ki smo

ga na šoli pogrešali. Naša velika računalniška soba je ob preureditvi šolskih prostorov morala svoje mesto prepustiti nekemu razredu. Izkušnja lanskega pouka oz. poučevanja na daljavo, ki je marsikoga zelo zblížala s svetom informatike, nas je pripeljala do tega, da bomo lahko v vsakem razredu vsakemu dijaku omogočili svoj računalnik, kar bo nujno vplivalo na kakovostno rast naše didaktike in samega učnega procesa. To je posledica nekega procesa, nekaterih sprememb, ki so se sicer porodile pod silo razmer, a ki so imele kot take tudi določene pozitivne plati in prednosti. Naj pojasnim s praktičnim primerom: upravičeno odsotni dijak bi lahko od doma sledil razlagi po spletu – profesor se v razredu poveže na računalnik, kamera pa prenaša njegovo razlago. A to je res le eden od neštetihih možnih aplikativnih primerov. Kar želim poudariti, je to, da te dediščine ne gre kar tako prezreti, podcenjevati ali zanemariti. Ta reorganizacija oz. nadgradnja lanske izkušnje pa seveda tudi letos terja strokovno pomoč.

MČ

POGOVOR Igor Švab, podpredsednik občinskega sveta

Zdaj je glavni izziv začetek šolskega leta

Podpredsednik tržaškega občinskega sveta in svetnik SSK Igor Švab nam je v kratkem pogovoru povedal, katere so aktualne tematike v središču mesta.

Poletje je mimo, kljub letošnjim razmeram je bilo vseeno kar živahno, kajne?

Ja, brez dvoma je letošnje delovanje zaznamoval covid-19, a kljub temu se je v poletnem času začela spet prebujati dejavnost na vseh področjih. Dva dogodka sta bila predvsem pomembna za mesto Trst, in sicer 13. julij oz. srečanje dveh predsednikov in ESOF. Vrnitev Narodnega doma je bila zgodovinski trenutek, prav tako tudi simbolno dejanje Pahorja in Mattarelle na krajih spomina v Bazovici. To postavlja temelj za novo prihodnost našega mesta tudi s političnega vidika, in sicer, da se zaprejo usta vsem tistim nostalgikom, ki gledajo samo nazaj. Trst je bil vedno večkulturno mesto, in to je bogastvo, ki ga v vseh teh letih ni znal izkoristiti. Meseca septembra je bil Trst evropska prestolnica znanosti, pobuda je sicer zaradi pandemije potekala v nekoliko drugačni obliki,

udeležba je bila omejena in predavanjem smo lahko sledili tudi po spletu. Vsekakor je Trst dokazal, da lahko organizira pomembne mednarodne dogodke, ki so gotovo dodana vrednost za mesto. Lokacija starega pristanišča, kjer je potekal ESOF, je velik izziv. Ta predel bo treba izkoristiti in ovrednotiti na najboljši način.

Glede tega kakšne občutke imaš?

Za zdaj ta uprava ni pokazala velike pozornosti in občutka za razvoj starega pristanišča. Treba je imeti ideje in zamisli

ter razviti ta del mesta z aktivnostmi in dejavnostmi, ki bodo privabile ljudi, da se bodo tod sprehajali.

Septembra je bila spominska slovesnost ob 90-letnici usmrtnih bazoviških junakov. Letos je odmevala prisotnost župana Roberta Dipiazze ...

Tudi ta je pomemben dogodek, spomin na junake, ki so dali življenje v boju

proti fašizmu. Organizatorji in množica prisotnih so to obletnico kljub letošnjim kočljivim razmeram zelo lepo obeležili. Nedvomno je bila pomembna prisotnost

župana ob okrogli obletnici. Dala je močan znak, ne nazadnje je dvignila prah v notranjosti večine. Vemo pa, da postane župan zelo spreten v predvolilnem obdobju. Ne smemo pozabiti, da je bila tudi prejšnja uprava vedno prisotna pri spomeniku in imela tudi bolj pomenljive govore.

Še kaj aktualnega?

Mislim, da je glavni izziv šolsko leto, ki se začneja z določenimi predpisi. S svetnico DS Valentino Repini sva zadnje čase srečevala ravnateljice, predvsem tiste, ki so imeli prostorsko stisko in skušali rešiti težave. V Bazovici je potrebna prenova strehe šolskega poslopja, zaradi tega bo letos potekal pouk v montažnih hišicah, ki jih je najela občina za obdobje enega leta in jih bo namestila v prostorih bazovske zadrage. Podobno bo tudi na Opčinah, kjer jih bodo postavili pa na šolski vrt. Upam, da se bo šolsko leto začelo brez velikih preglavic, da bodo državne smernice v kratkem jasnejše in predvsem, da se zdravstveno stanje ne bo poslabšalo.

MČ

Zahvala

Skavtska organizacija za Vincencijevo konferenco

Slovenska zamejska Skavtska organizacija (SZSO) sodeluje že dolgo vrsto let pri mednarodni pobudi Betlehemska luč miru. V božičnem času organizacija poskrbi za to, da pride luč tudi na Tržaško in Goriško v domove tistih naših ljudi, ki si to želijo. Ob tej priložnosti poteka tudi nabirka prostovoljnih darov, ki je letos na Tržaškem znašala 1.342 evrov. To vsoto je SZSO sklenila letos darovati Vincencijevi konferenci za njene dobrotelne namene. Pokrajinska načelnika Vlasta

Novak in Matia Premolin sta izročila vsoto odboru Vincencijeve konference na prvi seji po prekinitvi zaradi koronavirusa, 17. junija 2020. Tedaj je nastala tudi fotografija, ki jo objavljamo. Vincencijeva konferenca se zahvaljuje skavtinjam in skavtom za prejeti prispevek, ki je letos še posebno dragocen zaradi precej zmanjšanih prihodkov. Zahvala gre tudi za dolgoletno zavzetost pri razdeljevanju luči miru in za občutljivost in odzivanje na stisko ljudi, ki ju izkazujejo tudi pri svojem delovanju.

DSI Srečanje z mag. Igorjem Omerzo ob izidu njegove knjige Udba in akcija Sever

“Zgodovina je predragocena, da bi jo prepustili zgodovinarjem!”

“Zgodovina je predragocena, da bi jo pustili samo zgodovinarjem!” Tako je v Peterlinovi dvorani Igor Omerza, gost ponedeljkovega večera Društva slovenskih izobražencev, parafraziral ugotovitev nemškega pisatelja Normana Ohlerja (ta je odkril šokanten in do leta 2015 vsemu svetu neznan zgodovinski podatek, da so bili Hitler in njegov krog redni odjemalci močnih drog). Po mnenju mag. Igorja Omerze bi morali vsi zgodovinarji hlastati za resnico in za novimi podatki, ki se skrivajo v arhivih, saj gre za zgodovinske podatke, ter jih posredovati javnosti (četudi bi morda z njimi spremenili dosedanje znanje in odnos do nekega zgodovinskega obdobja). Za Omerzo je nerazumljivo, da se v Sloveniji od množice zgodovinarjev, ki jih država premore, le redki posamezniki zanimajo za arhive in za dokumente o Udbi iz časa komunističnega režima. Po dolgih 45 letih strogo prepovedanega dostopa do tajnih virov so v času demokratizacije na predlog Janeza Janše leta 2006 odprli arhive z dokumenti Udbe (ki so jih sicer že prej večinoma uničili in s tem poskušali izbrisati zgodovinski spomin). V svetu je Omerza opazil veliko in živahno zanimanje za razne arhive: ko jih odprejo

javnosti, že dan kasneje zgodovinarji stojijo v vrsti, da bi dokumente čim prej pregledali in jih kot prvi obelodanili v javnosti. Vsega tega v Sloveniji ni, čeprav gre za izredno zanimive podatke in za razkritja doslej skritih političnih in udbovskih ozadij. Nekateri slovenski zgodovinarji celo tistim, ki raziskujejo arhive, očitajo, da skušajo revidirati zgodovino. Nočejo pa priznati, da pri Udbi ne gre za obveščevalno varnostno službo, pač pa za tajno policijo enostrankarske vlade – komunistične partije. Že na začetku je moderator, novinar Ivo Jevnikar, opozoril na to, da dogajanje, ki ga osvetljuje najnovejša Omerzova knjiga z naslovom Udba in akcija Sever poteka v obdobju pred prvimi demokratičnimi volitvami, točneje v času po aretaciji in poznejši izpustitvi četverice JBTZ, ko je slovenska družba prehajala iz enostrankarskega v večstrankarski demokratični sistem. Drugi ugledni gost, dr. Rado Pezdir, publicist, znan predvsem po tem, da raziskuje in odkriva gospodarski kriminal slovenske Udbe, pa je še dodatno uokviril tematiko knjige. Udba in akcija Sever govori o poskusih, da bi tudi v Sloveniji organizirali srbske mitinge, s katerimi je Slobodan Milošević hotel centralizirati komunistično partijo Slovenije in jo

podrediti srbski. Po mnenju Pezdirja gre spet za zelo zanimivo in kvalitetno delo (kot tudi vse ostale Omerzove knjige), saj lahko iz nje izvemo veliko novega in presenetljivega.

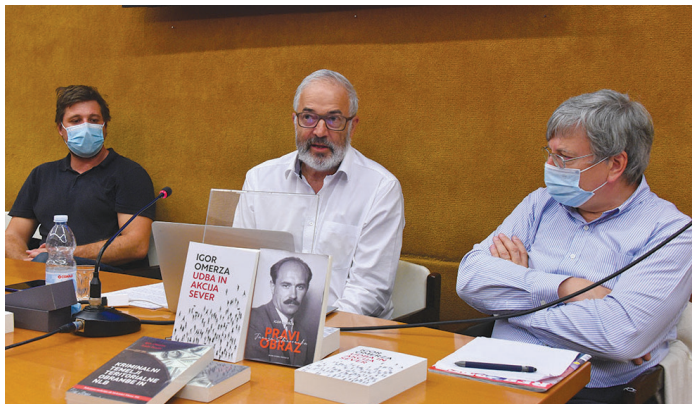

Foto Damj@n

Po njegovem pa je avtor najbolj prepričljiv prav v tistih knjigah, ki obravnavajo osemdeseta leta prejšnjega stoletja. To pa zato, ker je dogajanja te dobe Omerza v prvi osebi sooblikoval in se sam leta 1990 vključil v proces demokratizacije in osamosvojitve Slovenije (ni slučaj, da je uvod v knjigo napisal Igor Bavčar, s katerim sta bila oba protagonist v dobi osamosvajanja). Knjiga je po mnenju dr. Pezdirja pomembna tudi zato, ker na področju celotne nekdanje Jugoslavije predstavlja prvi vpogled v dokumente, ki dokazujejo, kako je Milošević načrtno ustvarjal antagonizme in skušal rušiti oblast v drugih republikah.

Najprej mu je tudi s pomočjo mitingov uspelo vzpostaviti centralizem v Prištini, nato v Novem Sadu in še v Podgorici. Naslednji cilj je bila Ljubljana. V knjigi je z dokumenti dokazano, kako

udbovski šef, ki se je vse do osamosvojitve zavzemal za monopol partije in bil do konca proti demokratizaciji. Iz dokumentov torej očitno izhaja, da je nagrada, ki mu jo je podelil nekdanji slovenski predsednik Danilo Türk, šla v zelo nepravde roke. Zanimivi so podatki v zvezi z reakcijami slovenske družbe na tri poskuse organizacije mitingov: avgusta leta 1988, marca leta 1989 in tako imenovanega “mitinga resnice”, decembra leta 1990. Nobenega od teh Miloševiću ni uspelo udejanjiti. Velike zasluge ima za to Slavko Kmetič, predsednik neodvisnega sindikata železničarjev, ki je odločno nastopil proti temu, da bi se mitingaši pripeljali z vlaki v Slovenijo. Zato so na dan napovedanega mitinga vsi železničarji dobili prosti dan oz. so napovedali stavko. Jože Smole je bil zelo odločen nasprotnik mitinga, precej bolj od Milana Kučana; bil je zaslužen pri odločitvi, da postavijo mejo na Kolpi, da bi mitingaši ne prešli preko nje v Slovenijo. Glede slovenske milice je Omerza ugotovil, da je v času srbskih mitingov nastopala v obrambo Slovenije, čeprav je bila v tem času še podaljšana roka tajne politične policije. Po osamosvojitvi pa je pod Bavčarjevimi vodstvom nastopila v obrambo osamosvojitve. Zanimivo je tudi, da

organizatorji mitinga v vsej Sloveniji niso našli Slovenca, ki bi bil pripravljen na mitingu uradno nastopiti v slovensčini, s čimer bi organizatorjem uspelo nagovoriti Slovence in morda dokazati, da jih imajo na svoji strani (našli so le nekega Jeriča, ki je dolgo živel na Kosovu, a ni prišel v poštev, ker je v letih odsotnosti od domovine pozabil slovenski jezik). Milošević ni dobil podpore niti pri članih srbske manjšine na Dolenjskem v Sloveniji, ki je bila enotno proti mitingom. Igor Omerza je ob prosojnicah s slikami raznih dokumentov iz pravkar objavljene knjige podrobneje spregovoril o Akciji Sever. Povedal je tudi, da je o obravnavani temi hotel najprej napisati le članek, potem pa se mu je ob brskanju po slovenskem in hrvaškem državnem arhivu nabralo ogromno gradiva, našel je na stotine novih pomembnih dokumentov. Tako je nastala izredno dragocena in bogata publikacija s 70 stranmi faksimilov – prvič objavljenimi arhivskimi dokumenti, s 23 fotografijami itd. Ob koncu je Igor Omerza poslušalcem zaupal, da je tik pred izidom še ena knjiga, ki bo, kot kaže, tudi vzbudila veliko zanimanje; njen naslov je Pravi obraz Janeza Stanovnika.

P.in

GROPADA Trieste Early Jazz Orchestra & Anakrousis Večer v klubu Cotton

Večer, 10. septembra, je bil v prostorih GZ Skala v Gropadi koncert z naslovom Una notte al

in predstavlja nov začetek. Zahvalil se je predvsem gospodarskemu zavodu Skala in Deželi FJK za podporo.

Cotton club – Večer v klubu Cotton. Uvodoma je goste pozdravil predstavnik Kulturnega društva Matija Kralj in povedal, da gre sicer za poseben dogodek, saj je to prvi koncert po dolgem premoru

Koncert sta pripravila Trieste Early Jazz Orchestra in ženski vokalni trio Anakrousis pod taktirko dirigenta Livia Laurentija. Glasbeniki so poslušalce popeljali v vroča dvajseta leta

prejšnjega stoletja. Orkester je sestavljen iz najboljših glasbenikov iz Tržaške in bližnje okolice; znani so tudi na mednarodnem glasbenem področju. Po uvodni skladbi je dirigent Laurenti povedal, da je bil Cotton club znan lokal v Harlemu v dvajsetih letih. V njem so igrali najboljši in najbolj slavni jazz glasbeniki tistih let. Večer je obogatil tudi glas pevca Paola Venierja, ki je skupaj z orkestrom poleg drugih pesmi zapel You are the cream in my coffee. Kasneje pa so prišle na oder še dekleta vokalnega tria Anakrousis, Jasna Gornik, Veronica Savi in Sanja Marija Viviani, in s Paolom Venierjem zapele več pesmi, med katerimi je bila tudi Miss Annabelle Lee iz leta 1927, in očarale publiko. Orkester in pevci so s svojim talentom navdušili in prevzeli poslušalce, tako da je na koncu sledil dolg in zaslužen aplavz.

Anastazija Pertot

DSI Referendum in volilni zakon NE je nepopularna, a prava izbira

Na ponedeljkovem večeru, 14. septembra 2020, v organizaciji DSI je potekala zanimiva

negativnih posledic za našo deželno in predvsem za našo narodno skupnost v primeru, da bi se število parlamentarcev

meni, da problem tiči v kakovosti parlamentarcev. Le-ta se je v letih bistveno znižala, ker so zmanjkale stranke, ki so imele kot prvenstveno načelo varstvo demokracije in formacijo političnega razreda države. Žal, to je slika oz. degeneracija našega časa, je povedal tajnik SSK. Marko Pisani je opozoril, da lahko glasujemo za NE kar s treh vidikov: kot italijanski državljani, kot prebivalci FJK in seveda kot pripadniki slovenske narodne skupnosti. Žal je opcija NE marketinško zelo nepopularna prav zaradi slike države in šibkega ugleda, ki ga ima danes politika. Ob koncu se je vnela še debata o volilnem zakonu, zagotovitvi parlamentarne zastopanosti slovenske skupnosti in popravkih oz. konkretnih predlogih, ki jih je za zdaj izdelala in predstavila le stranka Slovenska skupnost.

MČ

razprava o referendumu in volilnem zakonu. Pogovor so sooblikovali predsednik SSK, odvetnik Peter Močnik, tajnik in deželni svetnik Igor Gabrovec in pokrajinski tajnik Marko Pisani. Peter Močnik je imel ustavnopravni uvod, nadaljeval pa je z razlago referenduma, ki bo v nedeljo, 20., in ponedeljek, 21. septembra. Ta bo šel mimo quoruma, to se pravi, da odstotek volivcev ne bo pomemben, prevladala bo namreč opcija z več glasovi, da ali NE. Odvetnik je nakazal vrsto

zmanjšalo. Naštel je tudi število alternativ in sistemov, ki bi bili bolj primerni za znižanje parlamentarnih stroškov. Taki ukrepi in tak referendum ogrožajo slovensko zastopstvo v Rimu. Ta referendum ni dobro premišljen in ni nastal v zdravem duhu, ampak iz protesta. Sledilo je razmišljanje Igorja Gabrovca (njegove poglobljene misli in poziv lahko preberete na 2. str.). Tudi on je poudaril, da zmanjšanje parlamentarcev ni prava pot. Gabrovec namreč

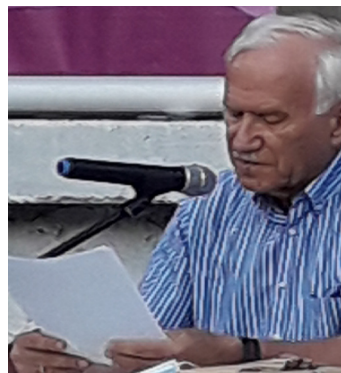
Predavanje psihoanalitika Pavla Fonde o odnosih med narodi

“Empatija omogoča razumevanje drugega”

“Dokler mislimo, da smo mi absolutno dobri in drugi absolutno slabi, se ne moremo živeti v drugega. K sreči se je nekoliko bolj razširila potreba po bolj kompleksnem gledanju na zgodovino. Empatija predstavlja osnovni mehanizem, da lahko pride do stika in razumevanja med različnimi”.

Tako je psihoanalitik Pavel Fonda ugotavljal na prireditvi bralne značke NSK, ki je potekala 2. septembra na zunanjem prizorišču proseškega Kulturnega doma. Na dobro obiskanem srečanju je ponudil poslušalcem v razmislek nekaj psihoanalitičnih pogledov na odnose med narodi s specifično osvetlitvijo razmer med Slovenci in Italijani. Za odpravo preteklih problemov in zamer, ki nas še bremenijo, je po njegovem ključnega pomena sposobnost življenja v bolečino drugega. Glede tega je bil med tukajšnjima narodnima skupnostma, v primerjavi s situacijo izpred 30 let, storjen velik napredek, “vendar razmere niso še take, da bi se lahko o zgodovini mirne duše sporazumevali”. Fonda

dojema narode kot nekaj človeškega, kar pomeni, “da se rodijo, razvijejo, zbolijo in lahko tudi umrejo, vendar nihče nima pravice jih ubiti”. Zgodovina zadnjih dveh stoletij je dokazala, da so narodi organizmi z izredno vitalno močjo. Predavatelj je nadalje omenil, kako je vsak narod gojil svoje

“naravne, svete pravice do razvoja” in mu ni bilo mar za sosedove. Zgodovinske naj bi vsebovale konflikt: krepiti mora notranjo kohezijo (identiteto) skupnosti in hkrati upoštevati znanstvena spoznanja raziskovanj. Vsaka skupnost naj bi bila osnovana na mitih, potvarjanju resnice, proslavah (obredih) itd. Težnja za potvarjanje zgodovinskih dejstev je zelo močna tudi (ali predvsem) zaradi nepredelanih zgodovinskih travm.

Potrebno je bilo sto let, da so predstavniki narodov, ki so se v 1. svetovni vojni vojskovali, skupaj položili cvetje na vojaška pokopališča, “da so nekdanji sovražniki postali nasprotniki”. Pri obravnavi povojnih razmer je Fonda opozoril na “dvojna merila”, ki so v Jugoslaviji veljala po letu 1945, ko so eni bili heroji, drugi pa izdajalci brez nikakršne sodne obravnave. Slovenci izpostavljam, da Italija ni objavila skupnega zgodovinskega poročila mešane komisije, “pozabljamo pa, da se do leta 1990 v Sloveniji ni govorilo o fojbah”. Pri obeh narodih so zakoreninjeni neresnični (negativni) stereotipni pogledi na sosedo, ki izhajajo iz občutka ogroženosti, ki temelji na strahu. Pri obravnavi zgodovinskih tragedij, ki so tako ali drugače zaznamovale posamezno skupnost oz. narod, Fonda meni, da Slovenci vemo, zaradi česa se že celo stoletje čutimo nacionalno ogrožene, “ne zavedamo se pa gorja, ki ga je komunizem prinesel Italijanom v Istri”. Tudi mnogo Slovencev je po vojni zapustilo režimsko Jugoslavijo. Predelovanje bolečin in zgodovinskih travm, ki se

usklaščijo v nezavedno, zahteva veliko časa. “Dokler bo vsak le našteval, kaj je vsega pretrpel, ne bo dialoga med skupnostma”. Počasi se le delajo koraki v smer premoščanja boleče polpreteklosti. “Obisk predsednikov 13. julija predstavlja korak k izboljšanju medsebojnih odnosov. Veliko majhnih korakov obrodi sadove”, je modro ocenil predavatelj. Fonda moti, ko se istovetnost zamejskih Slovencev utrjuje z izpostavitvijo mučeniške vloge. “Ni privlačna identiteta, ki temelji na stalnem prikazu trpljenja in pritoževanja. Treba je gledati bolj perspektivno in se dinamično razvijati”. Sposobnost postavljanja v kožo drugega izhaja iz krščanske zapovedi – Ljubi drugega kot samega sebe, je obrazložil psihiater. V končni razpravi je tekla beseda o manipulaciji (pogrevanju) nepredelanih travm s strani politike. Fonda je poslušalcem predstavil tudi druge primere neurejenih odnosov med različnimi skupnostmi. Rešitev, kakopak, temelji vselej na zmožnosti postaviti se v kožo drugega.

Mch

Maša poslanja v Marijini kapeli Finžgarjevega doma na Opčinah

Novi voditelji Delavnic molitve in življenja na Tržaškem

Sveto mašo poslanja, ki jo Sje daroval g. Franc Pohajač, je tržaško jedro Delavnic molitve in življenja pridobilo dve dragoceni voditeljici. Branki Sulli, ki že več let vodi ta duhovno-molitveni program na Tržaškem, sta se

z Gospodom v redni molitvi in ob premišljevanju Božje besede, okušati Njegovo ljubezen in o njej pričevati udeležencem. Maša poslanja je potekala v Marijini kapeli v Finžgarjevem domu na

kapucinskem samostanu v Vipavskem Križu ves čas nudi oporo in sodelovanje v nastajanju samostojne koordinacije DMŽ v Trstu. Z dvema novima voditeljicama postaja jedro Trst že bolj

prepoznavno. Veselje nad novima voditeljicama je izrazil tudi g. Franc Pohajač in ju na pot nove evangelizacije pospremil z besedami spodbude in poguma.

Jba

pridružili Tatjana Slosar iz Rojana in Gracijela Ferluga od Ferlugov. Na poslanstvo voditeljice sta se pripravljali eno leto in ga končali s samostojno izvedbo 14. srečanj, v okviru katerih sta udeležence uvajali v osebno molitev z Gospodom ob Božji besedi in z uporabo različnih molitvenih načinov. Biti voditelj Delavnic molitve in življenja pomeni živeti dan za dnem osebni odnos

Opčinah. Med mašo je g. Franc Pohajač poslal nove voditeljice na pot evangelizacije tako, da jim je izročil Priročnik za voditelje, ki ga je izdelal ustanovitelj Delavnic molitve in življenja božji služabnik br. Ignacio Larranjaga. Svete maše so se udeležili tudi nekateri voditelji iz sosednje koprške koordinacije z glavno lokalno koordinatorko Janjo Miletič. Tudi sicer koprška koordinacija s sedežem v

Minuli konec tedna so starši, nonoti in otroci, ki v Nabrežini obiskujejo osnovno šolo Virgil Šček, posvetili urejanju zunanjih in notranjih prostorov vaškega župnišča, kjer bodo otroci po novem preživljali pošolske ure. Na vrtu, sadovnjaku, dvorišču in travniku so pokosili travo, odstranili suhe veje in drugo rastlinje. Opravljeno je bilo obsežno in zelo koristno delo, katerega so se v prvi vrsti veselili otroci, a tudi župnik Karel Bolčina.

Obvestila

Založba Mladika v sodelovanju s TKS 360 vabi na predstavitev monografije Vilme Purič Sodobne tržaške pesnice. Sodelujejo: literarna zgodovinarica prof. Irena Novak Popov, avtorica Vilma Purič in

urednica založbe Mladika. V petek, 18. septembra, ob 19. uri v Tržaškem knjižnem središču.

Darovi

Za rojansko glasilo Med nami daruje **Jelka Terčon Šah** 25 evrov.

Zveza cerkvenih pevskih zborov Trst

Z novo zasedbo v novo triletje

Tržaška Zveza cerkvenih pevskih zborov začne novo delovno triletje v prenovljeni in okrepljeni zasedbi. Izvoljeni člani izvršnega in nadzornega odbora so se prvič sestali v torek, 8. septembra, na sedežu devinskih zborov, da bi si porazdelili odgovornosti in začrtali nekaj vsebinskih smernic. Po soglasni odločitvi je Rossana Paliaga potrjena v predsedniški funkciji, podpredsednica pa je Marija Breclj. Tajniško delo bo opravljala Alenka Cergol, ki ostaja tudi dirigentka Združenega zbora ZCPZ. Vlogo blagajničarke je sprejela Alenka Legiša. Odbornici izvršne ekipe sta tudi Zulejka Devetak in Majda Cibic.

V nadzornem odboru sedijo Mara Petaros, Vinko Škerlavaj in Marko Tavčar. Zveza cerkvenih pevskih zborov premore tudi umetniški svet, ki ga sestavljajo Janko Ban, Mirko Ferlan in Tomaž Simčič. Velika delovna ekipa združuje različne in nujne strokovne kompetence, ki bodo bistvene za delno že uresničeno in načrtovano, povečano dejavnost organizacije. ZCPZ je v zadnjem triletju ohranila vse tradicionalne dejavnosti (Pesem mladih, Pesem jeseni, Poletni seminar, Področne dekanijske revije), a jih je tudi nadgradila z novimi pobudami in sodelovanji (vključitev v deželno združenje Usci, Vokalni abonma Slovenske filharmonije, projekt SSO Cantate ob dnevu Evrope, nagrada Pavleta Merkuja), ki so zelo pomembni za njeno širšo prepoznavnost. Veliko pozornost namenja tudi vrednotenju mladih pevcev, dirigentov in skladateljev (delovanje Fantovske skupine, naročila in nagrade za obetavne in uveljavljene skladatelje naše dežele, čezmejno srečanje mladinskih skupin, pozornost do domačih talentov pri sestavljanju programov znamenitega božičnega koncerta v stolnici sv. Justa).

Izvedbo tradicionalnih jesenskih in zimskih revij bo seveda pogojevala in usmerjala zdravstvena slika, saj bodo morali vsi zbori upoštevati omejitve in pravila novih in že veljavnih odločb. Dejavnost pa bo v naslednjih mesecih v vsakem primeru zelo bogata, saj sta v načrtu dva obsežna projekta: s prvim bo ZCPZ ovrednotila hkrati opus svojega dolgoletnega predsednika Zorka Hareja in nadarjenost mnogih skladateljev naše dežele z izdajo obsežne zbirke čisto novih priredb, ki bodo osvetlile delo mlajše generacije glasbenih ustvarjalcev. V načrtu je tudi realizacija dokumentarca, s katerim bo obeležila petdesetletnico zgodovinske, priljubljene revije otroških in mladinskih zborov Pesem mladih.

ZAHVALA

O, Sólkan, k tebi rada se obračam,
ko zjutraj sonce te mladí s sijajem ...

SREČKA ČERNE ARTAČ

Na svojem domu je 29. avgusta zaspala v Gospodu mama, babica, prababica, sestra in teta Srečka. Zdjaj počiva na openskem pokopališču ob možu Ivanu v grobu, posipanim z zemljo rodnega solkanskega vrta.

Zahvaljujeva se sorodnikom in vsem, ki ste nam izrazili sožalno bližino ter pokojnico pospremili na zadnjo pot. Posebna zahvala naj gre gospodu župniku Francu Pohajaču za obred, stricu Andreju Černetu za poslovilne besede, zboru MeCPZ Sv. Jernej z dirigentom Jankom Banom in organistom Vinkom Škerlavajem ter solistki Mojci Milič za ganljivo petje, violinistki Juliji Černe pa za občuteno odigrano glasbo.

Iskrena hvala osebnemu zdravniku Petru Starcu in gospema Snežani ter Olgi za nego in pomoč.

Boris in Majda z družino
Opčine, 17. septembra 2020

Še o vsebini knjige Partizani

Pirjevčeve partizanske jetike, škrbine in golše!

Akad. prof. dr. in politikant Jože Pirjevec je leta 2012 v Mariboru izjavil: "Jaz sedaj zbiram gradivo za knjigo o partizanih. In berem poročila enega ameriškega agenta, ki je bil tukaj pri nas, Vučinič, ki je bil v Sloveniji dolgo časa in opisuje razmere in slovenske partizane. Pove marsikaj lepega. Takšnega čudovitega stavka, kakršen je pri njem, še nikoli nisem prebral: Ti ljudje gredo v boj s puško in s knjigo. Lepšega, kar se tiče naših partizanov, ni mogel povedati. Ampak je tudi povedal, kakšni so ti partizani. Kako so vsi jetični, imajo vsi najrazličnejše bolezni, vsi tele pokvarjene zobe, pomagajte mi, kako se reče tem zobem – karies, in šibki in golše. Opazil je, kako imajo naši ljudje, kmetje, vsi so imeli golše. Razumete. To so bile človeške razmere, ki si jih je težko predstavljati. To patriarhalno družbo je bilo treba razbiti. V tem smislu ne morem obsojati revolucije, čeprav prinaša tudi gorje". Gornji citat naprej pove, kdo je prof. dr. Božu Repetu naročil naslov S puško in knjigo. Toda če smo Repetu postavili vprašanje (odgovora nanj seveda ni bilo), ali ne ve,

da je fašistično geslo libro e moschetto – fascisto perfetto, potem to vprašanje še bolj velja za Pirjevca? V Partizanih se skuša izviti iz zadrege in zapiše, da Wuchinich "verjetno ni vedel, da je bilo to geslo iz Mussolinijevega besedišča, ki pa ga v Sloveniji niso uporabljali v propagandne namene". Aha, Pirjevec je torej vedel

Georg Wuchinich

o totalitarni indoktrinaciji, ki jo pomeni geslo s puško in knjigo, pa ga je vseeno podtaknil Repetu, tovarišu v boju?

Georg Wuchinich nastopa tudi v Pirjevčevih Partizanih. Pirjevec tokrat nekoliko spremeni diagnozo partizanov: "Zaradi slabe prehrane in pomanjkanja vitaminov so imeli skoraj vsi

slabe zobe, številni golšo, trpeli so za revmatizmom, artritisom in bili močno prehlajeni". Doda pa pomožčenje partizank: "Najbolj so trpele ženske, ki so se jim pridružile v boju, saj so izgubile menstruacijo in dobile moške poteze". Sprašujemo se, ali so bili partizani škrbasti še iz gnile kraljevine ali zaradi partizanstva, ali so bili jetični ali prehlajeni? Katere moške poteze so dobile ženske: ali so začele basirati ali so se morale briti?

Kaj pa je dejansko bilo z jetičnimi, škrbastimi in golšavimi partizani in pomožčenimi partizankami? Kot urednik knjige Vojne fotografije: 1941–1945: partizanske enote sem se s fotografskimi upodobitvami partizanov kar precej ukvarjal. Na tisočih fotografijah ni videti, da bi bila slovenska partizanska vojska jetična, škrbasta in golšava. Tudi njeno stalinistično vodstvo ne kaže posebnih znakov tovrstnega razkroja. Partizanke niso videti niti pretirano robate niti kosmate. Seveda pa posledice partizanskega trpljenja, travm, ran, invalidnosti segajo v današnji čas. Toda Pirjevca ne zanimajo kaj dosti.

Odtujenost od partizanske resničnosti kaže, da Pirjevec živi na domišljjsko napihnjem neznanem letem predmetu, kjer se mu prikazuje nujnost revolucije, mirno pa spregleda, da v zgodovinski resničnosti med jetičnostjo, škrbavostjo in golšavostjo ter slovenskimi partizani ni videti posebne zveze. Odrešenjska misel Pirjevčeva pa namiguje, da je s partizani prišla zlata doba (večkrat pove, da gre po stalinistični fazi titoizma za socializem s človeškim obrazom), saj je bil stari jetični, škrbasti in golšavi svet degenerirane kraljeve Jugoslavije z zmago jugoslovanskega stalinizma zrel za uničenje, s patriarhatom vred. Toda bolezni, ki so jih stopnjevale prav posledice titoističnega terorja, razrednega boja, boja proti veram in cerkvam, nacionalizacije, kolektivizacije in drugih oblik titoistične državljanske vojne proti prebivalcem Jugoslavije, niso bile v Titovini nič manj pereče kot v kraljevini. Še vedno so bile prisotne velike zdravstvene travme, ki jih titoizem ni znal obvladati. Po zemljevidu umrljivosti dojenčkov jasno ločimo demokratični svet od

komunističnega bloka. Razen Slovenije, Češkoslovaške in Nemške demokratične republike so stopnje umrljivosti dojenčkov v komunističnem bloku veliko višje kot v demokratičnem svetu. Če bi Pirjevec poznal Sociologijo bede in pavperizacije Miroslava Radovanovića, bi zaznal, da je bila v dolgi zgodovini lakota na Balkanu po 1950, torej v času najbolj agresivne kolektivizacije kmetstva. Govorili so o letu lačnih podgan (godina gladnih pacova). Takrat je eksplodirala obolevnost za pljučno tuberkulozo, umrljivost dojenčkov je bila posebno visoka, kasneje na naborih so bili mnogi preživeli moški iz te generacije nesposobni za služenje vojaškega roka. Kmetu se zlepa ni godilo tako slabo kot v prvih letih Titovine. Pregarjanje, ropanje, kolektivizacija so pustili sledove. V vseh jugoslovanskih republikah so bili kmečki otroci od vrstnikov nekaj centimetrov nižji, nekaj kilogramov lažji, z manjšim obsegom prsnega koša, zaostajali so v razvoju za dve do tri leta. Pa tudi sicer si mnogi Jugoslavlani niso mogli

zagotoviti niti prehranskega minimuma. Leta 1966 si ga v Sloveniji ni moglo zagotoviti 27 odstotkov vseh gospodinjstev. Radanović opozarja tudi na kritično revščino delavstva. Poseben pokazatelj delavske mizerije je bilo dejstvo, o katerem so govorili v zvezni skupščini leta 1975. Takrat je bila skoraj polovica vseh upokojujetev invalidskih, tudi mnogi starostno upokojeni niso delali niti 30 let, po čemer se je "Jugoslavija spet v negativnem smislu ločevala od drugih evropskih držav". In še in še bi lahko naštevali, kako so pod propagandno podobo socializma s človeškim obrazom, na katerega tako prisega Pirjevec, mnogi prebivalci Titovine živeli v bedi, revščini. Taki, ki ni prav nič zaostajala za ono v kraljevi Jugoslaviji. Prav tako Pirjevec ne primerja jugoslovanske komunistične izkušnje z drugimi komunističnimi revolucijami, kjer je zgodba podobna: komunisti znajo razgrajati in razdirati, vodenje držav v miru jim pa ne gre v rok. Toda tovrstnega razmisleka v Pirjevčevem domišljjskem balončku ni mogoče zaznati. Akademski slonokoščeni stolp ponosno stoji in molči!

Dr. Jože Dežman

Odhod na letališče v Adis Abebo z avtom; postanek v mestu Dessie

Etiopija tretjič

Ti dve deklici sta polsestri", pravi sestra Bisirat. "Mama jima je umrla, ko je rodila najmlajšega brata. Takrat je starejša začela živeti na ulici, mlajša pa je doma skrbela za brata. Prva ima aids. Zabičale smo ji, naj pazi na deklice, da jih ne bi slučajno okužila. Sicer je dobro dekle in pridna v šoli". Danes so prišle na obisk tri mlade deklice. Lepe so, videti so vesele in srečne. Sramežljivo se smejejo in si zakrivajo usta. Nekam svetle polti so, kot bi bile belke. "Ne ne", reče sestra Abeba. "V družini so bolj svetlopolti. Etiopijke so. Zrasle so tu pri nas. Ena je diplomirala iz računovodstva in se bo čez dva meseca poročila. Dve bosta študij končali junija. Rade pridejo k nam na obisk". Sestra Bisirat ima vsako soboto dopoldan katehezo. K verouku hodijo vse deklice skupaj, koptinje, protestantke in katoličanke. Za tiste, ki se pripravljajo na prejem prvega svetega obhajila, pa ima verouk še posebej. Zdaj ji pri verouku pomaga fant, ki se pripravlja za duhovnika. Je študent teologije, ki je k patrom kapucinom prišel v okviru projekta Eno leto za Jezusa.

Patrom pomaga pri delu s fanti, vsako jutro sodeluje pri sveti maši, pomaga tudi sestram, otroke uči peti duhovne pesmi, obenem pa spoznava način življenja v redovniški skupnosti. Dekleta veroizpoved "podedujejo". A Sveto pismo je eno za vse. Tudi k maši gredo vse skupaj. Ko zvečer skupaj molijo pri Marijini kapelici na dvorišču, so protestantke zraven in le spoštljivo sklonijo glavo ... Tako pride dan odhoda. Namesto z letalom se v Adis Abebo vračamo po cesti. Vstanemo zgodaj. Vozi sestra Nigisti, z nami pa je še mlajša sestra, ki se vrača v skupnost v Adis Abebo. V drugem kombiju so patri in še nekaj sester. V Dessie bo namreč kmalu Kidane Meheret, Marijin praznik, ki se ga bodo udeležili številni duhovniki in redovnice iz amharske regije, med njimi tudi škof iz Bahir Darja. Od časa do časa nas prehitijo ali mi prehitimo njih in si veselo mahamo. Voziti v taki karavani, čeprav skromni, se zdi malo bolj varno. Vsaj občutek je tak. Dessie je mesto v amharski regiji in leži na skoraj 2.550 metrov nadmorske višine. Danes šteje več kot 200 tisoč prebivalcev. Večina jih živi v

urbanem okolju, kaka četrtina pa v okoliških vaseh. Največ je pripadnikov amharske etnične skupine, nekaj odstotkov je tudi Tigrajcev. Več kot polovica je muslimanov, sledijo kopti, najmanj pa je protestantov. Mala skupnost

Dessie - pri slovesnosti sodelujejo tudi kopti

vzhodnih katolikov je del Etiopske katoliške nadškofije Bahir Dar – Dessie. Mesto je bilo prvič omenjeno v šestnajstem stoletju v nekem italijanskem potopisu, takrat še z imenom Wasal. Ime Dessie v amharščini pomeni Moja sreča. V devetnajstem stoletju je na tem mestu prenočil cesar Yohannes IV. Tedaj je osvojil pokrajino

Wollo in je iskal kraj, kjer bi centraliziral svojo oblast. Tiste noči je na nebu opazil komet. Bil je tako prevzet, da si je to razlagal kot znamenje z nebes, naj prestolnico zgradi tukaj. Ime Moja sreča tako izraža cesarjevo navdušenje

invazijo je 6. decembra 1935 doživelo bombni napad. Takrat je bila med drugimi stavbami poškodovana tudi ameriška bolnišnica. Italijani so mesto zasedli 15. aprila naslednje leto. Postalo je pomembno upravno središče

in vznesenost nad nebesnim pojavom. Med letoma 1902 in 1904 so Italijani v Dessie napeljali telegrafsko linijo. Mesto je pridobilo pomembnost zaradi zgodovine družinskih povezav s cesarjem Menelikom II. Zgrajeni sta bili nova palača in cerkev. Poštni urad je tu od leta 1920. Med italijansko

provinci Wollo in obdržalo to vlogo do leta 1995, ko so provinco ukinili. Leta 1937 so patri frančiškani v Dessie ustanovili apostolsko prefekturo. Leta 1954 je mesto dobilo telefon, leta 1955 pa še radijsko postajo, ki je prenašala novice iz Adis Abebe. Že leta 1957 je bila v Dessie ena redkih srednjih

šol v Etiopiji. Februarja 1973, v času komunizma, je tisoče ljudi protestiralo zaradi lakote v pokrajini Wollo. V Dessie je bil leta 1949 rojen slikar samouk Essaye Gebre Medhin Fikre, ki je sicer študiral v Adis Abebi in Parizu. V Dessie sta muzej in prva sufijska verska šola v severnovzhodni Afriki. Sestre uršulinke imajo v Dessie svojo skupnost kakih 50 let. V svoje šole in internat sprejemajo dekleta vseh veroizpovedi, tudi muslimanke. Njihova hiša je stara, lepo urejena in tudi mrzla. To ugotovimo kmalu po prihodu, ko nam odkazejo sobe. V miniaturni kopalnici sicer so umivalnik, tuš in bojler, a vode ni. Mrzlo vodo nam prinesejo v vedrih. Natočijo jo iz pipe na dvorišču. Tuširanje po dolgi poti tako odpade. Tudi zunaj je mraz, niti devet stopinj ni in piha veter. Ploščad pred cerkvijo je že praznično okrašena. Tisoče majhnih rumenih, rdečih in zelenih zastavic plapolata v vetru. Bliža se velik praznik, čeprav ga na našem cerkvenem koledarju ni. Je praznik župnije, posvečene Mariji.

/ dalje
Špela Pahor

Pridelovalci terana in njihova stanovska združenja na Krasu ogorčeni

Tožba Slovenije zavrnjena, Hrvaški dana pravica do oznake vinska sorta teran!

V Sloveniji se nadaljuje vzdušje strahu in negotovosti, ki ga zaradi svojih namer in prave obsedenosti v težnji po oblasti in upravljanju države ohranjajo odločevalci obeh političnih delov, tistega na t. i. levi in tistega na t. i. desni. Razni preučevalci razmer, popularno znani kot analitiki, zmeraj znova opozarjajo na svojski značaj Slovencev, naših navadnih ljudi, ki največkrat mirno, dejal bi stoisčno in ravnodušno, prenašajo ravnanja in ukrepe raznih politikov in drugih odločevalcev. K sedanjemu vzdušju, razmeram in zaskrbljenosti seveda močno prispeva strah pred koronavirusom, ki ga ne vlada in ne zdravstvo nista sposobna dovolj zaježiti. Dr. Alojz Ihan, zdravnik, specialist klinične mikrobiologije in imunologije ter redni profesor na ljubljanski medicinski fakulteti, prebivalstva ne more povsem prepričati, ko zatrjuje, "da je moč virusa tako velika, da bi brez preventivnih ukrepov, tistih obveznih in tistih priporočenih, v enem mesecu znova ustavili družbeno in gospodarsko življenje v Sloveniji. Če bi se to morda zgodilo, bi povzročilo strašen zlom naše družbe". Vsi, ki kaj odločajo in Sloveniji želijo dobro, bi morali pomagati pri premagovanju starih in novih problemov v

slovenski družbi in državi. Pojavljajo se namreč trditve, da bo krivice, ki označujejo državo in nekatere segajo zelo daleč v preteklost, mogoče odpraviti samo z nasiljem, to je z nekakšnim globokim rezom. To pa bi seveda pomenilo katastrofo, morda celo vojno oziroma revolucijo, kar pa je mogoče preprečiti zgolj z odpravo zla in namer dela politike.

Poleg protestnikov na kolesih, ki ob petkih od popoldneva pa do poznih večernih ur krožijo po Ljubljani in v nekaterih drugih večjih krajih, vpijejo smrt janšizmu ali zahtevajo celo uboj Janeza Janše, policija in tožilstvo pa zoper take pojave in namere ne ukrepata, pa so štirje evropski poslanci iz Slovenije ustvarili novo težavo sedanji vladi in celotni slovenski državi. asnovali so novo različico primera iz prve polovice leta 2008, tudi takrat je bila na oblasti Janševa vlada, ko politična levica evropsko javnost poskuša prepričati, da v Sloveniji obstaja in vlada diktatura. Tedaj so za tako prepričevanje uporabili tudi pozneje povsem razgaljeno novinarsko petico s 571 podpisi. V zdajšnjih novih razmerah pa četverica evropskih poslancev, Tanja Fajon, Milan Brglez, Irena Joveva in Klemen Grošelj, poskuša v evropskem parlamentu čim bolj osramotiti Slovenijo, tudi s trditvijo, da slovenska država

krši vladavino prava. Zaradi tega naj bi Evropska unija Sloveniji kazensko odvzela čim več sredstev od skupaj desetih milijonov evrov, ki jih je s pogajanjem pridobil Janez Janša. Cilj štirih poslancev iz slovenske politične krajine je prozoren. Če bi slovenska država dobila manj denarja iz evropskih virov, bi omenjeni poslanci vso krivdo zvrtili na

sedanjo vlado. Najbrž se ne bi ustavili pri tem, ampak bi sprožili obsežno kampanjo, češ da so Slovenci manj sredstev dobili zato, ker se Evropska unija zaveda, da se v Sloveniji krši vladavina prava. V odgovoru na taka pričakovanja in namere je evropska poslanka iz SDS Romana Tomc dejala, "da za tiste, ki rušijo vlado, cena ni pomembna, pripravljani so žrtvovati tudi več milijard evrov. Če bo do razprave o vladavini prava prišlo,

bomo naredili vse, da bo ta razprava celovita. Vključno z navedbo najbolj očitnih primerov kršenja vladavine prava v prejšnjih obdobjih in pod drugimi vladami. Tudi o osebah, odgovornih za kršenje. V tedniku Demokracija so na prvi strani ovojnice objavili povečane fotografije omenjenih štirih poslancev politične levice

in napisali, "da so to ljudje, ki Sloveniji želijo slabo". Sledi napis na notranji strani omenjene publikacije, "da gre za diverzante, ki hočejo Sloveniji ukrasti uspešno prihodnost". V Sloveniji so osupli in presenečeni sprejeli odločitev splošnega sodišča Evropske unije v Luksemburgu, ki je zavrnilo tožbo Slovenije za razglasitev ničnosti uredbe, v skladu s katero je ime teran, pod določenimi pogoji, lahko navedeno kot sorta vinske

trte na etiketi hrvaških vin. Sodišče je v celoti pritrnilo mnenju evropske komisije, da je teran vendarle tudi vrste grozdja na Hrvaškem. V slovenskih političnih strankah so se takoj začele polemike o tem, kdo naj bi bil slovenski krivci za omenjeno odločitev splošnega sodišča EU. Na slovenskem Krasu 700 vinogradnikov obdeluje 4,50 hektarov, posajenih s trto refošk. Iz nje na rdeči kraški zemlji pridelujejo teran, ki "je samo tu in nikjer drugje na svetu". O celotni zadevi glede zaščite terana in odločitve sodišča EU bo na izrednem zasedanju razpravljala tudi slovenski parlament. Zunanji minister dr. Anže Logar zatrjuje, "da bi bilo teran v vsakem primeru potrebno zaščititi. Vendar pa nisem čisto prepričan, da je Slovenija pravočasno zaznala, kaj se dogaja v krogih evropske komisije".

Pri predsedniku države je bil pomemben posvet o tem, kakšne spremembe potrebuje RTV Slovenija, da bo postala sodoben, kakovosten in tudi politično nepristranski javni servis. Državni poglavar Borut Pahor je prepričan, "da je poglobljena razprava o RTV Slovenija nujna". Toda udeleženci posveta so vztrajali pri svojih stališčih, strinjali so se samo s tem, da se bo razprava o medijskih zakonih, ki so jih napisali na ministrstvu za kulturo,

nadaljevala. Minister za kulturo prof. dr. Vasko Simoniti je ponovno zatrdil, "da nov zakon o RTV Slovenija ne želi kakor koli škodovati javnemu zavodu. Želi si pa, da RTV Slovenija postane sodoben, pluralen in finančno racionalen medij. Hkrati pa želi, da se razvijajo tudi drugi mediji v Sloveniji. Na posvetu pri predsedniku države so posamezni udeleženci navajali, da je RTV Slovenija v svojih informativnih programih zelo pristranska in povsem v funkciji izvajalca leve ideologije in politike. Morda je taka usmeritev tudi glavna pomanjkljivost javne RTV Slovenija.

Dr. Aleksandra Pivec je ob pripravljanju tega prispevka še zmeraj podpredsednica vlade in ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V tem svojstvu je vladi predlagala, naj odstavi Damjana Oražma s položaja direktorja Zavoda za gozdove Slovenije. Deloval naj bi slabo, tako da je škodoval pomenu gozdarstva in gozdov, ki so poleg voda velika značilnost in vrednota Slovenije. Vlada je predloge dr. Aleksandre Pivec sprejela in Damjana Oražma razrešila. Za novega direktorja Zavoda za gozdove Slovenije, z začasnim mandatom, je imenovala Janeza Logarja, izvedenca za gozdarstvo in druge dejavnosti. Ima več kot 26 let delovnih izkušenj.

Marijan Drobež

Mesto je nastajalo

Spomin na prva leta Gorice v Sloveniji

Glavnino objekta novogoriškega župnijskega središča na križišču med Vojkovo in Kidričevo, ki se proti vzhodu preimenuje v Sedejevo ulico, danes predstavlja konkatedrala Kristusa Odršenika. S tem nas je 9. marca 2017 seznanil tudi prof. Aldo Rupel ob Srečanju na kavi v goriški Katoliški knjigarni. Tedaj je bil govor, da poleg stilnih opazk, ki so pri sedanjem verskem objektu, je pomembno, da vemo dvojje. Pridobitveno (gradbeno!) dovoljenje za gradnjo tega objekta je trajalo dolga leta, objekt pa je umeščen na mestno obrobje... Kaj vse se je sukalo okrog gradnje te cerkve in kaj vse se je dogajalo v zvezi z njo, smo spoznali tisti, ki smo to opazovali iz ozadja in se tedaj zgražali in že davno tudi prišli do spoznanja, v kakšnih časih smo tedaj živeli - nekateri ne bodo tega nikoli spoznali - in kako nas je tedanj politični režim imel "na špagi", obenem pa je marsikoga tudi krepko izrabljala. Ko je začelo mesto nastajati in je bila Kapela ali Kostonjica

imenovana za župnijo in je pokrivala skoraj v celoti sedanje mesto, so prvi verni stanovci tega nastajajočega mesta obiskovali tri tedanje župnijske cerkve: Kapelo, Solkan ali Kromberk. V tistih rožnatih časih ni bilo dobro, da si se pojavil na cerkvenem pragu, zato sta bili zanimivi dve lokaciji za tamkajšnje nove naseljence, predvsem za tiste, ki so bili verni. Kapela je bila rahlo odmaknjena, čeprav zelo opazovana, saj so budna očesa "varuhov ideologije" redno spremljala, kdo se vzpenja po stopnicah, teh danes ni več, ki so vodile do samostana na vrhu grička. Danes jih je nadomestila nova vozna pot. Kromberk je bil potisnjen v stran in je bil "bolj gvišen", zato je bil obisk tamkajšnje cerkve manj opazen in je bila za "varuhe ideologije" lokacija tamkajšnje cerkve manj moteča.

Župnijo Kromberk je po smrti Vinka Vodopivca začela oskrbovati Kapela. Do leta 1959 je bil to p. Atanazij Kocjančič. Kromberk je zapustil septembra 1959. To je bilo isti mesec, ko so

razstrelili pogorišče cerkve sv. Katarine na sedanjem Kekcu. Mogoče vam ni znano, da je bil pri tem "herojskem dejanju" - kakšno vlogo je tedaj imel, ne bom razpravljala - zraven tudi znani prominentni zgodovinar, ki zelo rad nastopa na obeh straneh "starega konfina". Nerazumljivo je, da so v

solkanski župniji porušili zidove dveh požganih cerkva: sv. Katarine, od katere je ostal samo košček zvona (ostalo so prodali na odpad, material pa porabili za gradnjo gostišča Kekec), in cerkve sv. Roka na solkanskem pokopališču. Ko so začeli rušiti zidove cerkve

sv. Roka, je g. Andrej Simčič takoj telefoniral ap. adm. dr. Mihaelu Torošu. Ta je sicer interveniral, vendar zaman. G. Andrej Simčič se je tudi zavzel, da bi na mestu, kjer je bila cerkev sv. Roka, stal križ - tega so postavili pozneje - in da bi solkanska župnija dobila tam duhovniški grob, pa mu ne enega ne drugega

tedaj niso odobrili. Zato je tam zdaj partizanska grobnica. So pa pokupili vse grobne parcele "pomembni Solkanci in tudi okoličani" na svetogorskem pokopališču. P. Atanazij je prihajal s Kapele v Kromberk s kolesom, po poti, ki je bila namenjena

peščem in kolesarjem in je bila speljana po trasi vodovoda. Rad je na kolesu zvončkljal, malo za šalo, malo pa zato, da ne bi koga povozil, pa tudi, da bo mašal! V Kromberku smo lahko enkrat na mesec doživeli tudi svojstven "bombonski karitas". Ga. grofica Nicoletta Cromberg Coronini se je

pripeljala k maši z avtom iz Gorice. Takrat so bile prve klopi polne otrok. Po maši pa je gospa delila bombone. Otroci so jo ogovarjali z milostljiva. Rada se je tudi zadrževala v pogovoru s tamkajšnjimi prebivalci. Nikoli mi ni bilo jasno, kako

ji je uspelo pretihotapati v socialistični raj kakih pet kilogramov bombonov. Šele pred nekaj leti sem izvedel skrivnost, ki mi jo je zaupal upokojeni carinik: "Milostljiva grofica je cariniku podtaknila steklenico likerja, da je zamižal na obe očesi, zato je samo pokimal in šofer je odpeljal naprej..." Pa še to: "Priboljška niso bili deležni le otroci, ki so bili tedaj pri maši, ampak tudi pater, ki je dobil zavojček kave, kar je bilo za tisti čas pravo bogastvo". Kot posebnost naj povem, da je župnija Kapela pozneje imela verouk celo v privatni hiši enega od "staroselcev", ki je imel hišo v nastajajočem mestu Nova Gorica. Gotovo je oblast za to vedela, pa so to varuhi režima "spregledali". Kdo ve, kakšno korist so imeli od tega, saj so imeli svoje ovađuhe nastavljene povsod. V cerkev v Solkan so novi prebivalci nastajajočega mesta v tistem času bolj malo zahajali, razen če niso bili s tem krajem povezani. Majhen skromen spomin, pa kljub vsemu še zelo zanimiv.

Ambrož Kodelja

S 1. STRANI Ana Roš: Sonce in dež

“Samo na visoka drevesa padajo strele ... tako pač je”

Monografija je nastala s pomočjo izurjenega peresa časnikarke Kaje Sajovic, ki je zgodbo sooblikovala, svoje poglavje pa je prispevala tudi Anina mama Katja Roš, upokojena novinarka Dela. Fotografije so delo Suzan Gabrijan, ki je z elegantnimi podobami dodala pomemben pečat knjigi in vzdušju, ki ga ta ustvarja. S soavtoricama se je na predstavitvi pogovarjala časnikarka Ksenija Horvat. Knjiga Sonce in dež pripoveduje Anino osebno zgodbo z njenimi lepimi in grdimi trenutki, zgodbo, ki jo je med drugim kronala z nazivom “Najboljša kuharska mojstrica na svetu leta 2017”, obenem pa zarisuje tudi značaj Posočja in širšega območja, ki zaznamujeta avtoričin kulinarčni svet. V svojem knjižnem prvencu Ana preko zelo osebne pripovedi, spominskih utrinkov, receptov in čudovitih fotografij razkriva svojo zgodbo in jo prepleta z okusi iz domačih krajev, iz sveta med Alpami in Jadranskim morjem, s svojimi krožniki, z barvami in vonjavami svoje kuhinje. O Ani je bilo napisanih nešteto člankov, njena zgodba je namreč zgodba o mednarodnem uspehu. S knjigo se je začela ukvarjati pred petimi leti, zamislila si jo je z več soavtorji. Konec leta 2017 je prejela vabilo za sodelovanje iz globalne ameriško-britanske založbe Phaidon, z njihovimi kriteriji pa se do tedaj že napisano ni skladalo, zato se je odločila, da se bo dela lotila znova in knjigo v angleškem jeziku, z naslovom Sun and Rain, napisala s Kajo Sajovic. Knjiga je nastajala dalj časa in izšla v času epidemije, za slovensko izdajo pa je poskrbela založba Beletrina. Kaja Sajovic je tekst prevedla v slovenščino – “to je bila resnično nočna mora”, je povedala na predstavitvi, saj

je Phaidon izredno stroga založba. Sonce in dež je zajetno delo, šteje preko 250 strani velikega formata, bogato je opremljeno. Čeprav vsebuje več kot 100 avtorskih receptov, je veliko več kot samo kuharska knjiga – v tem delu se Anina zgodba prepleta z zgodbami prijateljev in sodelavcev iz

sedmimi leti pa se je približala tudi kulinariki in Ano Roš spoznala na njenih večerih “revne kuhinje”. Kasneje sta se odločili, da bosta skupaj napisali knjigo. Svoj stil pisanja je morala za založbo Phaidon prilagoditi: “Pilili so stvari, ki so bile po mojem mnenju slikovite”. V svoje pisanje je namreč vrnila

Phaidon so fotografije zelo pomembne, tako je tudi delo fotografinje Suzan Gabrijan postalo temeljni del knjige. Z Ano je sodelovala že pri projektu Chef's Table, dokumentarcu, ki ga je producirala Netflix. “Pri pogajanju z založbo Phaidon pa je bil večji 'pressing' nanjo kot na naju”, je povedala avtorica,

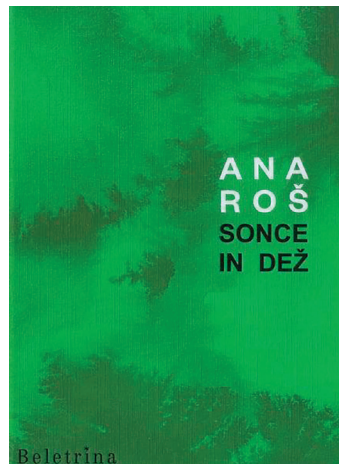
“premalokrat se vprašamo, kako pomembna je osebnost kuharja oz. njegovo življenje do takrat, pri ustvarjanju”. Soavtorici je prepustila faktografski del, “Kaja pa je ubrala svojo pot in faktografsko je postalo tudi pri njej osebno”. Zelo osebno je svoj prispevek napisala tudi Anina mama Katja. Na predstavitvi je povedala, da je njen tekst nastal “v velikem krču in v dramatičnih okoliščinah, težava je namreč bila napisati nekaj, kar ni bilo že napisano”. Tako se je odločila, da bo v svojo “kitko” vpletla tudi prednike, “ki nas določajo, so naša preteklost”. O njenem prispevku, ki je edini nastal v slovenščini, je hčerka rekla: “To je najboljše, kar je v knjigi, naj ostane tako!”

Na oder je stopil tudi Anin prijatelj, vzornik, gostinec in podjetnik Joško Sirk, lastnik La Subide, z Michelinovo zvezdico nagrajene restavracije v Brdih. Njemu je avtorica v knjigi posvetila poglavje, na predstavitvi pa ji je prijatelj podaril živega kosa v pozlačeni kletki in sproščeno

osebnosti, sposobne se soočiti z vsako situacijo. “Prevzeti sem morala vlogo vodje, ki reši situacijo, ki pokaže pot, ki reši vsak zaplet. Tak vodja lahko doma joče pod tušem, lahko joče celo noč, to pa je povsem njegov problem”, je povedala. “Vsak se lahko zlomi za vogalom, to je čisto človeška vrлина”, je dodala. Priznati moramo svojo “zlomljivost” in dejstvo, da smo vsi lahko zmotljivi. “Kar dela človeka velikega, je to, da zna priznavati svoje dobre in slabe stvari, sprejemati to je, prevzemati odgovornost in tako postati vodja 'teama', pred katerim se lahko razjoka. Moja knjiga ne pokaže samo močnih stvari, pokazala sem svoje ranljivosti”. Knjiga zaradi osebnih poudarkov sploh ni tipična, navadna, veliko je čustev, a sploh ni sladkobna. Ana Roš ni samo kuharska zvezda, je realna oseba, ranljiva in zlomljiva. Navzočim je navedla nekaj primerov, srečanji, spletnih komentarjev, oz. dogodkov, ki so jo posebno prizadeli v Hiši Franko. Priznala je, da jo krivice še prizadenejo, in to v slovenskem prostoru, ki “gastronomsko gotovo še ni oblikovan”. “Če se te stvari ne dotaknejo, potem razčlovečiš svoj odnos do stvari. Jaz upam, da se me bodo vedno dotaknile”, je sklenila. Ob raznih napadih, ki jih je deležna Ana, gospa Katja hčerko večkrat tolaži z besedami: “Samo na visoka drevesa padajo strele ... tako pač je”. “To je usoda tistih, ki si upajo štrleti iz družbe”, je dodala in povedala, da je svojim hčerka vedno veliko pripovedovala, govorila o vsem. V obeh je skušala prebuditi to, kar misli, da je za človeka najpomembnejša popotnica – sposobnost čudenja, vznemirjanja in “polna vznemirjanj je Anina knjiga”.

vsega sveta. Knjiga zaobjema vse letne čase in elemente, ki jih v kuhinji mojstrica uporablja, vsako poglavje obdela vsaj eno od krajevnih živil. Na vprašanje, ali se da knjigo primerjati z nastajanjem npr. poletnega menija, je avtorica povedala, da je meni razmišljanje določenega trenutka in določenega časa. Poletni meni se v letih zelo razlikuje, ker se sama spreminja in svet drugače opazuje, kuha na drugačen način, medtem ko je po njenih besedah “knjiga neke vrste spomin za nazaj oziroma neke vrste psihoanaliza tega, kar se je do določenega trenutka v življenju zgodilo”. Te stvari so nespremenljive, “v knjigi je začetek in zaključek, naslednja dogajanja so stvar novega poglavja”. Kaja Sajovic je avtorica številnih člankov o mednarodni politiki, pred

marsikateri pregovor, rek, folkloro, ki jih Američani niso razumeli in so zato zahtevali spremembe. Tudi lov je bil “problematično poglavje”, za katerega pa so dobili kompromis. “Lov in divjačina sta najbolj trajnosten, etičen in možen način pridobivanja mesa”, je dodala Kaja, “in tudi fotografije v knjigi so dokaj nazorne”. Pri založbi

ki je morala vsako posamezno fotografijo odobriti. O knjigi je Ana sanjara že ob koncu srednje šole, pri pisanju svojega prvenca pa je sledila nasvetom urednice Emily Takoudes. Posvetila se je osebnemu delu knjige,

spregovoril o iskrenem odnosu, ki ju veže že vrsto let. Ana Roš deluje kot močna ženska, ki ve, kaj hoče. Povedala je, da morajo vodje na vsakem področju, v državi, skupnosti, tudi v družini ali v kuhinji restavracije biti močne

Naturopatski nasveti (306)

Erika Brajnik

Gorse

Cvetna esenca Gorse prinaša luč, upanje in odganja temo. Kdor je čisto obupal nad svojim zdravjem, naj vzame to cvetno esenco. Ko se bolezen ponovi, ko se koronarna kriza ponovi, ko se omejitve ponovijo, takrat vzemite to cvetno esenco, ker vliva upanje in daje nove moči, novo voljo, nov zagon. Odlična je proti depresiji, negativnim, samodestrukcijskim mislim. Ob depresiji je zelo pomembno, da to esenco inhaliramo, saj deluje neposredno na nevrotoksine in odpravlja negativne misli, apatijo, obupanost in željo po samomoru. Kako inhaliramo? Vzamemo lonček vrele vode in vanj kapnemo 33 kapljic cvetne sence, se pokrijemo z brisačo in 20 minut inhaliramo, vdihavamo skozi nos, izdihavamo skozi usta. POMAGA! Gorse daje upanje, odpira tretje oko. Oseba v stiski ne misli več, da zanjo ni upanja, da ni poti nazaj, da ne bo nikdar bolje; v njej spet zaživijo nova volja, nova moč, nova luč. Kdor se poškoduje, kdor obuboža, kdor se loči, temu cvetna esenca Gorse pomaga, ker ga opogumlja. Po potresu, naravnih katastrofi, ko človek vse izgubi, pomaga esenca Gorse. Gorse je ledvična esenca in okrepi posameznika tako, da vzbudi v njem

gotovost in upanje, da se bo vse dobro končalo, da ni razloga za nespečnost, strah in skrb. Taka oseba postane notranje močnejša. Lahko jo vzame otrok, starostnik ali nosečnica. To je dragocena esenca, ob njej se takoj razblinita pesimizem in negativnost, ki sta danes prepogosta. Gorse lahko kapnemo tudi osebi v komi, predvsem mažemo po ustih in po predelu tretjega očesa. Pred moxanjem na čelu na predelu tretjega očesa, lahko mažemo z esenco Gorse, bomo lažje premaknili psiho-nevrotoksine, vezane na stagnacijo vode v sinusnem predelu; toksini so vezani na negotovost in strah. Težki časi prihajajo z veliko jeze, vzkljivosti, razdražljivosti. Ko berete slabe novice, novice o prevarah, globalni krizi, teorijah zarote, vedite, da kdorkoli vliva strah v vas, vam jemlje energijo. Ne pustite se manipulirati! Inhalacije s cvetno esenco Gorse bodo pri tem zelo pomagale. Padli bodo stari vzorci, koncept doma se bo spremenil. Zdaj postaja dom delovno mesto, lahko celo kletka, gotovosti padajo, nadomestiti jih moramo z novimi vzorci. Gorse pri tem pomaga, saj je prilagodljivost pogoj za razvoj človeka od nekdanj. Ostanite zdravi v mislih, besedah in seveda posledično tudi dejanjih! Iščimo zdravje!

ODGOVORNI UREDNIK Jurij Paljk, e-mail paljk@noviglas.eu
Izdajatelj Zadruga Goriška Mohorjeva - Predsednica Franca Žgavec
Registriran na sodišču v Gorici 28.1.1949 pod zaporedno številko 5 - št. ROC 3385
Uredništvo v Gorici: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica,
tel. 0481 550330, faks 0481 548808, e-mail gorica@noviglas.eu
Uredništvo v Trstu: Ulica Donizetti 3, 34133 Trst,
tel. 040 365473, faks 040 775419, e-mail trst@noviglas.eu
Uprava: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica,
tel. 0481 533177, faks 0481 548276, e-mail zadruga.gm@gmail.com
www.noviglas.eu

TISK: Centro Stampa Veneto S.r.l., Via Austria, 19/B - 35129 Padova PD,
tel. 049 8700713 - faks 049 8073868; e-mail cdascv@libero.it

LETNA NAROČNINA: Italija 50 evrov, Slovenija 50 evrov, inozemstvo 100 evrov - Poštni tekoči račun 10647493

PODPORNA LETNA NAROČNINA: 100 evrov

Bančni podatki: IBAN: IT 61 H 0892812400013000730643, SWIFT ali BIC koda: CCRTIT2TV00
naslovljen na: Zadruga Goriška Mohorjeva - P.zza Vittoria/Travnik 25 - 34170 GORICA.

OGLAŠEVANJE: tel. št. 0039 0481 533177 - e-mail gorica@noviglas.eu

Jamčenje zasebnih podatkov: v skladu s 13. členom Uredbe EU 2016/679 in z zakonskim odlokom 101/2018 (varstvo osebnih podatkov) jamčimo največjo zasebnost in tajnost za osebne podatke, ki so jih bralci posredovali Novemu glasu. Celotno besedilo je na razpolago na spletni strani www.noviglas.eu v poglavju "Varstvo podatkov". Bralci lahko brezplačno zaprosijo za spremembo ali izbris podatkov, ki jih zadevajo, kakor tudi izrazijo svoje nasprotovanje rabi le-teh. Novi glas je član Združenja periodičnega tiska v Italiji USPI in Zveze katoliških tednikov v Italiji FISC Izdajanje našega tednika Novega glasa podpira tudi Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Dežela Furlanija Juljska krajina po DZ št. 26/2007.

Tednik Novi glas prejema neposredni državni prispevek za založništvo po zakonu št. 198/2016 in zakonskem odloku

70/2017 (prej zakon št. 250/1990). Novi glas prejema javna sredstva za medije.

Novi glas je kot član združenja FISC tudi v inštitutu IAP (Istituto dell'Autodisciplina Pubblicitaria) in spoštuje njegov kodeks.

To številko smo poslali v tisk v torek, 15. septembra 2020, ob 13. uri

NOVI
GLAS

Spomini Benjamine Fajdiga na italijansko osnovno šolo na Gočah

Kot nekdanj z ljubeznijo ohranjajmo slovenski jezik!

Pred dnevi je naš veliki Slovenec Boris Pahor praznoval 107. rojstni dan. Ob tem jubileju nas je ponovno opozoril na našo dolžnost ohranjati slovenski jezik včeraj, danes in jutri. V spomin na njegovo opozorilo sem obiskala gospo Benjamine Fajdiga iz Goč, ki mi je zaupala svoje spomine, kako je bilo, ko je obiskovala pod fašizmom italijansko osnovno šolo na Gočah. "Šola na Gočah, ki sem jo sama obiskovala, je bila zgrajena v letih 1935/36. Gradile so jo italijanske oblasti. Pred tem so imeli šolo na Gočah v prostorih sedanje Krajevne skupnosti. Dal jo je zgraditi vipavski dekan Jurij Grabrijan, ki ima velike zasluge za dvig šolstva v Vipavski dolini, saj je tu zgradil kar osem šol. Sama sem začela hoditi v šolo leta 1938. Seveda je bila italijanska. Moja prva učiteljica je bila Barbara Rossa iz Sicilije. V drugem razredu me je učila Cesarina Acessiza, za katero pa ne vem, od kod je bila doma. Zgodilo se je, da sta obe učiteljici zapustili šolo na Gočah in izginili neznano kam. In tako smo dobili novi. To sta bili Anna Maria Mulinari iz Firenc in Adela Bandelli. Ta je bila slovenskega porekla iz okolice Gorice. Učenci nismo znali nobene besede italijanskega jezika, naše učiteljice pa nobene besede slovenskega jezika. Moja učiteljica Barbara Rossa je bila sicer stroga, drugače pa topla kot oseba. Kar naprej

smo morali ponavljati italijanske besede, ki so nam jih učiteljice napisale na tablo. Včasih so si pomagale tudi z risbo živali ali cvetja in podobno. Vsak šolski dan se je začel z molitvama Oče naš in Zdrava Marija v italijanščini in sledil je pozdrav kralju "Vittorio Emanuele III.

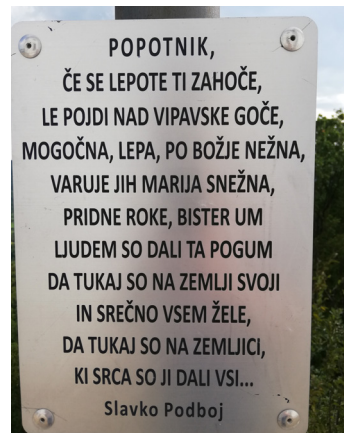
pri sv. mašah lahko peli po slovensko. Takrat je bil med nami duhovnik Alojzij Kralj iz Višnje Gore, ki smo ga imeli zelo radi. Z nami je preživel hude čase prve in druge svetovne vojne. Na Gočah je bil od leta 1908 do 1959 in je tu tudi pokopan. Pod italijansko okupacijo

in na šolski stavbi je visela italijanska zastava. Takratne italijanske učiteljice so stanovale na šoli v prvem nadstropju, v pritličju pa sta bila dva razreda, v vsakem skupaj prvi in drugi razred. Na Gočah je bila šola samo za Goče. Vasi Erzelj, Manče in Lože so imele svojo šolo.

dobili seveda v italijanskem jeziku. Najslabša ocena je bila "insufficiente" (nezadostno) ali "sufficiente" (slabo). Sledile so še ocena "buono" (dobro), "lodevole" (prav dobro). Bili so tudi primeri, ko je učenec dvakrat ponavljal isti razred. Italijanske oblasti so takrat hotele imeti v vsaki vasi še

konfinacije na Ustici, seveda tudi samoiniciativno, ker slovenskih učiteljev na Primorskem takrat ni bilo. Bežali so pred fašizmom v Jugoslavijo. Zato moja generacija ni končala šole, ker smo bili že prestari za osnovno šolanje. Šolo so na Gočah prvi zaprli Italijani in v njej naredili bunker. Nemci pa so jo zažgali. V vas so prišli s kamioni in tanki. Pouk se je na šoli nadaljeval v slovenščini v letu 1944. Sama sem se doma učila slovenščine še na tablico in slovenski jezik obvladala, še predno sem stopila v italijansko šolo. Naši starši so bili zelo zavedni in tudi pod fašizmom so ohranjali in branili slovenščino. Podobno je bilo tudi po drugih hišah na Gočah in po vsej Primorski. Ob vsem hudem, ki so ga doživljali naši starši in z njimi tudi mi otroci pod Italijo, smo ostali otroci vedno otroci, radovedni in tudi malo nagajivi. Živeli smo v dveh svetovih, v šoli je bil za nas en svet, doma pa drugi. To smo dobro ločili. Naš slovenski jezik smo Primorci pod italijansko okupacijo ohranjali skoraj 25 let z vso ljubeznijo, tudi za ceno zapora ali denarne kazni. Žal pa danes v samostojni Sloveniji premalo cenimo slovenski jezik, ki je jezik naših mater in očetov". Gospa Benjamina! Hvala za iskreno in pokončno pričevanje iz prve roke o šolstvu v času fašizma na Primorskem.

Magda Rodman

Napis pri Mariji Snežni na Oblunco

Grob duhovnika Alojzija Kralja na goškem pokopališču

Šola na Gočah, ki so jo gradile italijanske oblasti v letih 1935-36. Zadnja obnova leta 2017.

Re di Italia, imperatore di Etiopia"! ("Viktorju Emanueleju III., kralju Italije in cesarju Etiopije"!). Na koncu smo morali dodati še "Viva il Duce, viva il Re"! (Živel Duče, živel kralj!). Po trgovinah in uradih so bile table z napisom: "Qui si parla soltanto italiano"! ("Tu se govori samo italijansko"!)

Takrat so bili v cerkvi vsi obredi v latinščini, razen pridige, ki je bila v slovenščini. Tudi strežniki so odgovarjali v latinščini. Pri svetih mašah smo se z našimi duhovniki pogovarjali v slovenskem jeziku in tudi peli v slovenščini. Če bi bil verouk v šoli, pa bi morali peti v italijanščini, ker pa je bil v cerkvi, smo

Stara šola na Gočah, ki jo je dal zgraditi vipavski dekan Jurij Grabrijan

Primorske doma nismo nikoli govorili italijansko, enako tudi naši starši, niti mi otroci. V šoli so v vsakem razredu viseli na zidu križ-raspelo in veliki sliki Benita Mussolinija in kralja Viktorija Emanuela III. V vseh razredih

branca je imela tudi svojo šolo. Na izlete so nas peljali na obisk samo do sosednjih šol. Na našo šolo je pogosto prihajal ravnatelj vseh podeželskih šol Caligaris iz Vipave, ki so se ga učiteljice zelo bale. Spričevala smo

vrtec z namenom čim prej poitalijančiti naše otroke. Toda starši so se temu uprli in bili zato tudi kaznovani, italijanskega vrtca pa le ni bilo. Pouk je bil leta 1942 samo do božičnih praznikov. V tem času so bile šolske počitnice in odmor je tako trajal do septembra meseca 1943. Po razpadu Italije je na šoli poučeval domačin Slavko Vovk, in to samoiniciativno. Seveda je poučeval v slovenskem jeziku. Slavko je bil učenec glasbenika Lojzeta Bratuža iz Gorice in je vodil več pevskih zborov. Tako tudi naše fante na Sardiniji. Za njim sta nas učili domačinki, sestri Hedvika Ferjančič in Roza Vovk po vrnitvi iz

Domači košarkarji ob začetku nove sezone

Jadran želi stopiti korak naprej

Košarkarji Jadrana Motomarine še nimajo termina za začetek prvenstva državne C lige Gold, ki ga upravlja deželna zveza iz Veneta, vendar se vneto pripravljajo na novo sezono. Naša najvišje postavljena ekipa je bila konec februarja ob prekinitvi tekmovanj 2019/2020 v najboljši osmerici in bi sodelovala v play-offu za napredovanje v B ligo. Uprava je potrdila trenerja Andreo Mura, trenerski štab, ki šteje tudi pomočnika Francesca Perica in kondicijskega trenerja Tiziana Vidonija, pa okrepila z nekdanjim reprezentantom in bivšim prvligašem tržaškega Stefanelom Davidejem Cantarellom. Velikan, po rodu iz Padove, ki živi že vrsto let v Lonjerju, je zadolžen zlasti za individualno vadbo z visokimi

igralci. Kot siva eminenca pa je nekakšen ugledni svetovalec Jadranskega tabora, spričo prijateljstva s športnim vodjo Borisom Vitezom, legendarni trener Boša Tanjevič. Svoječas smo že namignili o premikih v Jadranskem igralnem kadru v tem poletju. V Corno, ki nastopa v isti C skupini C lige, se je preselil koprski krilni košarkar Tim Škerbec, v zameno pa se je od tam vrnil organizator igre Matija Batich, ki je za Jadran odigral že več sezon. Ocenili so namreč, da je lani peterki primanjkoval ravno play-maker, ki daje ritem moštvu in razigrava soigralce. Od Pallacanestro Trieste je prišel na posodo 18-letni tržaški Slovenec, 206 centimetrov visoki Marco Pieri, ki je športno pot začel pri Boru in je med pripravami večkrat

treniral tudi s prvo ekipo Allianz. Od lanske zasedbe v postavi ni več Petra Sosiča, vsi pri Jadranu pa upajo, da bo pravo okrepitev predstavljaj

drugi stebri, trojica senatorjev – kapetan Borut Ban, krilo Saša Malalan, center Carlo De Petris in mladi Aleksander Daneu, Simon Cettolo, Igor

Buncem na čelu, ki vneto vadijo z bolj izkušenimi člani Jadranske čete. Pred začetkom tekmovanja veljajo že splošne ugotovitve, ki

stanje ni rožnato. Kako bo potekala sezona, je zato zelo težko napovedovati. Predsednica Športnega združenja Jadran Ivana Milič je v vsakem primeru od prvega dne priprav po Velikem šmarnu poudarjala, da imajo letos večje apetite, saj imajo še popolnejšo zasedbo, mladi pa več izkušenj, tako da odkrito merijo visoko. Bolj previden je bil v izjavah trener Andrea Mura, ki se zaveda številnih neznanck te nove sezone, bistvo pa vidi v vsakodnevnem trdem delu. To je zanj edino merilo za pridobivanje tiste konstantnosti (v učinku in rezultatih), ki je ekipi lani manjkala, zlasti daleč od openske trdnjave. Tudi sam sicer vidi cilj v končnici, in to po možnosti v čim bolj opazni vlogi.

HC

tudi Martin Ridolfi, ki se polagoma vrača po hudi poškodbi kolena, operaciji in rehabilitaciji. Na svojem mestu so ostali vsi

Gregori, Marko Milisavljevič ter Samuel Zidarič. Na širšem seznamu pa je še nekaj "millenialsov" s Pregarcem, Gherlanijem, Vremcem in

jih vsakič natresemo pred to prvo sezono čisto novih razmer tudi za šport. Glavnina tekmecev je iz Veneta, dežele, v kateri ta čas epidemiološko

AJDOVŠČINA Galerija Vena Piona: razstava ob 50. obletnici smrti Vena Piona

Pilonovi negativni fotografij iz fonda dr. Engelberta Besednjaka in Rozalije Vuk

Razstava *Pilonovi negativni fotografij iz fonda dr. Engelberta Besednjaka in Rozalije Vuk* je posvečena obeležitvi 50. obletnice smrti Vena Piona. Nastala je v sodelovanju s Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici, ki je v letu 2017 prejel zapuščino na podlagi darilne pogodbe z gospo Natalijo Vuk in njenima sinovoma, Besednjakovima nečakoma Matjažem in Janezom Vukom. Istega leta so v arhivu negativne tudi digitalizirali. V osebnem fondu dr. Engelberta Besednjaka (PANG 1133) in v fondu Zale Vuk por. Besednjak (PANG 1169), ki vsebuje dokumente iz osebne zapuščine, predvsem pa gradivo, ki je nastalo ob delovanju Tajne krščanske organizacije, se nahaja tudi okrog 180 negativov ter portretni fotografiji Engelberta Besednjaka, delo Vena Piona.

V letih med 1922 in 1925, ko je v ateljeju na domačiji Pilonovih umetnik ustvaril svoj reprezentativni slikarski opus in preden je prvič obiskal Pariz, o katerem je skupaj s prijateljem Lojzom Spazzapanom – Špacem že kar nekaj časa sanjal, je Pilon med intenzivnim slikanjem postal (tudi) dokumentarni fotograf. Posvetil se je projektu, ki si ga je zamislil kot krajepisni album Primorske (natančneje – krajev znotraj na novo okupiranega ozemlja) in ki ga je želel izdati, a do realizacije le-tega ni nikoli prišlo. Tako so fotografije – na potrdilo o prejetju z dne 2. 11. 1928 je navedeno število 179 fotografij – romale v hrambo v Deželni muzej v Ljubljano, kjer jih je izročil dr. Stanku Vurniku. Ko jih je v letu 1946 Milko Matičetov uredil v album Primorsko. Pokrajina, ljudje, arhitektura itd., je bilo teh zgolj 137, danes pa jih v Slovenskem etnografskem muzeju hranijo 153. Negativ je Pilon obdržal pri sebi vse do leta 1932, ko jih je ponudil v odkup prijatelju Engelbertu Besednjaku, ki je takrat kot politični emigrant živel na Dunaju. Denar za ponujeni odkup negativov je potreboval za svoj delež pri najemu ateljeja na 75, Boulevard de Montparnasse, ki ga je zatem odprl skupaj s poljskim kiparjem in fotografom Hermannom-Szunkejem.

Pri tem mu je, kot je zapisal v avtobiografskem romanu *Na robu*, za dokumentiranje "geografskih, etnografskih in kulturnih znamenitosti" Primorske v času italijanske okupacije in naraščajočega

fašizma, služil Zeissov reflex, ki si ga je kupil v Trstu ter ga kmalu zaradi njegove nezanesljivosti zavrgel; s tako "monumentalno črno 'kišto', ki je pri posnetku in sproženju težke zavese neznansko glasno zaropotala" je bilo "nevarno hoditi po deželi".

V Pilonovi galeriji je danes v stalni fotografski zbirki ohranjenih skupaj 22 fotografij, pravzaprav kontaktnih kopij negativov

vseh izpostavljenih mestih in križiščih) – orjaške pasti za burjo. Večini fotografij je dodal tudi zapis, s katerim je posnetek klasificiral: Obrti, Moški tipi, Ženski tipi, Arhitektura, Običaji, Poljedelstvo, Vodnjak ipd., kar potrjuje njegov namen po izdaji sklopa fotografij v albumu. In tako lahko skozi Pilonov dokumentarni objektiv stopimo v čas in prostor, da pa so Pilonu bili najbližji motiv prav

ali pogledi so se mu očitno zdeli privlačni in zanimivi, v primeru dvojnikov pa je najbolj očitni razlog poskus doseganja večje kakovosti.

In čeprav teh negativov (in fotografij) ne odlikuje pričakovana tehnična ostrina, je njihov pomen z etnografskega vidika neprecenljiv. Likovni nivo ter aspekt teh sta potemtakem povsem upravičena – avtorjev namen je bil v

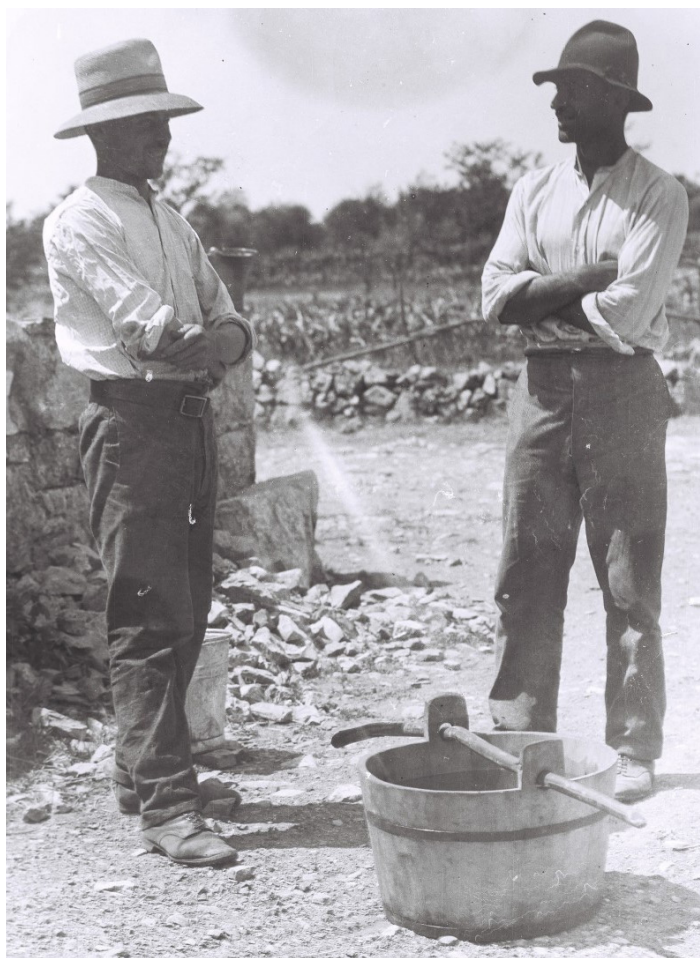
Engelberta Besednjaka z dne 6. junija 1932, poudaril z opredelitvijo zbirke za "kolekcijo gotove važnosti, ker je edini dokument naših krajev".

Za med leti 1927 in 1929 nastal slikarski portret Engelberta Besednjaka je Pilonu kot predloga služila risba s tušem (ok. 1927), ki jo hrani Pilonova galerija. Portret dimenzij 79 x 59 cm, ki je danes v zasebni lasti in je na ogled na pričujoči razstavi,

v sliki v olju na platno (v zasebni lasti), pri Pilonu naročil tudi svoj portret v fotografiji. Danes vemo za štiri Besednjakove fotografske podobe, ki naj bi nastale v Pilonovih pariških zgodnjih tridesetih letih (popis v katalogu ob retrospektivni razstavi Vena Piona v Moderni galeriji leta 2002 izbrane fotografije umešča v leto 1931, saj je dve izmed njih Pilon podpisal in datiral). Med njimi sta navedena portreta, ki prihajata iz zapuščine Rozalije Vuk in ju hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, dva, od katerih je eden izrez in povečava negativa iz Pilonove galerije, in se nahajata v zasebni lasti, ter ohranjena negativa in fotografski portret v Pilonovi galeriji. Tega, v Pilonov objektiv domišljeno ujeta figuro prijatelja, dr. Stane Bernik datira v leto 1935. Kot pravi dr. Jure Mikuž, si je Pilon pri slikanju sicer pomagal s fotografijo, vendar je pri portretiranju, tako v olju kot v risbi in grafiki, za ujetje "psihične podobe človeka" potreboval živi model. Ob tem se razbura dejstvo, da je Pilon tudi pri fotografiranju gledal skozi svoje izbrušeno slikarsko oko, pri čemer mu je fotoaparatus služil le kot zapisovalec, kot medij, skozi katerega je ostajal občutljiv opazovalec in interpret značaja in lastnosti upodobljenca, z dodano svojo projekcijo lastnega odnosa do portretiranca.

V Pokrajinskem arhivu so Pilonovi negativni razvrščeni v devet razdelkov (Ljudje / Vodnjaki / Cerkev, kapele, znamenja ... / Stavbe / Mostovi, brvi / Poti, ceste / Sejmi / Naselja / Pokrajina), ti, predstavljeni na tokratni razstavi, so zajeti širše, v zgolj štiri skupine: žanj, krajina / veduta, arhitektura ter detalj.

Celotna zbirka negativov je javnosti dostopna na spletnem portalu Kamra. Konec septembra 2020 bo izšel dvojezični katalog (slovenščina, angleščina) razstave z reprodukcijami vseh negativov iz fonda dr. Engelberta Besednjaka in Rozalije Vuk. Razstava bo na ogled do nedelje, 15. novembra 2020 (torek – petek: od 9. do 18. ure; sobota, nedelja: od 15. do 18. ure; ponedeljki, prazniki: zaprto). Ob razstavi bodo potekala javna vodstva. Prvo vodstvo po razstavi bo v sredo, 23. septembra 2020, ob 17. uri, na dan 50. obletnice smrti Vena Piona.

manjšega formata 6 x 9 cm, med katerimi je 18 odtisov, nastalih po ohranjenih negativih, ki jih je v dar prejel Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, ostali pa so posnetki iz njegove zapuščine, torej jih je Pilon sam ohranil. Na hrbtno stran fotografij, ki jih hrani Slovenski etnografski muzej, je avtor dokumentiral motiv in lokacijo, kjer je posnetek nastal, ter vsebino. Tako med drugim na eni od fotografij, katere negativ najdemo v zbirki PANG 1133 preberemo: Topoli v Vipavski dolini: (v obrambo proti burji, na

ljudje, kaže dejstvo, da so na večini negativov ti – tako ali drugače – prisotni. Zdi se tudi verjetno, da bi lahko vsaj v enem od primerov negativ Pilonu služil kot predloga sliki v olju na platno – gre za v letu 1948 delno preslikano veduto št. Vid pri Vipavi iz 1927, ki jo hranijo v Pilonovi galeriji. Negativ odpira pogled na obrežji in most čez (sicer suho) strugo potoka Pasji rep v Podnanosu. Pilon je ob fotografiranju delal tudi sekvence ali ponavljal v zaporedju isti motiv – prizori

prvi vrsti dokumentiranje podobe življenja, običajev in arhitekture Vipavske doline in Krasa takratne dobe. Zavedajoč se, kako esencialno je ohranjanje narodove dediščine ali njegovega segmenta, je v časih naraščajočega fašizma na primorskih tleh tvegati nenaklonjen odziv tedanje oblasti, obenem pa na svoj način izrazil nasprotovanje in protest zoper politično situacijo. Pomembnost in vlogo svojega nesojenega fotografskega albuma je v pismu, naslovljenem na

pa prenaša tudi zanimivo zgodbo, dokumentirano s Pilonove strani. Ohranjena je namreč fotografija originalne slike, na hrbtni strani katere je zapisal: "Engelbert Besednjak / (poslanec) / skica, olje / uničil sam – V.P.". A se zdi bolj verjetno, da je Pilon portret v olju pozneje zgolj preslikal. Pilonovi fotografski portreti prijatelja so nastali v Parizu in zdi se nekako samoumevno, da je Besednjak, po že izvršenih portretih v jedkanici (odtis hrani Goriški muzej) ter